

MILJØKRIM

DESEMBER 2010

NR. 3 – ÅRGANG 13

ØKOKRIM-SJEFEN – S. 4

**Jager fortsatt
miljøbanditter**

TEMA: ARBEIDSMILJØ – S. 21

Sosial dumping

HENSATTE BILVRÅK – S. 12

**– HVORFOR BLIR
DE STÅENDE?**

UTGIV AV ØKOKRIM

LEDER

ANSVARLIG REDAKTØR
HANS TORE HØVISKELAND

Sosial dumping med for lav strafferamme. Et av de temaene vi har satt fokus på i dette nummeret av Miljøkrim er sosial dumping. Sentrale føringer sier at sosial dumping skal være et viktig satsingsområde for politiet og påtalemyndigheten. De anmeldte sakene skal følges opp, gjennom rask behandling og riktig reaksjon. ØKOKRIM har gjort seg noen tanker om situasjonen når det gjelder den strafferettslige håndhevingen av overtredelser av allmenngjøringsloven, noe som blant annet kommer til uttrykk i et brev vi nylig har sendt riksadvokaten. Vi er blant annet bekymret over at flere av sakene som gjelder overtredelse av allmenngjøringsloven, blir henlagt.

Det synes som om Arbeidstilsynet anmelder få saker som gjelder sosial dumping. Dette er også bekymringsfullt. Det er å håpe at Arbeidstilsynet selv vil ta tak i sine anmeldelsesrutiner, slik at flere saker blir anmeldt.

Vi mener det er viktig å få hevet strafferammen ved overtredelse av allmenngjøringsloven. I dag er den kun bøtestraff. Det synes som strafferammen i allmenngjøringsloven er blitt hengende etter de senere års utvikling når det gjelder strafferammene på miljøområdet. Strafferammene i allmenngjøringsloven og arbeidsmiljøloven er etter vår mening for lave i dag. Strafferammen i to nye miljølover, naturmangfoldloven og markaloven, er til sammenlikning ett år og tre år ved særlig skjerpende omstendigheter. Strafferammen i plan- og bygningsloven ble nå nylig hevet til ett år og to år ved grove overtredelser. Arbeidsmiljølovgivningen bør etter vårt syn ikke ha noe lavere strafferammer enn annen miljølovgivning, men i første omgang er det nå viktig å få hevet strafferammen i allmenngjøringsloven.

Vi mener strafferammen for brudd på allmenngjøringsloven må heves fra bøter til bøter eller fengsel inntil ett år, og at fengsel i to år kan anvendes ved grove overtredelser. Det vil innebære at det kan benyttes tvangsmidler og det vil også få betydning for foreldelsesfristens

lengde. Det vil utvilsomt ha en allmennpreventiv effekt og vil understreke at samfunnet ser alvorlig på slike overtredelser. Det vil også kunne ha betydning for hvordan politi og påtalemyndighet prioriterer denne type saker.

Forslaget om økt strafferamme må også sees i sammenheng med allmenngjøringslovens betydning som en viktig lov innenfor arbeidsmiljøkriminalitetsområdet.

Mattilsynet anmelder nesten ikke saker som gjelder ulovlig besittelse av reptiler. Illegal handel med utryddingstruede dyr og plantearter er et omfattende globalt problem, og i mange tilfeller synes det å være organisert kriminalitet. Det må antas at også Norge er en del av dette globale markedet. Vi har derfor i dette nummer av Miljøkrim satt fokus på illegal handel med slike dyrearter. Undersøkelser viser derimot at Mattilsynet, som har en viktig rolle i denne type saker, ikke anmelder overtredelser til politiet. Det er uheldig. Miljøteamet vil ta kontakt med Mattilsynet for å få avklart hva som er årsaken til at de nesten ikke anmelder slike saker, og hva som skal til for å få endret dette. Vi vil komme tilbake til dette i neste nummer av Miljøkrim.

Miljøkrim i ny profil. Etter 12 år med Miljøkrim, kan vi i redaksjonen – med stor glede og ydmykhet – registrere at tidsskriftet ser ut til å ha truffet et behov hos dem som arbeider med miljøkriminalitet, eller som ønsker å følge med på rettsutviklingen på dette spennende og viktige kriminalitetsområdet.

Men vi må også utvikle oss videre, slik at Miljøkrim blir enda bedre. Siden første nummer av magasinet kom, har det med jevne mellomrom skjedd endringer i designet. Derimot har det ikke skjedd så store endringer som ved forrige nummer (2/2010). Da kom Miljøkrim i nytt design. Mye av endringene skyldes at politiet ønsker en mer enhetlig og tydelig vis-

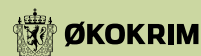
uell profil, og å framstå med økt tydelighet (dette inkluderer også ØKOKRIM). Profilen skal nå tydeliggjøre politiets kjerneverdier: Tydelig, åpen, resultatorientert og ansvarlig, og skal bidra til å tydeliggjøre ØKOKRIMs sentrale rolle i samfunnet som et tillitskapende organ.

For Miljøkrim vil den nye profilen også medføre at tidsskriftet skal bli lettere å lese. I tillegg skal det bli lettere å finne frem i temaer ved at vi har delt inn de fire fagtemaene (natur- og fauna-kriminalitet, forurensningskriminalitet, kunst- og kulturminnekriminalitet samt arbeidsmiljøkriminalitet) i forskjellige farger. Profilen skal også bidra til å friske opp designet og være tilpasset et mer moderne uttrykk. Til slutt har Miljøkrim også fått et design som gjør at tidsskriftet reflekterer de andre utgivelsene ved ØKOKRIM.

Vi håper den nye profilen faller i smak og vil medføre at de som arbeider med miljøkriminalitet får økt kunnskap og blir ytterligere inspirert til å arbeide med dette viktige kriminalitetsområdet, samt at alle de andre som følger med på dette rettsområdet blir oppdatert på hva som skjer innenfor fagfeltet.

God lesning!

Miljøkrim er et fagblad som inneholder aktuelle artikler om miljøkriminalitet: natur- og faunakriminalitet, forurensningskriminalitet, kunst- og kulturminnekriminalitet samt arbeidsmiljøkriminalitet. Det distribueres til politiet, påtalemyndigheten, domstolene, kommunene, naturoppsyn, miljø- og kulturminneforvaltningen og så videre, og blir utgitt tre ganger i året.

Ansvarlig utgiver:
Miljøteamet ved ØKOKRIM

Utgitt:
desember 2010

Ansvarlig redaktør:
førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland

Vikarierende redaktør:
politiadvokat Aud Ingvild Slettemoen

Redaksjon:
politioverbetjent Tuva Brørby
politioverbetjent Kenneth Didriksen

Grafisk formgivning:
kommunikasjonsrådgiver
Lillian Nordby Øktnær

Opplag og trykk:
4 000, RenaissanceMedia AS

Forsidefoto:
Av: André Karwowski

Miljøteamet ser positivt på bidrag fra leserne, men redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere innsendte bidrag.

Stoff kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og skal krediteres fagbladet Miljøkrim.

Der annet ikke er nevnt, er fotografiene fra shutterstock.

Adresse:
ØKOKRIM
Pb. 8193 Dep., 0034 Oslo

Telefon: 23 29 10 00
Telefaks: 23 29 10 01
E-post: miljøkrim.okokrim@politiet.no

Nettsider: www.miljokrim.no
www.okokrim.no

04 ØKOKRIM-SJEFEN JAGER FORTSATT MILJØBANDITTER 10 SMÅNYTT

FORURENSNING

- 12 HENSATTE BILVRAK – HVORFOR BLIR DE STÅENDE?
- 15 RIKSREVISJONEN UNDERSØKER HÅNDTERING AV FARLIG AVFALL

NATUR OG FAUNA

- 16 INTERNASJONAL AKSJON MOT ILLEGAL HANDEL AV REPTILER OG AMFIBIER
- 18 ETT AV TUSEN ULOVLIGE REPTILER I NORGE BLIR BESLAGLAGT?
- 20 INTERPOLS SYVENDE INTERNASJONALE KONFERANSE OM MILJØKRIMINALITET
- 22 NORSKE TURISTER DREV ULOVLIG JAKT PÅ FREDEDE ARTER PÅ NEW ZEALAND
- 24 «DEN ER IKKE FARLIG, BARE DU GÅR VARLIG»
- 25 FANT ULOVLIG SKUTTE ROVDYR I FRYSERE PÅ HAMAR
- 26 KRIMINELLE TJENER PÅ Å TENKE GRØNT OG GLOBALT
- 27 RØMT OPPDRETTSFISK – NASJONALT FAGSEMINAR 2010

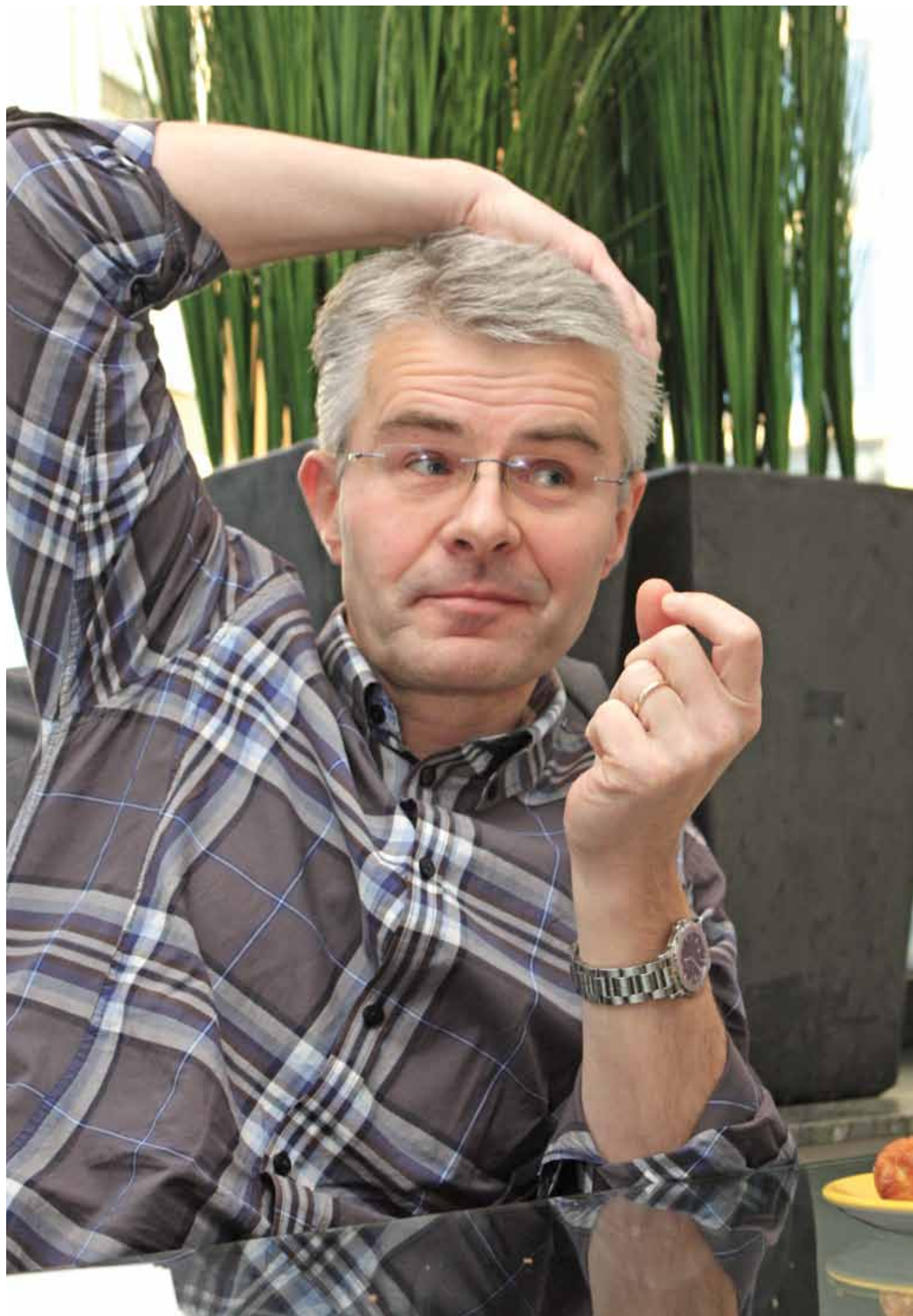
ARBEIDSMILJØ

- 29 SOSIAL DUMPING

KUNST OG KULTUR

- 33 ORGMILJØKRIM
- 34 LITE INNGREP – STRENG STRAFF
- 36 MIDLERTIDIG VEIARBEID

- 37 KOR GODT OVERSYN HAR VI EIGENLEG OVER
- 38 OSLO POLITIDISTRIKT – LITE DISTRIKT MED STORT MILJØ
- 42 JUSTISFEIL VED POLITIETS ETTERFORSKING
- 44 VIKTIGE DOMMER
- 46 LESERINNLEGG

Trond Eirik Schea, ny ØKOKRIM-sjef Jager fortsatt miljøbanditter

TEKST: POLITIOVERBETJENT KENNETH DIDRIKSEN, ØKOKRIM. FOTO: KOMMUNIKASJONSRAÐGIVER LILLIAN NORDBY ØKTNER, ØKOKRIM

ØKOKRIM-sjefen takket ja til intervju på én betingelse: at det skulle foregå utenfor ØKOKRIMs lokaler. En travel mann må gjøres litt utilgjengelig når de lange tankene skal tenkes. Som seg hør og bør havnet vi på kafé «Juristen», der kunne vi fortsatt se «hjem»; ca. 20 meter bortenfor trikkeskinnene.

– Jeg har vært svært interessert i både miljø og økonomi ganske lenge. Allerede da jeg var forsker ved universitetet så drev jeg litt med miljø og regulering. – ...og nå kupper jeg intervjuet litt, avbryter Schea seg selv og smiler og vet at første spørsmål fortsatt ikke er stilt.

– Jeg var med i studentavisa på jussen og det første intervjuet jeg lagde i en utgave om miljørett i 1991 var med Iver Huitfeldt, og også Inge Lorange Backer. Til tross for at dette var en studentavis så var jeg svært seriøs da jeg skrev disse artiklene.

– Dette må du lese, fremholder Schea svært engasjert. – Les tittelen og ingressen, sier han og drar frem en lettere gulnet, men pen utgave av den snart 20 år gamle trykksaken. Men jeg slipper å lese selv, Schea er allerede i full gang med å sitere artikkelen sin fra avisen «StudJur»: – *Jager Miljøbanditter. Da Iver Huitfeldt vokste opp i industribyen Sarpsborg var utslippene merkbare. Det luktet, og Glomma var ikke bare vann. Slik skulle det være; lokalsamfunnet fikk igjen i penger og arbeidsplasser. Lukt var penger og økonomisk vekst var viktigere enn rent miljø. Siden ble det annerledes. Og Huitfeldt er statsadvokat med ansvar for miljøkriminalitet i ØKOKRIM-enheten.*

– Å, så seriøst, konkluderer Schea tilfreds om sitt første miljøengasjement. – Dette fenget, og det var høydepunktet på jussen så langt syntes jeg – og den ingressen var jo hele miljøstrafferetten i et nøtteskall! Det har skjedd ganske mye siden 1991. Jeg skrev også siktelsen i ØKOKRIMs første ulvesak, den med pølsene og kjøttstykkene som var åtte med tilsatt gift for å ta livet av ulv.

Trond Eirik Schea startet sin fartstid i enheten som politiadvokat ved «Øst-krim»-teamet i 1997. Etter å ha vært nestleder i ØKOKRIM fra 29. oktober 2004, ble han utnevnt som leder 25.

september 2009. Med seg i nestlederstillingen har han nå fått Thomas Skjelbred, også han rekruttert fra interne rekker. ØKOKRIM er et av politiets seks nasjonale særorgan og er i tillegg et eget statsadvokatembete. Enhetens mandat og oppgaver er omtalt i et eget kapittel i Påtaleinstruksen, og ifølge § 35-4 skal ØKOKRIM jobbe med økonomi- og miljørelatert kriminalitet. En ønskejobb for Schea som etter sigende har erfaring fra begge disse fagene.

– Det har for min del vært veldig mye mer økonomi enn miljø, sier Schea, og vel vitende om at vi på andre siden har hovedfokus på miljø fortsetter han uten avbrytelser: – Og i den sammenheng tror jeg det er bra at vi nå har fått en nestleder i ØKOKRIM som har bakgrunn fra Miljøteamet, og han har jo også bakgrunn fra SFT. Så i ØKOKRIMs ledelse er vi nå bedre forspent på miljø enn noen gang tidligere. Det er viktig, understreker en relativt ny ØKOKRIM-sjef som nå allerede har initiert en organiseringsprosess internt

På hvilken måte vil vi merke dette miljøengasjementet i ledelsen?

– Det er vel litt tidlig å si ennå, men jeg tror menneskene er styrt av det perspektivet og den erfaringsballasten de har med seg. Miljø er viktig og ikke uten betydning for ledelsen av ØKOKRIM. Riksadvokat Tor Aksel Busch har uttalt til Miljøkrim at så lenge han innehar embetet så vil miljøkriminalitet være et prioritert område.

På hvilken måte skal vi avspeile denne prioriteringen i vårt arbeid?

– I riksadvokatens prioriteringsrundskriv har miljø lenge vært prioritert. Jeg er sikker på at det kommer til fortsette slik i hele politi- og påtalesystemet i mange år, sier Schea og påpeker at begrunnelsene som medførte en prioritering av temaet i utgangspunktet, vil komme til å gjøre

seg stadig sterkere gjeldende i tiden fremover.

– Miljø og miljøkvaliteter blir dessverre mer og mer knapphetsgoder.

Tror du at miljø og økonomi på den måten som sorterer under ØKOKRIM, vil gripe inn i hverandre ved at det oftere vil være økonomiske interesser i miljølovbrudd?

– Ja, og det har vi sett på flere måter. Det mest iøynefallende er de store miljøsakene vi har håndtert her ved ØKOKRIM som også har siktelsesposter relatert til rene økonomiforhold. Både «Petro Oil»-saken og «Vest-tank»-saken, som i utgangspunktet var forurensingssaker, er en miks mellom miljø og økonomi. – Og nå kommer jo også klimavotesaker, som på en annen måte kombinerer miljøkriminalitet og økonomisk kriminalitet. Det er jo bedragerisaker der det underliggende er spill med knapphetsgoder som er viktig i miljøsammenheng.

Norsk natur og moral. Da ØKOKRIM ble opprettet i 1989 var det sterkt fokus på å straffe hvitsnippforbrytere og dem som forurenset de norske fjordene. *Har vi i 2010 fortsatt berettigelse etter 20 års innsats på disse spesialområdene, eller er vi etter hvert overflødige?*

– Jeg tror enheten har hatt sterk berettigelse i alle år jeg, konkluderer Schea og fremholder at kampen mot miljølovbrudd og det å drive forebygging blir viktigere etter hvert som miljøverdiene blir viktigere i folks liv. – Og dette er en utvikling som uten tvil vil fortsette.

Justisminister Storberget sa til Miljøkrim at han så arbeidet med miljø saker i globalt perspektiv, og at vi der hadde en liten, men viktig rolle, sammen med alle andre. *Har du samme perspektivet for ØKOKRIM?*

Schea blir ettertenksom, tar en slurk av kafé

fen og bryter stillheten med å sitere justisministeren om å tenke globalt og handle lokalt. – Miljøutfordringene i stort er jo globale utfordringer og det vi gjør kan vi hele tiden sette opp mot disse. For meg blir det like mye et spørsmål om moral. Vi lever mellom de flotteste naturverdiene og med de største naturressursene som fins, i tillegg til at vi har verdens høyeste materielle velferd. Vi svir av mye av alt vi har tilgjengelig, så det moralske spørsmålet om vi kan gjøre noe i vår situasjon som vi vet at ikke alle andre har mulighet til, men som berører alles miljø og omgivelser, er til tider ganske påtrengende for oss lokalt og for måten vi lever på i hverdagen. Vi er en del av verden og levemåten og oppførselen vår får konsekvenser. Dette gjelder for så vidt ikke bare miljøområdet, men også for eksempel i økonomien. Men vi bruker mye naturressurser og forsyner oss rikelig av det vi har tilgjengelig, og det reiser også noen moralske spørsmål,

sjeldenhetene at vi blir innkalt til direktesendt debatt på NRK sammen med rikspolitikere om hva vi har ment. Det sier mye om engasjementet og følelsene i slike saker, denne gangen i ulvedebatten. Og disse følelsene gjør seg nok også gjeldende i forhold til den strafferettslige innsatsen mot rovdyrkriminalitet.

– Jeg er klar over de sterke følelsene som fins, men vi skal forvalte det regelverket vi har. Og, fremholder Schea og skyter med skarpt: – Det er et ganske langt stykke fra å mene at vi har en litt feilaktig forvaltning av rovvilt her i landet, og til å ta seg til rette slik man ser i noen av rovviltsakene vi kjenner til, for eksempel sakene med ulovlig jakt. Og det er jobben vår, selv om det kan være utfordrende med tanke på sentrum-periferi eller protesterende lokalbefolkning. Og jobben vår skal vi gjøre!

– I rovdyrdebatten har det slått meg at vi ofte skyver våre internasjonale forpliktelser foran oss.

i tillegg til det enkle credo «Think globally, act locally».

Statsråden fremhever også i intervjuet med Miljøkrim problematikken ved at det i noen tilfeller er uoverensstemmelse mellom det akademikere og lovgivere i sentrale strøk har bestemt og det folk på bygda mener. *Hvordan bør vi forholde oss i slike tilfeller, for eksempel i ulvesaker der loven er klar, men i enkelte lokalsamfunn ikke har noen støtte hos folk flest?*

– Dette er interessant, sier Schea og merorerer en hendelse der han på grunn av en høringsuttalelse til metodekontrollutvalget ble innkalt i NRKs Dagsnytt Atten. Saken var at en rikspolitiker, som nok ikke var ulvens beste venn, hadde misforstått ØKOKRIMs uttalelse dithen at vi foreslo åpning for telefonavlytting i rovviltsaker. Det var ikke tilfelle. – ØKOKRIM svarer stadig på høringsuttalelser, men det hører til

Når vi blir spurt om hvorfor vi skal straffeforfølge ulovlig jakt på rovdyr så svarer vi umiddelbart at vi er internasjonalt forpliktet. Jeg synes at det viktigste er at vi mener at vi skal ha en rovdyrbestand og at den skal forvaltes på en ordentlig måte. Det at det skal slås ned på ulovlig jakt, er viktig i seg selv. Vi trenger ikke hoppe til internasjonale forpliktelser som det store argumentet for at vi skal straffe ulovlig jakt.

Schea blir utfordret på ØKOKRIMs rolle i rovdyrdebatten og om vi skal ha meninger i utformingen av rovdyrpolitikken, forvaltningen og strafferammer for de som på ulovlig måte opponerer mot regelverket. – Dersom det er grunnlag for det skal vi som spissorgan i hvert fall mene noe om arbeidsverktøy, metoder og så videre i forhold til den strafferettslige bekjempelsen som Stortinget har bestemt at vi skal ha. Når det kommer til strafferammer og straffutmålingspraksis på mil-

jølovbrudd generelt synes jeg den jevne utvikling mot strengere reaksjoner er veldig bra. Det har vært riktig og viktig, for straffutmålingen var for lav. Det er viktig for synet på alvorligheten og det er viktig for allmennprevensjonen. Som en parallell er vi akkurat nå på miljøområdet opptatt av sosial dumping og allmenngjøringsloven. Med erfaring fra blant annet. «Engra»-saken nå nylig, ser vi også her eksempel på en strafferamme med bøter som absolutt burde vært strengere.

Krav til spesialkompetanse. Vi kommer inn på arbeidsmiljøsaker, utnyttelse av arbeidere fra Øst-Europa, politiets rolle i disse sakene og deretter Arbeidstilsynet generelt. Dette er et tilsyn som er en sentral aktør inn mot bestemmelsene som er satt til å regulere arbeidslivet, og som nå har fått tildelt flere sanksjonsmuligheter for mindre alvorlige forhold. – *Synes ØKOKRIM-sjefen at tilsynsetatene burde få utvidede muligheter til å ordne opp selv og at politiet og påtalemyndigheten kun skal ta de alvorligste sakene?*

– Jeg tror vi må se det i et større perspektiv, sier Schea og peker på at Norge over en del år har hatt en utvikling der flere kontrolltater har fått stadig utvidede undersøkelsesfullmakter og sanksjonsfullmakter på områder som tradisjonelt har ligget til politiet. – Det er ikke spesielt for miljøområdet. Det gjelder ikke minst i forhold til økonomisk reguleringslovgiving og det har kommet så langt at Finanstilsynet faktisk driver, i verdipapirhandellovenes forstand, etterforskning når de undersøker saker om verdipapirkriminalitet. Konkurransetilsynet har også regler om bevissikring som minner svært mye om straffeprosessuell ransaking og beslag. Det er mye bra i dette, men det reiser også en del viktige spørsmål. Samfunnet har blitt mer komplisert, og virksomhetene er mer sofistikerte nå enn tidligere. Det krever stadig mer spesialkompetanse, og det er ikke gitt at politiet skal bruke av sine knappe ressurser på de minst alvorlige lovbruddene. – Hvor bør den nedre grense for kriminalisering gå. Det kan jo være lovbrudd uten at det er kriminelt. Vi kan se noe av det samme i veksten innen granskingsindustrien. Den har vært stor i Norge de siste årene. – Hvorfor det?

ØKOKRIM-sjefen svarer selv på spørsmålet han retorisk stilte og understreker at politiet ikke nødvendigvis skal bli så altomfattende og robuste at de beholder alle oppgavene selv. Han fremholder at det handler mye om hva man kan få gjort med de ressursene man har, og folks forventninger om hva politiet gjør med de ressursene de har tilgjengelig. Men ligger det en større tillit blant befolkningen når alvorlige hendelser som indikerer straffbare forhold blir gransket, fremfor at politiet etterforsker saken etter vanlige rutiner? – Nei, det tror jeg ikke.

Det spises sjokoladecroissant og slurpes kaffe idet vi naturlig skifter tema til mer dagligdagse gjøremål og lurer på sannhetsgehalten i at han har blitt hundeeier. – Ja, det er korrekt, en portugisisk vannhund, det er en fantastisk bra hund. – Stemmer det at kronprinsparet og president Obama har tilsvarende hund?

Trond Eirik Schea svelger kaffen og presiserer at hunden til kronprinsen ikke er en portugisisk vannhund. – Og Obama, han anskaffet seg hunden sin etter at han hadde hørt at vi tenkte å kjøpe vår – ikke motsatt, smiler Schea og forklarer ivrig om de fremragende svømmeegenskapene til denne hunderasen, hvordan den kan dykke ned til fire meter og ble historisk brukt av den portugisiske armada og fiskere til å sitte i baugen på skip og holde utkikk og hente opp ting som falt over bord. – Jeg har også båt her i Oslofjorden og hadde store planer om at den skulle stå på dekk og hente opp forføyninger jeg mistet i vannet, men et lite problem med min vannhund er at den later til å ha vannskrekk. Den liker overhodet ikke vann og er uvillig med på båttur. Jeg lurer faktisk på om jeg hadde lest feil og kjøpt en portugisisk hannhund...

Kryssende miljøinteresser. – *Din nestleder lekket til oss at du kjøpte båt med hytte...?*

– Ja, det er korrekt. Jeg kjøpte båt-plassen jeg var ute etter og med den fulgte det også hytte i Oslofjorden ved Oscarsborg. Det er for øvrig en fantastisk plass blant annet med tanke på miljøverdier, sier en engasjert Schea og lener seg lett over bordet i det han fortsetter: – Visste du at jordvullen foran kanonene på Oscarsborg stort sett er ballastjord fra de gamle handels-skipene som kom tilbake fra fjerne steder? De ble pålagt å tømme ballastjorden på Kaholmen på sin vei tilbake til Kristiania eller Oslo. Dette var jord fra fjerne land, og derfor finner man nå blomsterarter der som man ikke finner andre steder i Norge. Men Oscarsborg er også sårbart for forurensing. Jeg synes at man på sjøen, mer enn andre steder, ser hvor sårbart miljøet er for forurensing og forurensing. Jeg har gode miljøopplevelser på hytta og båten, mimrer han idet novemberkulden utenfor kafévinduet har tatt grep om hovedstaden og naturlig senket lysten på aktivt båt-liv.

– *Men strandsone da? Hvor langt fra sjøen ligger hytteeiendommen din?*

– Utenfor 100-meters beltet. Han skjønner bakgrunnen for spørsmålet og presiserer at han ikke vil få problemer med Miljøteamet der. – Men en kollega på ØKOKRIM gikk i sommer langs hele kysten på Hurumlandet. Og det var ganske interessant det hun kunne fortelle om hva hun møtte av sperringer og fysiske hindringer ved strandlinjen satt opp av private. Og da ser man

i praksis hvordan disse kryssende interessene er så tydelige på miljøområdet. Nesten tydeligere enn på de fleste andre områder.

Hva skal ØKOKRIM gjøre i slike saker? Hvor aktiv skal vår rolle være med tanke på forebygging, overvåking og etterforskning i slike strandsonesaker?

– Jeg synes vi skal fortsette å gjøre akkurat det vi gjør i dag. Vi gir ut informasjon og vi har tett kontakt med de andre aktørene i prosessene. Vi er også ganske tydelige på at kommunene må være konsekvente og ha orden i behandling av denne type saker og håndheve regelverket på en ordentlig måte lokalt. – Og det er veldig viktig, understreker han, – at kommunene anmelder grove saker slik at politiet kan få fulgt disse opp. – Så aktivistisk må ØKOKRIM være på et slikt område, og det har vi vært. Og så må vi i tillegg behandle noen signalsaker for på den måten å få allmennprevensjon. – Det har vi også gjort, oppsummerer Schea som har klokke-tro på

VI MÅ HA TRO PÅ AT DET VI GJØR HAR EN VIRK-
NING, ELLERS BLIR DET
LITT MENINGSLØST.

allmennprevensjon og forventer litt av samme overbevisning av andre ansatte. – Vi må ha tro på at det vi gjør har en virkning, ellers blir det litt meningsløst.

Sommerens aksjon i strandsonen er et godt eksempel på strategisk tilnærming, der vi går ut i mediene en stund på forhånd og varsler om en kommende aksjon et ikke angitt sted i Norge, og at man da senere slår til sammen med andre aktører som lokalt politi og kommune. Det var Kragerøområdet i år og jeg synes dette var meget god ØKOKRIM-jobbing.

Mye tillit, lite åpenhet. Jeg drar frem en utskrift med tall fra Synovate som viser nordmenns oppfatning av offentlige etater. Schea avslutter crois-santen sin og får et fornøyd drag over ansiktet når han ser hva som kommer på bordet, for dette vet han er hyggelig lesning for en ØKOKRIM-sjef.

– *Hvorfor scorer vi så høyt på disse undersøkelsene om omdømme? Hva kommer det av?*

– Det er i hvert fall viktig at vi har et sterkt merkenavn, et brand som det heter. Det har vi opparbeidet oss gjennom over 20 år nå. Og jeg tenker mange ganger på at det er hardt å bygge opp, og det er veldig lett å rive det ned. Jeg tror vi ligger høyt fordi vi er tydelige. Til å være 150 personer så er vi mye omtalt i mediene og vi er mye omtalt i forbindelse med kompliserte

og utfordrende saker. Når den allmenne oppfatningen er at det er store og alvorlige ting på gang og at det knaker i sammenføyningen i samfunnet, så ropes det ofte på at ØKOKRIM må rydde opp. Det stoles på at ØKOKRIM kan gjøre den jobben. Dette skal vi ta vare på, for det er fantastisk flott å ha en slik tiltro i samfunnet. Men det skaper også et voldsomt forventningspress, og det er nok en av våre store utfordringer. Jeg tror vi oppfattes som hardt arbeidende mennesker med høy kompetanse som jobber med saker som er viktige for samfunnet. – Men, fremholder Schea og lander det hele: – Vi scorer ikke høyt på åpenhet, og det er en utfordring for oss som det offentlige organet vi er. Vi søker jo ikke offentlighet i straffesakene før vi har gjort oss opp en mening i påtalespørsmålet. Vi mener at de involverte bør skånes inntil da, for det er jo ikke sikkert at det er grunnlag for straffesak overhodet – Men den tiden kan være lang. Snittsaksbehandlingstiden i år er omtrent 370 dager. Når tankene i Gulen eksploderer så er pressens nyhetsinteresse høy, men denne avtar ettersom tiden går. For oss er det motsatt. Vi har høyere ønske om presseomtale etter hvert som tiden går frem mot avgjørelse. Dette tror jeg er grunnen til at vi scorer lavt på åpenhet i undersøkelser.

Riksadvokat Tor Aksel Busch sa i et intervju med Miljøkrim (nr. 2–3/06) at han mottar svært få klagesaker fra ØKOKRIM. – *Skal vi tolke det dit hen at vi gjør en god jobb eller at vi heller er så forsiktede og lite vågale at det nærmest blir puslete?*

– Det kan tas til inntekt for at våre saker får en forsvarlig håndtering. Og forsvarlig betyr ikke at det ikke er offensivt nok, dette er ikke motsetninger. Vi skal ikke være så offensive at det går ut over forsvarligheten. Schea blir stille og grunner før han etter to kunstpauser fortsetter. – Jeg tror ikke den uttalelsen var en søknad fra riksadvokaten om å få flere klagesaker. Når det er sagt så er vel jeg en av de få som er klagd inn til riksadvokaten i en sak der riksadvokaten ga klager medhold. – Det er helt greit, for det viser at systemet virker. Men det er ikke noen glideskala med offensivt på ene siden og forsvarlighet på andre siden, og det må det heller ikke bli for oss, for vi skal alltid være både forsvarlige og passe offensive.

Smartere straffer. Justisminister Storberget har på spørsmål om straff og dens virkning sagt at straffens preventive virkning har sin begrensning. – *Sparker dette beina under ØKOKRIMs mantra om at det nettopp er allmennprevensjon som er formålet med vår jobbing?*

– Når man har en relativt ressurssterk gjerningsperson som står overfor et valg, om å foreta seg noe på en ulovlig måte eller å forholde seg

lovlig, så er jeg sikker på at justisministeren er enig i at den opplevde avdekkings- og strafferisiko har en klar betydning for det valget. For de aller fleste av ØKOKRIMs saker så ser jeg at gjerningspersoner har stått i nettopp den valgsituasjonen, på den ene eller andre måte. Så jeg tror ikke at allmennprevensjon er like viktig i alle typer straffesaker. Jeg tror den har klare begrensninger i affektsaker og russaker, men for de aller fleste av ØKOKRIMs saker spiller allmennprevensjon en rolle.

Statsråden snakker om smartere straffer, andre typer straffer?

– Han har jo laget en straffegjennomføringsreform nylig som gjelder for hele strafferetts-systemet.

– Så det er ikke sikkert at samfunnstjeneste er et alternativ i ØKOKRIMs saker?

– Det er ikke sikkert at det alltid er så uaktuelt at ikke ØKOKRIM burde tenke på det. Det fins eksempler fra utlandet på høyt profilerte personer som i straffen sin har fått betingelser om å dele av sine erfaringer med andre, fortelle sin historie på en slik måte at det forebygger lovbrudd. Og det er ikke sikkert at vi ikke skal tenke på det i ØKOKRIM. Det er jo egentlig ganske spennende, men vi har ikke gjort noe med dette foreløpig. Vi tenker inn på temaet kulturminner. – Jeg bor faktisk mellom et naturreservat, Østensjøvannet og en gravhaug. Ved Nordre Skøyen Hovedgård er det en vikinggravhaug, og du kan jo lure på hvor hunden slår lens om morgenen, sier Schea muntert. Norge ratifiserte UNESCO 1970-konvensjonen om kulturminner for kun noen år siden. Forut for dette hadde ØKOKRIM nylig også fått det nasjonale ansvaret i politiet for å være kompetansesenter for dette temaet. Norge begynte da å ta innover seg at dette er globalt og berører også vårt land og våre interesser. Og spørsmålet til ØKOKRIM-sjefen er derfor på hvilken måte hans etat har fulgt opp dette ansvaret som ble tildelt.

– Vi burde kanskje ha kommet lenger, men vi har fulgt en plan; vi har bygget opp intern kompetanse og vi har skaffet oss et internasjonalt nettverk. Dette er en viktig start. Og så har vi et stykke på vei bidratt til økt kompetanse ute i politidistriktene, i hvert fall i form av forståelse for alvorligheten av denne type saker. – Vi har nå også i gang en tverretattlig arbeidsgruppe som vi drifter på oppdrag fra justisdepartementet, og det er ikke uvesentlig i den tidlige fasen vi nå befinner oss i. Men det aller viktigste mener jeg er den kunstdatabasen som vi har initiert, og som vi nå er i prosess med å etablere. – *På hvilken måte blir dette så viktig?*

– Med oppslagsmuligheter for kunst i det ulovlige markedet tror jeg det kan bli svært nyttig for politiet i både etterforskning og etterretning, men også for kjørerne som gis en begrenset

tilgang for å sjekke objekter før salg. Dette synes jeg er et fantastisk bra tiltak som vi kan være stolte av. Jeg synes det har vært en strategisk bruk av ressursene og en fornuftig start på prosessen etter at vi fikk oppdraget.

Skal bli bedre på metodeutvikling. – *Hva bør så ØKOKRIM gjøre med metodeutvikling på våre områder? Er det vår oppgave å finne på nye arbeidsmåter og prøve ut nye verktøy?*

Politidirektør Killengreen sier at vi skal være «et hestehode foran». Det er et stort ansvar, og innebærer fordringer til innovasjon og metodeutvikling. – Veldig viktig! I arbeidet med blant annet miljø saker har vi hele tiden ligget langt fremme med å skaffe ny kompetanse og prøve nye ting, gå opp nye stier uten erfaringsgrunnlag, prøve nye metoder og så evaluere og dele erfaringer og gjøre kompetansen tilgjengelig for kolleger og samarbeidspartnere. De nye sakstypene vi har i dag kommer det flere av i fremtiden, og da kan erfaringen vi har gjort være nyttig også for andre.

ØKOKRIM har det privilegiet, i motsetning til politidistriktene, at vi selv kan velge hvilke saker vi skal jobbe med. Men tar vi sakene ut fra en plan og fastlagt strategi eller er vi påvirkelige for hva VG og Aftenposten skriver, og hva NRK og TV2 ønsker prioritert? – Det er klart at dersom hele verden står og skriker om en sak så bør vi jo lytte til hva de har å si. Det er viktig at vi er lydhøre, men vi skal ikke styres av avisenes førstesider. Vi skal bli bedre på kunnskapsbasert arbeid, ikke minst i forhold til hvilke saker vi velger å ta inn til etterforskning.

– Er dette da kunnskap vi har skaffet oss både via etterretning og strategisk analyse?

– Ja, men også kunnskap i videre forstand om prosessene rundt valgene om hvilke saker vi tar inn. Dette er valg som er svært styrende for oss fordi sakene ofte er store prosjekter som tar lang tid, og binder opp ressurser.

Schea tenker videre på saksinntak, strategi og nye saksområder og konkluderer: – Jeg kunne godt tenke meg det var vi som tok den første store klimavotesvindelsaken. Det hadde vært spennende sier han, og fortsetter: – Vi har jo nå som 20-åring en strategi, og vi skal nå i større grad enn tidligere sette det vi gjør inn i en strategisk kontekst, deriblant også valg av saker vi skal jobbe med.

Denne 20-åringen har jo alltid hatt tett integrert påtale. Skal dette videreføres? – Spørsmålet om integrert påtale i Norge er for noen stort og vanskelig, men når det kommer til ØKOKRIM synes jeg er enkelt. Det har sammenheng med at sakene er store og komplekse, og det kan være lett å miste fokus. Det er viktig å bruke ressursene på det som er viktig, og som kan ende opp i retten. Påtalejuristen bør, blant annet for sin egen

kjennskap til saken, være med i prosessen fra starten av, påpeker Schea. Han forteller at all egen erfaring i store saker, viser at det fungerer bra når påtalejuristen som skal ramme inn straffesaken i en tiltalebeslutning og aktorere i saken, kjenner til og styrer etterforskningen fra dag én. – Jeg vet at noen kjente advokater kritiserer oss for denne ordningen ut fra rettssikkerhetshensyn. Jeg har tenkt mye på dette, men jeg kjenner meg ikke igjen i argumentene.

Vi skifter igjen tema til fagområdet fiskerikriminalitet, som overordnede myndigheter fremhever som satsingsområde på flere måter. – *Er ØKOKRIM-sjefen tuned in på dette?*

– Foruroligende... Omtalen i mediene de siste årene om hva som skjer i en sektor som betyr såpass mye for Norge, er foruroligende. ØKOKRIMs mandat er jo å håndtere økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Så for ØKOKRIM reiser dette viktige spørsmål om håndheving av økonomisk reguleringslovgiving, ordentlighet i norsk næringsliv og noen alvorlige miljø- og forvaltningsimplikasjoner. Det er det jeg er mest opptatt av.

– Er det fare for at ØKOKRIM kan bli brukt som en brikke i et større spill for noens interesser i nordområdene?

Det hevdes av og til at det er tilfellet; at vi blir brukt av enten politikere eller pressgrupper til å ta saker eller til å la være å etterforske en sak. ØKOKRIM er absolutt ikke naive sånn sett. Men spørsmålene om beskatningen av fiskebeholdningen eller etterlevelsen av økonomisk reguleringslovgivning er jo like elementære, selv om det er noen som synes det er viktig at ØKOKRIM kommer på banen. Og det er jo de spørsmålene vi er opptatt av. Jeg synes ikke at vi har for vane å la oss bruke, men synes heller vi er flinke til å ikke la oss bruke.

– Og hva blir da vår satsing inn mot fiskeindustrien?

– Det som fortelles fra denne virksomheten er foruroligende, og jeg kunne gjerne tenkt meg at ØKOKRIM var mer aktive i forhold til «hvit fisk» og nordområdene og fiskeindustrien. Men så har vi spekulert i hva vi skal velge å bruke ressursene til.

Trives innenfor Circumferensen. Kaffen er kald og vår tilmålte tid ebber ut. Som et relevant tema dreier samtalen inn på kulturminner og vern. Vi havner fort på Røros og Schea blir engasjert utover det profesjonelle. – Kona er trønder, vi har en familiehytte rett ved Røros, og det stedet er spesielt for meg. Det er et fantastisk samfunn som viser en god balanse mellom vern og bruksinteressene. Jeg har lært fra Røros at vernet nok blir best hvis innholdet i vernet er slik at mennesker kan virke, at det kan være næringsutvikling,

at folk kan leve der. Jeg er nok mest opptatt av innholdet i vernet og at det er en god balanse mellom bruk og vern, mer enn det geografiske omfanget av vernet, hvor langt ut i Circumferensen grensen skal gå.

– Tenk deg Røros som et dødt museum, uten menneskelige aktivitet. Det ville for det første ikke vært den samme kulturskatten og for det andre ville det heller ikke videreført på samme måte hvis det ikke var et levende museum. Man kan ikke ha et Røros uten virksomme mennesker, oppsummerer Schea, og blir stille et øyeblikk før han fortsetter. – Diskusjonen om vernets geografiske utstrekning overlater vi til den gode eks-økokrimer Jørn Holme og hans motdebattanter. – Men, sier Schea kjapt, – når reglene er satt og noen eventuelt overtrer dem, så er det ikke mindre viktig enn i andre saker at det reageres.

Ferdsl i utmark, eller rettene sagt ulovlig motorferd i utmark blir i motsetning til andre lovbrudd ofte akseptert av vanlig folk. I en sak der noen kjører ulovlig med snøscooter inn til en hytte og gjør et lite innbrudd, er det alltid innbruddet som blir i fokus. – Dette er saker vi naturlig jobber med, hvordan bør vi så forholde oss til problematikken?

– Dette er kjempespennende. Snøscooter har vi hatt lenge, ATV er forholdsvis nytt, og ved nye muligheter kommer det nye gnisninger. Jeg tror på en streng regulering og oppfølging av de lovbruddene. Man kan se det når man er på fjellet. Det er mange som disponerer store og dyre kjøretøy, og jeg tror det blant rike nordmenn dessverre vil være mye mer slik ulovlig kjøring i tiden fremover.

– Men begrenser man ikke da friluftslivet til de som heller vil kjøre til hytta enn å bruke skiene?

– Jo, svarer Schea kjapt, – og det er helt nødvendig. Etter hvert som teknologien og pengene gjør at alle i prinsippet kan få alt, så må vi ha begrensninger i form av lovverk. Et frislipp på dette området vil være svært forstyrrende og ødeleggende for vår egen, og ikke minst våre etterkommeres, naturopplevelse. Man ser jo på fjellet at slik kjøring lager spor som tar lang tid å reparere, og tenk deg da en mangedobling av dette. Vi vil ødelegge en naturressurs, og det har ikke vi rett til, selv om vi teknisk sett har muligheten til det. Hver nordmann sin ATV – gjerne for meg, men ikke på fjellet. Vi har ikke slikt på vår familiehytte. Det er jeg glad for. – Men, forteller Schea uten opphold, – jeg har vært i Funäsdalen i Sverige og kjørt snøscooter i løype trasé for å få den opplevelsen. Jeg ble nok ikke så veldig fascinert at jeg ønsker en slik ordning i Norge.

Trond Eirik Schea var i ferd med å havne på psykologistudiet før han havnet på jussen og mener at hans interesse for dette temaet ab-

solutt kan brukes som leder. – Når man jobber med organisasjon og ledelse, så jobber man med mennesker. Og hvis man skal jobbe bra med mennesker, så trenger man å forstå de menneskene man jobber med. Det er psykologi, noe jeg synes er spennende. Det er spennende å sette seg inn i andres tankesett, og jeg tror det er en viktig egenskap for en leder. Men når det er sagt, så synes jeg ikke at jussen var et ulykkelig sidespor. Det er også et spennende fag og det er et flott verktøy for å forstå og påvirke samfunnet, samtidig som det er intellektuelt stimulerende. Det er nok kanskje en ålreit kombinasjon. Jeg tror jeg hadde vært en dårligere jurist dersom jeg ikke hadde vært interessert i psykologi.

– Hvordan fremstår ØKOKRIM om 15 år? Har du noen tanker om fremtiden for enheten?

– Da er ØKOKRIM en svært vital, profesjonell og tilpasningsdyktig 35-åring som fortsatt driver med økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Vi håndterer store straffesaker

HVER NORDMANN SIN ATV – GJERNE FOR MEG, MEN IKKE PÅ FJELLET.

og er i tett samarbeid med politiorganene og kontrollorganene som er rundt oss. Så langt er det ikke store forandringer – tror jeg. Men vi har mye å bli bedre på, vi kan levere mer ut fra ØKOKRIM med de ressursene vi får inn i ØKOKRIM. Vi kan bli enda mer innovative og vi kommer alltid til å ta i bruk nye metoder i nye type saker. Schea har absolutt sine tanker om hvor og hvordan han ønsker å styre ØKOKRIM i fremtiden. Han blir presentert for vårt engasjement internasjonalt og godtar ikke umiddelbart problemstillingen om internasjonal deltakelse kontra nasjonal arbeid.

– Spørsmålet blir litt feil fordi man blir ikke veldig god på internasjonalt arbeid med bare å reise veldig mye i utlandet. Man må ha en fornuftig balanse og jeg ser nok områder der Norge heller burde gjøre en større jobb på hjemmebane før man sender enda flere utenfor landets grenser.

– Jeg synes det er interessant at mine kolleger i Norden har en stigende interesse for miljøfeltet. Vi er jo litt unike fordi vi har, i motsetning til de andre landene, økonomi og miljø i en sentral enhet. For 10-15 år siden var ikke dette så interessant. Nå spør de stadig mer omkring denne løsningen. Og det tror jeg har med at koplingen miljø og økonomi blir stadig mer aktuell. Det er en fremvoksende greie. Og vi ligger ganske godt an i forhold til de andre nordiske landene ved at vi har samordnet dette i en felles nasjonal en-

het. Jeg tror på denne miksen. – Det er jo, som riksadvokat Tor Aksel Busch også har sagt, politikerne og ikke riksadvokaten som ville ha en slik blanding av økonomi og miljø. Akkurat der tror jeg politikerne hadde rett og at riksadvokaten tok feil.

FAKTABOKS OM RØROS

- Tettstedet Røros har formelt ikke status som by, men som bergstad. Helt siden 1980 har Røros stått på verdensarvlisten.
- Nå er også de omkringliggende områdene rundt Røros bergstad, den såkalte *Circumferensen*, skrevet inn på UNESCOs verdensarvliste. Utvidelsen omfatter bergstaden med omkringliggende landskap og de viktigste gruveområdene samt Femundshytta, som representant for de fjerntliggende smeltehyttene og vintertransportruten fra Tufsingdal over Kornsjøen til Røros. Hele Circumferensen, privileg området som ble gitt til Røros kobberverk av Christian IV i 1646, får status som buffersone. Kilde: Wikipedia.

SMÅNYTT

Oslo politidistrikt har avgjort sin første sak etter naturmangfoldloven

Det dreier seg om en mann som hadde saget ned to trær ved en turvei i Østensjøvannet naturreservat. Mannen erkjente forholdet og forklarte at han gjorde det for å rydde opp, da det hadde vokst veldig til. Han innså at det selvfølgelig ikke var hans oppgave å foreta en slik vurdering. Etter forskrift av 2. oktober 1992 om vern av Østensjøvannet naturreservat er all vegetasjon i vann og på land vernet mot enhver form for skade og ødeleggelse. Forskriften er gitt med hjemmel i naturvernloven. Naturvernloven er opphevet, men etter naturmangfoldloven § 77 står forskrifter gitt med hjemmel i naturvernloven fortsatt ved lag. Overtredelse av forskrifter om verneområder rammes av naturmangfoldloven § 34 og straffes etter § 75. Mannen fikk et forelegg på kr 10 000,- som ble vedtatt.

Bøter etter dødsulykke i arbeidsmiljøsak

I oktober 2009 ble en arbeidstaker drept i en arbeidsulykke med en steinknusermaskin i Evje

kommune (se bildet). Under en arbeidsoperasjon stakk avdøde overkroppen inn i maskinen på et sted hvor det manglet et stort vernebeskyttelse. En vals fikk fatt i tøyet til avdøde, og han ble dratt inn i maskinen og omkom. Arbeidsgiver som var daglig leder og eneaksjonær i firmaet hvor avdøde var ansatt, fikk personlig bot på kr 125 000,- for manglende verneinnretninger på maskinen (aml. § 5-5 (1)), manglende opplæring (aml. § 3-2 (1) a) og brudd på internkontrollforskriften. Aksjeselskapet som leide ut maskinen fikk foretaksstraff på kr 100 000,- for manglende verneinnretninger på maskinen (aml. § 5-5 (1)) og for å ha leid ut en maskin uten at det fulgte bruksanvisning med (aml. § 5-5(4)). Firmaet som eide maskinen, fikk foretaksstraff på kr 75 000,- for de samme bruddene på aml. som utleier av maskinen. Foreleggene er vedtatt.

Lokalt møte om etterforskning av sjøfartsforhold.

13. oktober hadde Oslo politidistrikt et møte hos Sjøfartsdirektoratet stasjon Oslo om samarbeid ved sjøfartsforhold i Oslo, herunder arbeidsu-

lykker på Oslo-registrerte skip i internasjonalt farvann og deponering av ballastvann. Fokuset var på varslingsrutiner og innledende etterforskning. Tilstede på møtet var representanter fra Sjøfartsdirektoratet i Oslo og Haugesund, Oslo brann- og redningsetat/IUA, Kriminalvakten, Trafikk- og sjøseksjonen, Fellesoperativ seksjon, Kriminalteknisk avsnitt og Finans- og miljøkrimseksjonen.

Av tiltak for samarbeid og opplæring som ble diskutert, kan nevnes at politiet ble invitert til å delta på skipskontroller, og Sjøfartsdirektoratet stasjon Oslo vil være representert på fylkesmiljøforum Oslo og Akershus. Det vil også bli utarbeidet et internt kurs i etterforskning av saker som gjelder oljeforurensning fra skip.

Oslo havn har omtrent 4 700 skipsanløp i året (avgiftspliktige skip, 2009), herunder 250 tankskip som blant annet forsyner hele Østlandet med kjøretøy- og flydrivstoff. Ca 2 500 av skipene er utenlandske.

Borgerlig rettskrav på riving

TSHU-2009-153859: Sunnhordaland tingretts dom 30. oktober 2009.

I artikkelen «Aksjon strandsone» i Miljøkrim 1/2010 omtales en dom fra Sunnhordaland tingrett 30. oktober 2009, der en hytteeier ble idømt 80 000 i bot samt et borgerlig rettskrav på tilbakeføring av tiltakene. I artikkelen opplyses at anken i saken skulle behandles av Gulatings lagmannsrett i august 2010. Anken i saken ble imidlertid trukket. Tingrettens dom, som er inntatt på lovdata, er derfor rettskraftig.

Ny norsk rødliste 2010

Den 9. november 2010 lanserte Artsdatabanken ny norsk rødliste. De fire store rovdirene har samme rødlistekategori i rødlista 2010 som i rødlista fra 2006. Du kan lese mer om rødlista i neste nummer av Miljøkrim

Straff i strandsonen

Et ektepar fra Rogaland har vedtatt forelegg fra ØKOKRIM på henholdsvis 300 000 og 75 000 kroner etter ulovlig bygging på deres hytteei-

Foto: Arne Kjønsstad

dom i Mandal. Det mest alvorlige forholdet var et steinamfi i ca ti meters bredde med en større planering i bakkant. I tillegg hadde de bygget en platting og utvidet brygga noe.

Mannen hadde meget god økonomi, noe som ga utslag i botens størrelse.

Ny miljøsak til Høyesterett

Ved Agder lagmannsretts dom av 2. september 2010 ble en 29 år gammel mann dømt for flere brudd på plan- og bygningsloven i forbindelse med oppføring av hytte i strandsonen i Søgne kommune. Det alvorligste forhold gjaldt utsprenkning av ca. 2 000 m³ fast fjell, hvorav minst 75 % ble ansett å ligge utenfor byggetillatelse. Lagmannsretten skjerpet bøtestrafen som tingretten hadde fastsatt fra 400 000 til 500 000 kroner og ila sakskostnader for tingretten og lagmannsretten med 100 000 kroner. Entreprenørselskapet som utførte sprengningsarbeidet vedtok en bot på 130 000 kroner.

Domfelte anket lagmannsrettens dom til Høyesterett, som besluttet å fremme anken over straffutmålingen og sakskostnadene.

Det finnes ikke rettspraksis fra Høyesterett og lagmannsrettene for så omfattende terrenginngrep som i denne sak. Saken er berammet til 4. januar 2011. Miljøkrim vil komme tilbake til saken.

Tingretten fant at det måtte reageres betydelig strengere enn aktors påstand på 12 000 kr i bot – og idømte 20 000 i bot for ulovlig laksefiske

I en sak om ulovlig laksefiske ble en yrkesfisker ilagt et forelegg på 10 000 kr som han nektet å vedta. Mannen hadde benyttet flytegarn til å fiske etter laks. Han ble tatt på fersk gjerning da han dro en laks i båten.

Mannen ble i en dom av Lister tingrett 16. november 2010 dømt for overtredelser av lakse- og innlandsfiskeloven for forholdet. (Han ble også dømt for overtredelse av politiloven § 30 nr. 1 jf. § 5 for ikke å etterkomme pålegg fra oppsynsmann med begrenset politimyndighet, ved at han kastet fangsten på sjøen, til tross for at oppsynsmannen påla han ikke å gjøre det.)

Tingretten viste til at det bør reageres strengere enn påstått av aktor, og idømte mannen

20 000 kr i bot, samt inndragning av to fiskegarn. Det var straffeskjerpende at tiltalte bevisst hadde fisket på en lokalitet hvor han visste det var stor mulighet for laks og sjørret, og at han hadde fortsatt med slikt fiske på tross av mange tidligere advarsler fra myndighetene. Retten anså det også for skjerpende at tiltalte hadde forklart seg uriktig, på tross av klar vitneførsel om hvordan han hadde forholdt seg. Dommen er rettskraftig.

Bot og fengsel for ulovlig rørgate

09-153900AST-FROS: Frostating lagmannsrett 22. oktober 2010.

Ved en kraftutbygging i Sør-Trøndelag i 2006–2007 sto eier og daglig leder i et selskap for selskapets utbygging av en 1 400 meter lang nedgravd rørgate helt fra fjellet og ned til fjorden. I konsesjonen var det bestemt at vannet skulle føres i tunnel gjennom fjellet. Tunnelløsningen ville bare være synlig ved inntak og uttak, mens rørgata gjorde et omfattende inngrep i terrenget. Det var blant annet gjort irreversible inngrep som sprenging og total omkalfatring av jordmassene, som hadde medført varige endringer i naturen i rørgaten. Bredden på rørgata var 20–45 meter. Det var også satt opp en kraftstasjonsbygning på 96 kvadratmeter, som det ikke var søkt om. Lagmannsretten sier i dommen at mannens fremgangsmåte er med på å undergrave konsesjonssystemet, og idømte han 45 dagers fengsel. Dette var en vesentlig skjerping fra tingrettens dom (bot på 50 000 kroner.)

En mann som var innleid i utbygningsprosjektet som byggeleder, ble dømt for medvirkning, og fekk 50 000 kroner i bot. (For tingretten ble mannen frifunnet.) Lagmannsretten fant at det var uaktsomt av mannen at han ikke gjorde seg kjent med innholdet i konsesjonen. Dommen slår fast at entreprenører og andre som en utbygger engasjerer, har et selvstendig ansvar for at regelverk og myndighetenes vedtak blir fulgt.

Dette er første sak om en ulovlig utbygging etter vannressursloven. ØKOKRIM har anket over straffutmålingen, men det er i skrivende stund ikke avgjort om saken vil bli henvist. Vi vil komme tilbake til saken i senere nummer av Miljøkrim.

Domfelt for ulovlig vegbygging i verneområde

Den 2. september 2010 avsa Sør-Trøndelag tingrett dom mot lederen i et veglag som hadde anlagt en ulovlig veg i et verneområde ved Forollhogna Nasjonalpark. Lederen ble domfelt både for overtredelse av naturvernloven for brudd på verneforskriften for Endalen landskapsvernområde, og for overtredelse av plan- og bygningsloven for å ha utført vesentlig terrenginngrep uten tillatelse. Han ble idømt en bot på kr 50 000.

Etter verneforskriften er området vernet mot alle inngrep eller tiltak som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter, som for eksempel vegbygging. Det ble lagt til grunn at veglaget ikke var en juridisk person, og straffeansvar ble derfor rettet mot formannen personlig.

Veglaget hadde anlagt en veg på en strekning av ca. 350 meter langs et eldre kjørespor. Bjørkeskogen var ryddet unna, traseen var grøftet og planert, og masse var påført veien i hele bredden, alt uten tillatelse fra kommunen.

Veglaget hevdet at tiltaket ikke var søknadspliktig da det måtte anses som vedlikehold av eksisterende veg, som etter forskriften er tillatt uten søknad. Tingretten avviste dette og uttalte at arbeidene som var gjort, medførte at noe som tidligere var en gressgrodd traktorvei av svært enkel standard, fikk en standardheving som totalt sett endret veiens karakter og hvordan denne fremsto i landskapet.

Tiltalte hevdet videre at han hadde vært i god tro, da han var frifunnet for lignende arbeider på samme vei tidligere. Tingretten uttalte derimot at tiltalte på bakgrunn av tidligere strid om lovligheten ved utbedring på vegen, hadde sterk oppfordring til å avklare lovligheten av videre arbeider med de rette forvaltningsinstanser før han fortsatte utbedring av vegen.

Domfelte har anket over lovanvendelsen og bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet.

Hensatte bilvrak – Hvorfor blir de stående?

TEKST: NILS KRISTIAN GRØNVIK, FOTO: ANDRÉ KARWOWSKI (ILLUSTRASJONSFOTO)

Et stort antall bilvrak og andre kasserte kjøretøy er etterlatt rundt omkring i landet, både i bebygde strøk og i naturen. Flere steder er bilvrak samlet opp på større «bilkirkegårder», mens i andre tilfeller står vrakene enkeltvis i skogholt, vegskråninger eller bak en gammel låve. Til tross for et strengt regelverk for innsamling og gjenvinning, synes mange bilvrak å få stå uforstyrret til de er helt opprustet, og de miljøfarlige stoffene har trengt ned i grunnen.

Miljøkonsekvensene av etterlatte bilvrak.

Hensatte bilvrak medfører både forsøpling og forurensning. Men hva er da årsaken til at mange bilvrak blir etterlatt i naturen? Skyldes det unnfallenhet fra forvaltningen og politiet, er regelverket i praksis uegnet til å forhindre forurensning og forsøpling fra bilvrak, eller er det andre grunner til at samfunnet synes å akseptere denne formen for forsøpling og forurensning?

Ethvert bilvrak som hensettes, vil før eller siden ruste opp, og de miljøskadelige stoffene blir tilført grunnen. Alle biler som ikke er miljøsanert inneholder rester av drivstoff, olje, frostvæske, kuldemedier, bremsevæske, batterier, oljefiltre, kvikksølvholdige komponenter m.v. I enkelte tilfeller vil de skadelige stoffene forbli på stedet og derfor kun ha miljøskadelig effekt i et begrenset område. I andre tilfeller vil stoffer bli ført videre i grunnvann og vassdrag og følgelig ha effekter i et langt større område. I hvilken grad og i hvilket tempo stoffene tas opp i næringskjeden vil blant annet avhenge av mengden bilvrak, bilvrakenes alder, og grunnforholdene.

I tillegg til at bilvrak forurensner, vil de kunne være skjemmende for omgivelsene enten det er i naturen eller et bebodd område.

Ansvar for håndtering av kasserte kjøretøy er overført til næringen.

Etter forurensningsloven § 27 er blant annet kasserte løsørestander, som bilvrak, å anse som «avfall». Det er etter § 28 forbud mot å etterlate eller oppbevare avfall slik at det kan «virke skjemmende eller være til fare eller ulempe for miljøet.»

Behandling av kasserte kjøretøy er regulert i avfallsforskriften (forskrift 1. juni 2004 nr. 930 om gjenvinning og behandling av avfall) kapittel 4, der formålet er å forebygge og redusere miljøproblemer som kan forårsakes av utrangerte vrak.

Ved regelendring med virkning fra 2007 ble ansvaret for innsamling og behandling av kasserte kjøretøy overført til produsentene. Produsen-

tene plikter å sørge for en miljømessig forsvarlig innsamling og behandling av kasserte kjøretøy, gjennom deltakelse i et godkjent retursystem. Overføring av ansvaret til produsentene er en følge av EUs direktiv om kasserte kjøretøy, som i 2002 ble innført i det norske regelverket. Plikten til å sørge for innsamling omfatter også et ansvar for å finansiere retursystemet og å sørge for et mottakssystem hvor folk kan levere bilvrak vederlagsfritt. Det følger av avfallsforskriften § 4-3 at enhver som produserer eller importerer kjøretøy, er å anse som produsent, også privatpersoner.

I praksis blir det altså importørene som er tillagt dette ansvaret. Avfallsforskriften § 4-4 setter en frist til 1. januar 2006 til å sørge for at 85 % av kjøretøyene gjenvinnes, og en frist til 1. januar 2015 til å sørge for en gjenvinningsprosent på 95 %. Firmaet Autoretur AS er stiftet for å ivareta bilimportørenes ansvar for innsamling og behandling av bilvrak. Firmaet drives på non-profit basis.

Overføringen av ansvaret for biloppsamling til næringen er en politisk beslutning som har vært gjenstand for mye medieomtale. Særlig har det vært rettet kritikk mot at staten ikke lenger utbetaler en fast sum på 631 kroner for hvert vrak som miljøsaneres og hugges, og mot at staten ikke lenger bekoster transport og pressing av innsamlede bilvrak.

Vrakpant. Formålet med vrakpantordningen for kasserte kjøretøy, som er regulert i avfallsforskriftens kapittel 4, er å forebygge og redusere problemene som forårsakes av kjøretøy når de ender som avfall. Utgangspunktet er at innlevering av et bilvrak til godkjent biloppsamlingsplass gir krav på utbetaling av vrakpant, som for tiden er 1 500 kroner. Satsen for vrakpanten bestemmes hvert år av Stortinget. Så lenge en bil som skal kasseres, er kjørbart eller i slik stand at den forsvarlig kan taues til oppsamlingsplassen, vil vrakpanten normalt dekke eiers kostnader med

å bli kvitt bilen. Er bilen ikke i kjørbær stand kan transportkostnadene til oppsamlingsplassen fort overstige det man får igjen i vrakpant.

For biler som ikke har vært registrert siden 1. januar 1977, utbetales ikke vrakpant (jf. avfallsforskriften § 4-8). Biler avskiltet før denne dato kan innleveres til godkjent mottak, uten at det utbetales vrakpant. Eierne kan da pålegges å betale opp til 800 kroner for miljøsanering og kapping av vraket. At eieren må betale både for innlevering og transport kan være et motiv for å unnlate å innlevere vraket, med den følge at

vraket ruster opp og utgjør et miljøproblem.

Vrakpant utbetales heller ikke for alle typer kjøretøy. Vrakpantordningen er begrenset til personbiler, snøscootere, mindre busser og kombinert- og campingbiler. Det utbetales ingen vrakpant for blant annet lastebiler, busser og andre anleggsmaskiner. Selv om kjøretøyet ikke kvalifiserer til vrakpant, gjelder avfallsforskriftens kap III om behandling av kasserte kjøretøy også for disse. Det betyr at også den som skal drive med miljøsanering og opphugging av lastebiler, busser og anleggsmaskiner, må ha særskilt

tillatelse fra forurensningsmyndigheten for slik virksomhet.

Forvaltningsregulering ved funn av hensatte kjøretøy. Er uregistrerte bilvrak plassert på offentlig veg, gir vegtrafikklovens bestemmelser anledning til borttauing for eiers regning. Et uregistrert kjøretøy kan kun stå 14 dager på offentlig veg, og overskrides denne fristen kan kjøretøyet fjernes

Pålegg om fjerning av bilvrak som «forurensning». Tilførsel av fast stoff og væske til grunnen

er definert som forurensning, såfremt dette er, eller kan være til skade, eller ulempe for miljøet, jf. forurensningsloven § 6. Et hensatt bilvrak vil før eller senere ruste opp, og skadelige stoffer vil sige ned i grunnen. At dette er å anse som forurensning er utvilsomt, uansett om forurensningen skjer på egen eller andres eiendom.

Etter forurensningsloven § 7 er det ulovlig å ha, gjøre eller sette i verk noe som kan medføre fare for forurensning. Derved er hensetting av bilvrak ulovlig, også før det er opprustet og de skadelige stoffene har trengt ned i grunnen. Det er tilstrekkelig å konstatere etter § 6, jf. § 7 at bilvraket en gang i fremtiden kan medføre forurensning.

Hensetting av bilvrak vil på grunn av forurensningsfaren gi den ansvarlige en plikt til å fjerne vraket. Etter forurensningsloven § 7 andre ledd, har den ansvarlige for forurensningen en plikt til å sørge for tiltak for å hindre at forurensning, eller dersom forurensningen allerede har inntrådt, til å stanse, fjerne eller begrense virkningen av den. Etter lovens ordlyd kan dette innebære en plikt til også å gjøre tiltak i grunnen hvor det er tilført stoffer fra vraket.

Plikten til å fjerne forurensningen etter § 7 gjelder bare tiltak som står i «et rimelig forhold til de skader og ulemper som skal unngås» – det vil si til forurensningen/faren for forurensning. Det må vurderes hvor alvorlig forurensningen er og hva aktuelle tiltak vil koste.

Pålegg om fjerning av avfall. Etter forurensningsloven § 27 er blant annet kasserte løsestoffer, som bilvrak, å anse som «avfall». Det er etter § 28 forbud mot å etterlate eller oppbevare avfall slik at det kan «virke skjemmende eller være til fare eller ulempe for miljøet.» Forbudet rammer også dem som oppbevarer bilvrak på egen eiendom, slik at dette er til sjenanse for andre. Den som har overtrådt forsøplingsforbudet i forurensningsloven, plikter av eget tiltak å sørge for opprydding, jf. § 28 siste ledd. Skjer ikke dette kan kommunen gi pålegg om fjerning.

Et bilvrak i naturen er åpenbart skjemmende. Dersom det hevdes at et bilvrak ikke innebærer fare for forurensning, så er det altså likevel tilstrekkelig for å pålegge fjerning etter forurensningsloven, å bevise at vraket «kan virke skjemmende».

Etter forurensningsloven § 37 har kommunen

myndighet til å gi pålegg til den som har etterlatt, tømt eller oppbevart avfall i strid med § 28, om å fjerne avfallet eller å dekke utgiftene til fjerning.

Virkemidler hvis pålegg ikke etterkommes.

Dersom pålegg om opprydding eller fjerning av vrak ikke etterkommes, kan forurensningsmyndigheten ilegge den ansvarlige tvangsmulkt inntil opprydding skjer (jf. forurensningsloven § 73).

Er heller ikke illeggelse av tvangsmulkt et tilstrekkelig virkemiddel for å få den ansvarlige til å fjerne vraket, kan forurensningsmyndigheten selv iverksette tiltak for å få ryddet opp og utgiftene til slik opprydding kan kreves dekket av den ansvarlige (jf. forurensningsloven § 74).

Både grunneier og bileier kan pålegges ansvar.

Etter forurensningsloven er det flere som kan pålegges ansvar for fjerning og stilles strafferettslig ansvarlig for et etterlatt bilvrak. Loven sier at «ingen» må ha, gjøre eller sette i verk noe som kan medføre forurensning og at «ingen» må etterlate avfall slik at det kan være skjemmende eller til skade eller ulempe for miljøet. For hver av de som har, eller har hatt, befatning med bilvraket, må de enkelte vilkår i loven vurderes særskilt, for å vurdere om de kan holdes ansvarlige.

Kjøretøyets eier vil kunne stilles til ansvar for å «ha» en kilde til forurensning. En grunneier som lar bilvrak stå og ruste på sin eiendom, må også kunne sies å «ha» noe som kan forurense. Tilsvarende vil en som driver med oppsamling av bilvrak på en eiendom han leier eller av annen grunn disponerer, kunne være ansvarlig for å ha gjort eller satt i verk noe som kan medføre fare for forurensning.

Anvendelse av straff ved funn av hensatte bilvrak.

I vurderingen om politiet skal opprette straffesak for et etterlatt bilvrak bør det først vurderes hvilke forvaltningsrettslige muligheter som finnes, og hvilke som er benyttet eller forsøkt benyttet. Videre må det tas hensyn til omfanget, og i hvilken grad forurensning faktisk har inntrådt. Hvilken resipient forurensningen har skjedd i, vil også være et vesentlig moment, for eksempel om drikkevann er tilført skadelige stoffer. I alvorlige saker blir det normalt reagert med ubetinget fengselsstraff. I sak omtalt i Miljøkrim 2/3, 2006 ble en biloppslugger i Trøndelag dømt til ubetinget fengsel i 60 dager, og idømt erstatningsplikt på 4,5 millioner kroner til SFT,

for å ha hatt bilvrak stående og forurense gjennom flere år.

Dreier det seg om en enkelt personbil kan det mest hensiktsmessige være å anmode forvaltningsmyndigheten om å gi pålegg om fjerning. Dersom vraket likevel ikke fjernes etter pålegg, kan det opprettes anmeldelse for forurensningsfare, og for unnlatelse av å etterkomme pålegg.

Ved avgjørelse av hvem straffansvaret skal rettes mot, må reglene om foreldelse vurderes individuelt for hver av de mulige aktørene. Selve «dumpingen» av vraket kan være foreldet, mens grunneier fortsatt kan være ansvarlig for å «ha» noe som kan medføre forurensningsfare.

Kommunene oppfordres til kun å prioritere de alvorligste sakene.

Det finnes regelverk som gir både forurensningsmyndigheten og påtalemyndigheten de nødvendige hjemler for å ta tak i problemet med hensatte bilvrak. Utnyttelse av regelverket er avhengig av at de som er gitt myndighet, har nødvendig kunnskap om regelverket og gis anledning og oppfordring til å prioritere dette problemområdet.

I en veiledning fra SFT (nå KLIF) fremgår det at selv ett kjøretøy som lekker ut miljøgifter, kan lede til forurensning. Likevel gis det anvisninger på at kommunene av ressurs hensyn må konsentrere seg om de litt større sakene. Det er nærliggende å tolke SFT dit hen at kommunen ikke skal bry seg med å sende brev med pålegg om fjerning til de som har bilvrak stående.

Veilederen fra SFT om bruk av straff, TA-1893/2002, må forstås i samme retning. Større ulovlige biloppsamlingsplasser skal tas tak i, mens vrak som står enkeltvis ikke skal anmeldes. Ved å unnlate å anmelde disse sakene vil heller ikke politi og påtalemyndighet bidra til at regelverket benyttes ovenfor enkeltstående bilvrak.

Politiet kan bidra. Sett hen til hvor lite arbeid som kreves for å få fjernet bilvrak, synes det ikke å være grunn til å nedprioritere disse sakene. En telefon til grunneier, med oppfordring om å fjerne vraket, kan erfaringsmessig være tilstrekkelig til at vraket blir fjernet. Alternativt kan politiet anmode kommunen om å gi grunneier pålegg om fjerning av vraket, og eventuelt følge opp med fjerning for eiers regning.

Riksrevisjonen undersøker håndtering av farlig avfall

TEKST: KRISTIN RYPDAL, RIKSREVISJONEN, FOTO (ILLUSTRASJON): SHUTTERSTOCK

Forurensningsmyndighetene har en viktig oppgave med å sikre forsvarlig behandling av farlig avfall. Riksrevisjonen har nå på trappene en forvaltningsrevisjon på dette området, og ber om tips. Miljøkrim vil komme tilbake til resultatet av revisjonen når resultatet foreligger om ett års tid.

Riksrevisjonen har igangsatt en forvaltningsrevisjon som vurderer myndighetenes arbeid med å sikre en forsvarlig og effektiv håndtering av farlig avfall. Bakgrunnen for undersøkelsen er at uforsvarlig håndtering av farlig avfall kan ha alvorlige miljømessige konsekvenser ved spredning av miljøgifter og akutt forurensning til luft, jord og vann. Uforsvarlig håndtering av farlig avfall kan også ha alvorlige konsekvenser for arbeids- og lokalmiljø. Konsekvensene av ulovlig avfallseksport kan være at avfallet ikke blir forsvarlig behandlet og dermed ha alvorlige miljø- og helsekonsekvenser i andre land.

Behandlingen av farlig avfall betales ved innlevering, det vil si før avfallet er behandlet. Dette gir incentiver til å redusere behandlingskostnadene. Det er flere eksempler på alvorlige miljøkonsekvenser som følge av uforsvarlig behandling av farlig avfall, og flere saker har endt med bøter og fengselsstraffer i rettssystemet. Bransjen er preget av mange aktører, samtidig som regelverket på området er komplisert. Dette bidrar til at det gjøres feil som det er vanskelig å oppdage og rette opp senere.

En forvaltningsrevisjon er basert på Stortingets vedtak og forutsetninger. Denne undersøkelsen bygger på det nasjonale målet om at praktisk talt alt farlig avfall skal tas forsvarlig hånd om og enten gå til gjenvinning, eller være sikret tilstrekkelig nasjonal behandlingsskapasitet.

Riksrevisjonens arbeid med misligheter. Riksrevisjonen mottar gjerne tips om misligheter og andre kritikkverdige handlinger i og/eller mot statlige virksomheter. På hjemmesiden er det etablert en link («tips oss») der tips formidles elektronisk til Riksrevisjonen (<http://www.riksrevisjonen.no/TipsOss/Sider/Tipsoss.aspx>).

Alle tips blir vurdert, og avhengig av innhold vil Riksrevisjonen vurdere å igangsette nærmere undersøkelser.

I lov om Riksrevisjonen heter det: «Riksrevisjonen skal gjennom revisjonen bidra til å forebygge og avdekke misligheter og feil.» Når revisor planlegger og gjennomfører revisjonshandlinger, og vurderer og rapporterer resultatet av disse, skal revisor vurdere risikoen for at det kan foreligge misligheter.

Tips. Tips kan sendes anonymt eller med navn. Ved å oppgi navn og kontaklinformasjon, gir tipser Riksrevisjonen en mulighet til å ta kontakt for ytterligere informasjon. Tipsers identitet vil bli behandlet konfidensielt.

Tips og varsler kan også sendes Riksrevisjon i brev. Et tips bør inneholde følgende:

- Hvem eller hvilken virksomhet misligheten gjelder
- På hvilket nivå misligheten synes å foregå (ledelse, innkjøp, økonomiavdeling etc.)
- Konkret beskrivelse av de faktiske forhold (hva har skjedd, når og hvor har det skjedd, hvilke lover, regler og bestemmelser kan være brutt, synspunkter/vurderinger)
- (Eventuelt) Informasjon om den som varsler:
 - Navn
 - Arbeidssted
 - Kontaklinformasjonen (adresse, telefon, e-postadresse)

RIKSREVISJONEN

Riksrevisjonen er underlagt Stortinget og kontrollerer at regjeringen styrer slik Stortinget har bestemt.

Riksrevisjonen reviderer ut fra tre revisjonstyper:

- regnskapsrevisjon
- forvaltningsrevisjon
- selskapskontroll

En forvaltningsrevisjon er systematiske undersøkelser av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger. Målet med undersøkelsene er å gi Stortinget relevant informasjon om iverksettelse og virkninger av offentlige tiltak. Forvaltningsrevisjonsarbeidet skal være basert på vurdering av vesentlighet og risiko.

Kilde: www.stortinget.no

«Operasjon RAMP»

Internasjonal aksjon mot illegal handel av reptiler og amfibier

TEKST: POLITIOVERBETJENT TUVA BRØRBY, ØKOKRIM

I september og oktober 2010 pågikk en internasjonal aksjon, initiert av INTERPOL, rettet mot illegal handel av reptiler og amfibier. Til sammen var 51 land fra fem kontinenter med på aksjonen.

I september og oktober 2010 pågikk en internasjonal aksjon, initiert av INTERPOL, rettet mot illegal handel av reptiler og amfibier. Til sammen var 51 land fra fem kontinenter med på aksjonen.

Aksjonen resulterte i arrestasjoner av personer og beslag av tusenvis av dyr og produkter til en verdi av over 25 millioner euro. I tillegg omfattet beslagene våpen og narkotika.

Operasjon RAMP var en oppfølger til operasjon TRAM, som ble gjennomført i februar 2010. TRAM var rettet mot illegal handel med tradisjonell asiatisk medisin med innhold av produkter og/eller derivater av arter som er beskyttet av CITES-konvensjonen¹. Til sammenligning ble det i TRAM-aksjonen beslaglagt verdier for over ti millioner euro. Norge deltok i operasjon TRAM, men vi var ikke med i operasjon RAMP. ØKOKRIM ville gjerne ha deltatt i begge, men hadde ikke ressurser til det akkurat da.

Samarbeid. Operasjon RAMP ble gjennomført som et samarbeid mellom politi, toll og andre spesialiserte enheter som bekjemper faunakriminalitet i de ulike landene. Tusenvis av inspeksjoner og ransakinger ble gjennomført og hundrevis av mistenkte ble etterforsket og/eller siktet i hundrevis av pågående saker.

Målet med operasjon RAMP var å avdekke og pågripe personer som var mistenkt for faunakriminalitet, samt å etablere et samarbeid mellom landene og deres håndhevingsapparater for å øke bekjempelsen av organisert faunakriminalitet. INTERPOL sier i sin pressemelding at de er fornøyd med samarbeidet og gjennomføringen av aksjonen, og at aksjonen viser at det interna-

sjonale håndhevingsapparatet kan samarbeide i kampen mot miljøkriminalitet.

Begge aksjonene viser at illegal handel med utrydningstruede dyr og planter er et omfattende problem globalt. ØKOKRIM er overbevist om at også Norge er en del av dette globale markedet, og det er derfor viktig at håndhevingsapparatet i Norge også tar dette på alvor. Direktoratet for naturforvaltning, Tollvesenet og Mattilsynet har en viktig rolle i denne type saker, og et godt og effektivt samarbeid mellom politiet og disse etatene er nødvendig. Alle saker der det er mistanke om illegal handel med truede arter bør anmeldes og rapporteres til politiet.

Organisert kriminalitet. I forbindelse med operasjon RAMP ble det også beslaglagt våpen og narkotika. INTERPOL har tidligere uttalt at mange organiserte kriminelle i stadig økende grad involverer seg i faunakriminalitet, i tillegg til den mer «tradisjonelle» virksomheten sin, fordi faunakriminalitet gir muligheter for stor profitt kombinert med lav oppdagelsesrisiko og lav straff. Dette utgjør en stor trussel mot bevaringen av truede arter som er utsatt for slik illegal handel. I følge CITES utgjør denne illegale handelen en så stor trussel for enkelte arter, at de er nær å bli utryddet. John Scanlon, som er generalsekretær i sekretariatet for CITES, sa etter aksjonen at «det at INTERPOL bistår med å koordinere en slik internasjonal aksjon, illustrerer alvorlighetsgraden av kriminaliteten som nå er knyttet til illegal handel av flora og fauna».

Norge ratifiserte FN-konvensjonen mot grenseoverskridende kriminalitet 23. september 2003. Konvensjonens bestemmelser om kriminalisering av organisert kriminalitet er gjennomført i straffeloven § 60 a, som omhandler straffbare hand-

En mann med smuglede øgler. Foto: EIA.

1. CITES = Convention on International Trade of Endangered Species / Konvensjonen om internasjonal handel med truede arter.

Alle bildene viser beslag gjort i forbindelse med illegal handel av truede dyrearter. De er fra hele verden.

Dette viser smugling av dyr i sokker rundt kroppen. Tatt av: Interpol.

Papegøyer smuglet innbundet i sokker. Foto: Tollvesenet i Kroatia.

Bieslag gjort på en havn i Kina. Foto: Tollvesenet i Kina.

Tapede fugler. Foto: Tollvesenet i Ungarn.

Fugler funnet i eske sammen med filmbokser. Foto: Interpol.

linger som er utøvet som et ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe. Bestemmelsen omfatter straffbare forhold som kan straffes med fengsel i minst 3 år. Illegal handel med arter som står oppført på CITES listen og ulovlig uttak fra naturen, rammes av Naturmangfoldloven, som har en strafferamme på inntil tre år (jf. § 75). Justis- og politidepartementet fremhever i Prop. 1 S (2009–2010) at «trendanalyser viser at miljøkriminalitet er grensekryssende og må sees i sammenheng med organisert kriminalitet».

På samme måte som det er viktig å bekjempe tradisjonell organisert kriminalitet, som narkotikahandel, våpenhandel og menneskehandel, er det også viktig å bekjempe organisert miljøkriminalitet, som organisert illegal handel med truede arter. Illegal handel med verdens arter er et alvorlig miljøproblem. Dersom vi ikke tar disse sakene på alvor er vi med på å opprettholde dette markedet. Når politiet skal avgjøre om en sak som involverer illegal innførsel eller utførsel av truede arter skal etterforskes, bør politiet derfor ta i betraktning at disse sakene kan være en del av en større organisert illegal handel, selv om hver enkelt sak kan være liten.

Denne utviklingen, der handel med truede arter i stadig større grad har en sammenheng med organisert kriminalitet, understreker at det er grunn til å etterforske disse sakene med samme grad av alvor og innsats som annen prioritert kriminalitet.

Kolibri. Foto: Tollvesenet i Frankrike.

Foto: Horn fra nesehorn. Tollvesenet i Belgia.

Temadag om ulovlige reptiler

Ett av tusen ulovlige reptiler i Norge blir beslaglagt?

TEKST: POLITIFØRSTEBETJENT STEINAR SUNDE, AGDER POLITIDISTRIKT, FOTO: TOLLVESENET I BELGIA

Norske zoohandlers bransjeforening anslår at det er minst 100 000 ulovlige reptiler i Norge. Andre hevder tallet er enda høyere. I perioden 2004–2010 har det bare to ganger vært over hundre straffesaker registrert med koden ulovlig befatning med eksotiske dyr (kode 5901) i politiets straffesakssystem STRASAK. Det kan være flere mulige årsaker til disse lave tallene, for eksempel feil eller mangelfull koding av sak. Anslaget på minst 100 000, sett opp mot antall registrerte saker hos politiet, er likevel mer enn nok til å konkludere med at norske myndigheter har svært mangelfull kontroll over denne type kriminalitet.

09.11.2010 arrangerte Agder politidistrikt en temadag om ulovlige reptiler. Representanter fra Direktoratet for Naturforvaltning, Mattilsynet, Tollvesenet og Kristiansand dyrepark bidro med interessante foredrag. Innholdet spente seg fra internasjonale konvensjoner til praktisk demonstrasjon av hvordan slanger skal håndteres på en mest mulig sikker måte. Hensikten med temadagen var å få en gjennomgang av regelverk og oppdatere lokale rutiner på hva som skal gjøres, og hvem som har ansvar for hva i reptilsaker.

Et av temaene som ble diskutert, var hvordan personer som av ulike grunner vil kvitte seg med ulovlige reptiler, gjør eller bør gjøre dette. På diverse reptilsider på internett diskuteres avlivings- og avhendingsmetoder. Reptileiere kan også selge dyrene eller gi dem bort.

De fleste reptiler som blir funnet på avveie, er trolig rømt, og ikke sluppet ut.

Mange reptilarter vil bukke under om de slippes ut i det fri. Likevel er det verdt å merke seg at i følge Direktoratet for Naturforvaltning vil noen arter kunne leve og etablere seg i norsk natur, som for eksempel den populære skilpadden rødøret terrapin.

Dersom reptileieren velger å avlive dyret selv, vil dette fort komme i konflikt med dyrevelferdsloven, som også reptiler er beskyttet av. Veterinærer har ikke rapporteringsplikt, og kan både behandle og avlive reptiler uten at myndighetene får kunnskap om det, men slik behandling eller avliving vil nødvendigvis medføre veterinærutgifter for reptileier. Amnesti har med hell blitt brukt

ved ulovlig våpenbesittelse og i forbindelse med krav om id-merking av utstoppede eksemplarer av enkelte fuglearter. Kanskje burde en form for amnesti vært vurdert også i forbindelse med ulovlig besittelse av reptiler?

Manglende anmeldelser. Mattilsynet er tilsynsmyndighet på reptilhold i Norge. Blant annet behandler de søknader om framvising, fatter vedtak om avliving/omplassering, og de har hjemmel til å foreta kontroller i private hjem på bakgrunn av bekymringsmeldinger. Det er en klart videre hjemmel enn det politiet har. Et meget viktig moment som fremkom på temadagen, og som delvis var kjent fra før, var at Mattilsynet i utgangspunktet ikke anmelder reptilsaker til politiet. Dette gjelder altså saker som Mattilsynet avdekker uten at politi eller tollvesen har vært inne i bildet. I disse sakene har Mattilsynet kun

fattet vedtak om omplassering eller avliving av dyret.

Situasjonen er altså den at det reageres forskjellig overfor gjerningsmannen på samme type straffbare forhold, avhengig av om det er politiet, Tollvesenet eller Mattilsynet som avdekker det straffbare forhold. Mattilsynets representanter presiserte under seminaret at de ikke kunne svare for om dette var praksis også i andre regioner, men de kjente ikke til noen sentrale retningslinjer vedrørende anmeldelse ved avdekking av ulovlig reptilhold. Tollvesenet derimot, opplyste at de konsekvent anmelder alle saker der det er mistanke om ulovlig innførsel av reptiler.

Det er ikke noe nytt når det gjelder miljøkriminalitet at tilsynsmyndighet og forvaltning vegrer seg for å anmelde. Riktignok har mange tilsynsmyndigheter mulighet for å benytte administrative sanksjoner, hvilket ofte vil være hen-

Bilden viser beslaglagte skilpadder fra Tollvesenet i Belgia.

Illustrasjonsfoto av fanget slange, Shutterstock.

siktsmessig å bruke. I disse reptilsakene derimot, med svært lav oppdagelsesrisiko, vil straff være bedre egnet enn et administrativt vedtak, i hvertfall med tanke på den avskrekkende effekten.

Politiets ansvar. I etterkant av temadagen viser det seg at politiet også kanskje må feie litt for sin egen dør.

Jeg har snakket med Mattilsynet i Vest-Agder om konkrete saker fra i år. Det viser seg at politiet har vært inne i bildet i flere saker enn de som er registrert i STRASAK. Årsaken til dette kan jeg bare spekulere i, men det kan muligens skyldes at det er brukt feil eller misvisende kode ved registrering av saken. Riktig utvalg og riktig bruk av STRASAK-koder er en velkjent problemstilling, ikke minst innen de mange spesiallovene på miljø-kriminalitetsområdet. En annen mulig årsak til at

kalalen ikke går opp, kan være manglende kommunikasjon mellom politiet og Mattilsynet med hensyn til hvem som gjør hva i en konkret sak hvor politiet tilfeldigvis avdekker ulovlig reptilhold og kontakter Mattilsynet for videre håndtering.

Oppsummering. Det er i dag lite målrettet virksomhet for å bekjempe ulovlig reptilhold. Et bedre samarbeid mellom politiet, Tollvesenet og Mattilsynet må til, hvis vi skal klare å bekjempe dette illegale dyreholdet. Mattilsynets hjemmel, som tillater Mattilsynet å føre tilsyn ved bekymringsmelding, spiller en viktig rolle når det gjelder å avdekke disse sakene. Jeg tror det først og fremst er viktig med en god oppfølging av de sakene som avdekkes, og at man følger opp ønsket fra Direktoratet for Naturforvaltning om at alle forhold anmeldes.

De fleste sakene avdekkes mer eller mindre tilfeldig. Det kan for eksempel være at det gjøres funn under ransaking i forbindelse med andre straffesaker, eller at publikum melder fra om reptiler på avveie. Av forskjellige årsaker havner, av de få sakene som avdekkes, ikke alle i STRASAK, i alle fall ikke med rett kode. Temadagen påviste en del feil og mangler som vil bli fulgt opp i form av nye rutiner i slike saker. Slik sett kan vi i det minste konkludere med at tverrfaglig samarbeid har noe for seg, ikke minst på miljøfronten.

På temadagen tok Direktoratet for Naturforvaltning ved Sunniva Aagaard – på strak arm – på seg ansvaret med å utarbeide en manual med foto og beskrivelse av de mest vanlige reptilartene, som kan være praktisk å ha for hånden ved artsbestemmelse i en slik sak.

Interpols syvende internasjonale konferanse om miljøkriminalitet

TEKST: POLITIOVERBETJENT **ESPEN ØSTERUD**, ØKOKRIM

Menneskelig overforbruk av naturen og tap av dyrenes habitat har ført til at en av fire pattedyrarter i dag er truet. Det samme gjelder en av åtte fuglearter, og en av tre amfibiarter. Det er bare 3 200 tigere igjen i verden, og et neshorn blir drept ulovlig hver 32. time. Med dette som bakteppe arrangerte Interpol, som nå har 188 medlemsland, for syvende gang en internasjonal konferanse om miljøkriminalitet. Et av hovedpoengene fra konferansen var at etterretningsbasert etterforskning, økt internasjonalt samarbeid og flere internasjonale aksjoner må til på dette området.

Felles plattform for internasjonalt samarbeid på miljøkriminalitetsområdet. Målet for konferansen var å rette fokus på hvor vi står, og hvordan vi må innrette oss videre, i kampen mot miljøkriminalitet. Som ansatt ved Miljøteamet på ØKOKRIM fikk jeg anledning til å være til stede ved konferansen. I artikkelen gis en oppsummering av noe av det viktigste som kom fram i løpet av to dager med foredrag og diskusjon.

Konferansen ble arrangert ved Interpol sitt hovedkvarter i Lyon i Frankrike 14.–15. september 2010. Høyt på agendaen var behovet for å utvikle et bedre internasjonalt og tverretattlig samarbeid mot den økende utbredelsen av de organiserte nettverkene som ofte står bak alvorlig miljøkriminalitet. Konferansen skulle være en plattform og en inspirasjon for land til å kombinere sine anstrengelser i å sørge for at miljøkriminalitetslover er effektivt håndhevet.

Deltakerantallet på disse konferansene har vært stigende fra gang til gang, og denne gangen var det til stede over 200 deltakere fra hele

verden. I tillegg til representanter fra politi og påtalemyndighet var ikke-statlige og mellomstatlige organisasjoner representert. For å nevne noen: Verdensbanken, Transparency International, WWF og Greenpeace var alle til stede.

Miljøkriminalitet ved Interpol. I 1992 ble det vedtatt av Interpols generalforsamling å sette ned en komité for å styrke det internasjonale samarbeidet i kampen mot internasjonal miljøkriminalitet. Medlemmene velges for 4 år av gangen og ledes av Andrew Lauterback, som også var ordstyrer under seminaret.

I 2009 ble arbeidet mot miljøkriminalitet ytterligere styrket ved at generalforsamlingen etablerte et miljøkriminalitetsprogram, «Interpol Environmental Crime Programme». Dette programmet består av eksternt finansiert Interpolansatte som skal bidra til økt internasjonal mobilisering mot miljøkriminalitet. De har som mål å identifisere trender innen miljøkriminalitet, bidra til informasjonsdeling og operasjonell støtte til medlemslandene og å bistå og koordinere aksjoner mot miljøkriminalitet. Programmet har fem medlemmer og ledes av David Higgins.

Internasjonalt samarbeid. For 50 år siden var det 2,5 milliarder mennesker i verden, i dag er det 6 milliarder og i 2050 er det beregnet å være over 9 milliarder. Dette skaper et naturlig press på naturen og det kreves mottiltak for å ta vare på kloden. Når det i tillegg er et fragmentert internasjonalt samarbeid i håndhevingen av miljøkriminalitet, trengs det opplysningsarbeid, kapasitetsøkning, ledere som prioriterer området og økt internasjonalt samarbeid. Miljøkriminalitet antas nå å være den tredje største illegale kriminalitetsformen i verden (målt i verdi, og etter

narkotika og våpen) og det er ventet at denne kriminaliteten vil øke betydelig, og kan bli den største kriminalitetsformen.

40 % av alle væpnede konflikter i verden er knyttet opp til kamp om naturressurser. Dette kan dreie seg om alt fra mineraler, tømmer, olje, elfenben, vann, og dyreliv. Ved konflikter settes lover og konvensjoner som beskytter miljøet til side. Miljødelegasjoner kan også være en måte å drive krigføring på, ved å presse motparten. Mange naturressurser brukes til å finansiere videre konflikt, og selskaper og personer som kjøper ulovlige ressurser fra krigsområder, bidrar til å opprettholde konflikter. Penger fra salg av ulovlig utførte naturressurser hvitvaskes og ender opp som nye våpen og annet krigsmateriell. I Afrika har man i noen områder hatt suksess med å utdanne park rangers til å holde oppsyn med naturen i krigsområder. En risikabel, men viktig jobb.

I Interpol og Europol sitt etterretningsarbeid mener man å ha sett at det globalt er en økende trend med trafficking av levende eksemplarer av truede dyrearter. Etterretning har vist at ulike dyr har vært transportert etter nye smuglerruter og ender opp for å selges i industriland. Dette er en kriminalitetstype med høy profittmulighet og samtidig lavere strafferisiko enn mange andre typer kriminalitet. Man mener også å ha sett at organiserte nettverk driver både med denne typen kriminalitet og andre kriminalitetsformer. Miljøkriminalitet knyttes også ofte opp til annen økonomisk kriminalitet, som svindel, korrupsjon, hvitvasking med mer.

Ulovlig handel med avfall er også økende. Handel med såkalt EE-avfall (elektrisk og elektronisk avfall) er et område hvor Interpol har opprettet en egen gruppe, E-waste crime group. Byrden

ETTERRETNINGSPROSJEKT

ØKOKRIM har opprettet et etterretningsprosjekt for å samle inn og systematisere informasjon om ulovlig innførsel- og utførsel av truede plante- og dyrearter.

ØKOKRIM ønsker informasjon fra både politi og publikum. ØKOKRIM tar også gjerne i mot annen informasjon om kriminalitet knyttet til truede arter, slik som ulovlig uttak fra naturen, som f.eks. egggrøveri.

Kontaktperson: Politioverbetjent Tuva Brørby, ØKOKRIM.

E-post:
tuvabrørby@politiet.no

av å benytte lovlige metoder for avfallshåndtering kan for noen oppleves som stor, og det er skapt et lukrativt marked for slike avfallsprodukter i mange land. Dette undergraver lokal gjenvinning, og mange produkter inneholder sterkt forurensende stoffer. Kriminelle stjeler også slikt gods for salg til fattige mennesker som forsøker å gjenbruke det. Dette har blitt en lukrativ handel for grupper som også er involvert i annen kriminalitet, som våpen, narkotika og menneskesmugling. Synspunktene i Interpol var at dette bare kan bekjempes med etterretningsbasert etterforskning og aksjoner og ved et globalt og tverretattlig samarbeid, både når det gjelder informasjonsdeling og i aksjonsfasen.

Mulighetene for miljøkriminalitet er mange og varierte. Det ble lagt vekt på at mange former for miljøkriminalitet må møtes med en proaktiv, etterretningsbasert framgangsmåte, hvor samarbeid internasjonalt og mellom offisielle og frivillige organisasjoner og på tvers av etater er essensielt. Synspunktene var at etterforskning i større grad bør basere seg på etterretning om hvem som er involvert, og om dette foregår i organiserte former. Her blir internasjonal informasjonsdeling viktig.

Miljøkriminalitet har ofte blitt sett på som offerløs, uviktig og tilfeldig, og i mange land har det manglet politisk vilje til å bekjempe denne kriminaliteten. Mange former for miljøkriminalitet kjennetegnes i dag ved at den er organisert, transnasjonal, med høy profitt, lav oppdagelsesfare og lavt straffenivå. Synspunktene på konferansen var at når man vet at konsekvensen av slik kriminalitet bidrar til ødelagte økosystemer, tap av arter og klimaforandring, og at denne kriminaliteten også er nært knyttet til annen kriminalitet, trengs det i større grad en

ULOVLIG SKOGHOGST OG BRUDD PÅ CITES HAR STORT SKADEPOTENSIALE.

organisert og global respons på dette området. Ulovlig skoghogst, transport av farlig avfall, brudd på CITES-regelverket og forurensningskriminalitet er eksempler på områder med stort skadepotensiale. Informasjon rundt konsekvenser av slik kriminalitet er, i tillegg til etterretningsbasert etterforskning, viktig for å bekjempe slik miljøkriminalitet.

Hva gjør Interpol videre? Det finnes over 500 multilaterale avtaler på miljøkriminalitetsområdet over hele verden. Det er mange konvensjoner, men det har vært lite framgang til tross for dette. Dette skyldes ofte mangel på politisk vilje til tross for ratifisering av konvensjoner. Mange konvensjoner «puttes i skuffen» og blir ikke implementert. Det skapes ett hull mellom den juridiske rammen og oppfølging og samarbeid. Dette utnyttes av organiserte kriminelle nettverk, eksempelvis ved smugling av truede dyrearter og ulovlig avfall.

Synspunktene på konferansen var at globale etterretningskampanjer, oppbygning av kompetanse mellom medlemsland og felles aksjoner er framtiden i kampen mot slik kriminalitet. Som for annen kriminalitet er det et mål å drive allmennprevensjon også på dette området. Da må det være en risiko for å bli tatt og straffet, og jo høyere opp i systemet man rammer, jo bedre effekt. Mens tradisjonelt politiarbeid har vært drevet reaktivt, hendelsesstyrt og med store ressurser ønsker man nå også på miljøkriminalitetsområdet å drive etterretningsbasert, proaktivt og ved å

styre ressursene mot konkrete mål basert på trusselvurderinger. Aksjoner kan styres av etterretningsarbeid som gjøres i forkant. Samtidig må ny informasjon som kommer fram under internasjonale aksjoner, formidles tilbake til Interpol, som da vil styrke sin etterretningsbase.

Miljøkriminalitetsprogrammet ved Interpol ønsker å bidra ved å assistere medlemslandene med informasjon og etterretning. I programmet ønsker de å stimulere til økt samarbeid, ved å skape felles møtestedet, som konferanser og aksjoner på tvers av landegrenser. De bidrar også med operasjonell støtte og opplæring og prøver å skape muligheter for nettverksbygging, kommunikasjon og utveksling av ferdigheter. De har koordinert flere aksjoner, og en av de siste, som Norge også deltok på, var CITES-operasjonen TRAM. Den rettet seg inn mot ulovlige naturprodukter i tradisjonell kinesisk medisin. 18 land var med, og det ble beslaglagt produkter til en verdi av over 10 millioner Euro. Det ble her samlet inn global etterretningsinformasjon om problemet, og det ble skapt økt publikumsbevissthet og allmennprevensjon gjennom media. Interpol vil koordinere flere slike aksjoner framover.

Det oppfordres til å benytte seg av hjemmesiden til Interpol samt å benytte seg av rapporteringssystemet for miljøkriminalitet, ecomesage. For å bygge en god etterretningsbase er miljøprogrammet ved Interpol avhengig av at medlemslandene bidrar, og bruker dem. De kan nåes direkte på e-post environmentalcrime@interpol.int. Programmet er avhengig av ekstern finansiell støtte, og for øyeblikket har programmet bare midler til å holde aktiviteten ut året 2010. Deltakerne ble derfor oppfordret til å viderebringe et ønske om videre støtte fra medlemsland og støttespillere av Interpol.

Norske turister drev ulovlig jakt på fredede arter på New Zealand

TEKST: POLITIADVOKAT AUD INGILD SLETTE MOEN, ØKOKRIM

«As a New Zealander I am proud of the natural beauty of our country and of our unique wildlife. The callous disregard that the Norwegian youths showed for our native birds has deeply upset me and many other New Zealanders. I respectfully request that as the Norwegian agency responsible for such crimes, you take this matter into careful consideration and charge these youths with the crimes that they have committed». E-post til politiadvokat i ØKOKRIMs miljøteam 5. mai 2010.

Skrytefilm av ulovlig jakt legges ut på YouTube.

Fredag før påske, den 26. mars 2010, rapporterte media på New Zealand at «Norwegian tourists kill endangered Kiwi wildlife» (norske turister dreper truede New Zealandske arter).

Bakgrunnen var en «skrytefilm» som var lagt ut på YouTube, der fem unge norske menn drev jakt på flere dyr og fugler. Jakten skulle ha funnet sted i januar. På videoen ser en jegerne lande med helikopter ute i naturen, og deretter følger scener der de skyter dyr og fugler med heftig filmmusikk lagt på i bakgrunnen, iblandet scener med en viss «partyfaktor» fra turen. Filmen viser også at de skyter etter flyktende vilt, noe som er problematisk i forhold til kravet til human jakt på grunn av faren for skadeskyting. New Zealandsk media rapporterte at nordmennene hadde jaktet på artene chamois, Hare, wallaby, den totalfredede arten Kereru, eller New Zealand Pigeon, og den beskyttede arten Paradise Shelduck. Nyheten om videoen ble slått stort opp i media på New Zealand, der filmen skapte sterke reaksjoner. Ettersom nyheten spredte seg, ble filmen fjernet fra YouTube. Publikum la imidlertid filmen ut igjen, da med tittelen «Norwegian hunters kill endangered wildlife». (Filmen er fortsatt å finne på Youtube.)

New Zealands miljøvernminister Kate Wilkinson ble sitert i media på å uttale: «I'm appalled. I think it's despicable. We spend a lot of time and effort protecting our native birds and cherishing our native birds and to have idiots like that shoot them. I think it's just horrific.»

Om strafferammen på 1 000 000 New Zealand dollar (omtrent 460 000 kr med dagens kurs) eller seks måneders fengsel ble miljøvernministeren sitert på å uttale: «Is that enough? I don't think

it is. Personally I'd like to stop these guys ever coming back to the country.»

Samme dag – om ettermiddagen fredag før påske – begynte telefonen også å ringe hos ØKOKRIM med spørsmål fra inn- og utland om hva norsk politi ville gjøre med saken. ØKOKRIM mottok også e-poster om saken direkte fra publikum både på New Zealand og i Norge. Det var tydelig at mange reagerte sterkt på at norske turister jakter ulovlig på fredede arter i et fremmed land.

Når kan ulovlig jakt i utlandet straffeforfølges i Norge?

Mange av henvendelsene til ØKOKRIM gjaldt spørsmålet om den ulovlige jakten på New Zealand kunne straffeforfølges i Norge etter norsk rett. Straffeloven § 12 nr. 3 regulerer når handlinger begått av nordmenn i utlandet kan straffeforfølges i Norge. Naturmangfoldlovens regler – herunder reglene om uttak av vilt – gjelder ikke i utlandet, jf. naturmangfoldloven § 1, og overtredelser av naturmangfoldloven kan ikke etter strl. § 12 nr. 3 straffeforfølges etter norsk rett. Handlinger som rammes av strl. kapittel 14 vil derimot kunne straffeforfølges i Norge, herunder generalklausulen i strl. § 152 b. Forutsetningen er at handlingen er straffbar også etter det lands lov i hvilken den er foretatt (jf. strl. § 12 nr. 3 bokstav a jf. bokstav c).

Bestemmelsen om faunakriminalitet i strl. § 152 b annet ledd nr. 1 rammer «den som settlig eller grovt uaktsomt minsker en naturlig bestand av fredede levende organismer som nasjonalt eller internasjonalt er truet av utryddelse». Strafferammen er 6 år. Det fremgår av forarbeidene til generalklausulen at utgangspunktet for vurderingen av om arten er truet av

utryddelse, skal være den såkalte «Rødlisten», samt internasjonale konvensjoner som tar sikte på å verne truede organismer, og som er tiltrådt av Norge. Det finnes en internasjonal rødliste utarbeidet av IUCN (International Union for the Conservation of Nature and Natural resources), og i tillegg utarbeider de enkelte land nasjonale rødlistebasert på IUCN sine kriterier.

Det var særlig jakten på den totalfredede fuglearten Kereru (*Hemiphaga novaezealandiae*) som opprørte publikum og myndigheter på New Zealand. Kereru er klassifisert som LC – «least concern» på IUCN sin internasjonale rødliste. Kategorien «LC» er i den norske rødlisten oversatt til «livskraftig», og det betyr at arten ikke vurderes å være truet av utdøing. Også Paradise Shelduck (*Tadorna Variegata*) er klassifisert som «LC» i den internasjonale rødlisten. I New Zealands «rødliste», er Kereru angitt å være i gruppen «Gradual decline». Det innebærer at Kereru nasjonalt faller utenfor kategoriene «Nationally critical», «Nationally endangered» og «Nationally vulnerable». Det var på denne bakgrunn neppe grunnlag for å anvende generalklausulen i § 152 b på forholdet. I tillegg så syntes jakten på disse fugleartene ikke å ha vært så omfattende, at vilkåret i § 152b om å «minke bestanden» ville være oppfylt. Det fremgår av forarbeidene til generalklausulen at det skal mer til enn å fjerne ett individ, der bestanden er av en «ikke ubetydelig størrelse.»

«Chamois» er en liten geiteantilope som opprinnelig er hjemmehørende i Europa, men som ble introdusert til New Zealand i 1907 gjennom en gave fra keiseren av Østerrike-Ungarn. Chamois er med andre ord en introdusert art på New Zealand, og Department of Conservation

oppfordrer til jakt for å holde bestanden nede. Også «wallaby» er en introdusert art på New Zealand. Dette er et lite kenguruliknende dyr som er regnet som skadedyr. Heller ikke hare er noen truet art.

Konklusjonen var altså at det ikke ville være hjemmel for å straffeforfølge forholdet i Norge.

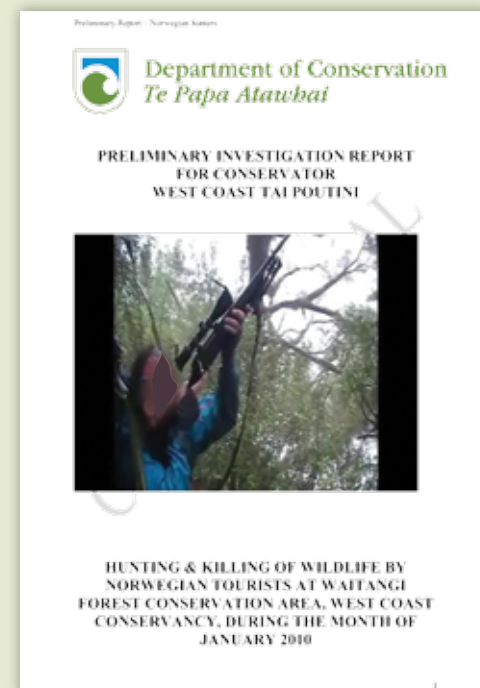
Etterforskningen på New Zealand. Saken har vært etterforsket på New Zealand av Department of Conservation. ØKOKRIM har vært i løpende kontakt med myndighetene der i den forbindelse, og har bistått der det var aktuelt. ØKOKRIM har foretatt avhør av de fem jegerne og har oversendt lydopptak samt oversettelser av avhørene til New Zealandske myndigheter.

De fem ble siktet for ulovlig felling av den totalfredede Keruru-duen, felling av Paradise Shelduck utenfor jaktseasonen, besittelse av de ulovlig felte fuglene, samt jakt uten nødvendig jaktlisens i West Coast Conservancy. Det viste seg senere at fire av de fem hadde slik jaktlisens,

og dette punktet ble derfor opprettholdt for bare en av jegerne.

Etterforskningen viste også at en av de fem har vært på New Zealand tidligere, der vedkommende i henhold til Department of Conservation også startet en skogbrann på South Island i januar 1999, uten at det medførte noen reaksjon mot vedkommende.

Den 24. november 2010 behandlet Whataroa District Court saken, uten at de tiltalte møtte (naturlig nok). De tiltalte var imidlertid blitt notifisert om domstolsbehandlingen, og hadde informert domstolen om at de ikke kom til å møte. Domstolen godkjente at det blir utstedt arrestordre på de fem. Det innebærer at om noen av de dem søker innreise til New Zealand, vil de bli arrestert og stilt for domstolen for den ulovlige jakten. Ms Wilkinson ser altså ut til å få oppfylt sitt ønske om å hindre jegerne i å komme tilbake til New Zealand. De vil neppe tørre å sette sine ben der igjen med det første.

Bildet viser forsiden på etterforskningsrapporten fra Departement of Conservation.

En melding fra Ross Atkinson i New Zealands Department of Conservation:

«New Zealand is blessed with many unique native fish, insects, birds, lizards and frogs. Our only native mammals are bats and marine mammals. However New Zealand species are under constant threat through the introduction of animal pests such as rodents, mustelids, cats, dogs, possums, deer, to name but a few, all introduced by our ancestors as they settled the country we fondly refer to as Godzone. The human species continue to be the greatest threat to New Zealand wildlife through land development and simple people pressure on

our landscape. The Department of Conservation has a difficult task maintaining a balance between conserving our wildlife and meeting the economic needs of tourism and development. Department of Conservation compliance staff have a wide portfolio of work ranging from protection of land and sea based species, native forests and biosecurity threats. Thankfully, events such as the recent transgression by visitors to New Zealand are not that common, but when they do occur are taken seriously by most New Zealanders as happened when the Youtube footage of killing kereru occurred. It is for this reason that the

Department of Investigation pursued this investigation through to the filing of criminal charges and issue of arrest warrants against the offenders, even though they had departed the country and were beyond our criminal jurisdiction. We ask that visitors to our shores respect our wildlife as they would respect the wildlife in their own country, and a breach of such respect may have consequences for those transgressors. The Department of Conservation, our investigators and prosecution staff are most grateful and appreciative of the concern and assistance provided to us by ØKOKRIM and indeed many of the Norwegian public.»

«Hi! We are two guys from Norway who is going to New Zealand in october. The plan is to cross the north and south island by foot. We are bouth hunters, and wonder if anyone can give us some tips about where and what we can hunt on our way. Thankful for all answers.»

Innlegg på et nettforum 13. mai 2008 fra en av nordmennene, i forbindelse med en tidligere reise i 2008/2009.

«My first thoughts on reading this, «You can't be serious!...» But I guess you are!!!! Heres a tip for Ya. Forget about shooting any birds. You see. Where you guys are going, most likely any birds You see will be protected, most likely endangered, native species. Serious fines, criminal convictions and gun confiscations will be the result if You harm the birds here.»

Svar på samme nettforum 20. mai 2008.

«We will leave the birds alone.»

Svar tilbake fra nordmennene 20. mai 2008

1. Ot.prp. nr. 92 (1992–93) s. 20.
2. New Zealand Threat Classification system fra 2005.
3. New Zealand Threat Classification System manual, Department of Conservation 2008.
4. Ot.prp. nr. 92 (1992–93) side 21 i spesialmerknadene til § 152b.

Forskning på møter mellom menneske og bjørn

«Den er ikke farlig, bare du går varlig»

TEKST OG FOTO: POLITIADVOKAT AUD INGILD SLETTE MOEN, ØKOKRIM.

Den 10. august 2010 kl. 12:41 var jeg ganske nøyaktig 54 meter fra Komola og hennes to unger. Komola er en vill brunbjørn som lever sitt liv i skogen i Dalarna i Sverige med en GPS sender rundt halsen. Med kameraet i hånden – total tfjettret og uten å ta et eneste bilde – så jeg den lille bjørnefamilien springe lydløst og elegant gjennom lyngen, vekk fra de tre menneskene som forstyrret dem. Sammen med Ole-Gunnar Støen, forsker i det skandinaviske bjørneprosjektet ved Universitetet for Miljø- og Biovitenskap på Ås og Morten Kjørstad, seniorrådgiver i Direktoratet for Naturforvaltning, var jeg ute på bjørneforskning. Vi hadde ikke med oss noen våpen eller noe annet utstyr til beskyttelse eller forsvar

Det skandinaviske bjørneprosjektet sin forskning på møter mellom mennesket og bjørn.

Det skandinaviske bjørneprosjektet har hovedkvarteret for sitt feltarbeid i Tackåsen i Dalarna. I Dalarna finnes omkring 300 bjørner, og mange av de holder til i skogene rundt Tackåsen. Et av de viktige forskningsområdene i bjørneprosjektet er hvordan bjørnen agerer i møtet med mennesker under normale forhold på tur i skogen. Metoden går ut på at forskerne finner frem til et sted som ligger 500 m fra bjørnens GPS-posisjon, med vindretning fra mennesket mot bjørnen. Derfra går de rolig mot bjørnens posisjon mens de småprater som vanlige turgåere. De passerer bjørnens posisjon på ca. 50 meters hold, og fortsetter deretter videre 500 meter. Det er lagt opp slik, for at bjørnen skal bli klar over menneskene når de går på nært hold. Bjørnens reaksjon dokumenteres gjennom GPS-målinger. I 2006–2009 gjorde man 169 slike forsøk (fordelt på rundt 30 bjørner). Avstanden mellom menneske og bjørn var i snitt 69 meter for bjørner som lå i dagleie

og 155 meter for bjørner som var i aktivitet. Det var bare i 15 % av tilfellene at forskerne så eller hørte bjørnen. Det var ingen tilfelle der bjørnen utviste aggresjon, selv om flere hadde unger eller lå på et kadaver. 80 % av bjørnene forlot stedet, mens 20 % ble liggende og «trykke» for å skjule seg. Fra 2009 er forsøkene gjort på binner med unger, og pr. august 2010 var det foretatt rundt 40 slike konfrontasjoner med binner med unger. Så langt tyder alt på at binner med unger reagerer likt som enslige bjørner.¹

Analysen av tilfelle der bjørn har skadet mennesker.

Det skandinaviske bjørneprosjektet analyserer også skader på mennesker av bjørn i Skandinavia siden 1977. Foreløpige resultater viser at av 27 skadde og 2 drepte, var alle menn, og 21 var jegere. I 17 tilfelle ble det avfyrt skudd mot bjørnen før skaden inntraff. Det er jegere med løshund som smyer seg inn i tett vegetasjon eller til bjørnehiet, som oftest kommer opp i farlige situasjoner med bjørn. Det pågår forskning

i bjørneprosjektet for å kunne gi effektive råd om hvordan disse farlige situasjonene kan avverges.² I 2008 beregnet man at det var minst 3 300 bjørner i Sverige og 120 i Norge. De fleste tilfellene knytter seg derfor til Sverige.

Hvordan skal man oppføre seg når man møter en bjørn?

Bjørnen unngår mennesker, og man vil som regel ikke vite at man har vært nær en bjørn. Møter man på bjørn i skogen, anbefaler forskerne at man gir seg til kjenne som menneske (dvs. ved å prate), og signaliserer fredelige hensikter ved å trekke seg langsomt og forsiktig tilbake (ikke spring). Bjørnen angriper ikke hvis man ikke provoserer den, og man skal unngå å forsøke å skremme vekk bjørnen med høye rop eller ukontrollerte bevegelser. Har man våpen, skal man ikke skyte. Treffer man ikke med et dødelig skudd, skapes da en farlig situasjon. Hunder bør være i bånd. (Se heftet «Er bjørnen farlig» fra Det skandinaviske bjørneprosjektet).

Her tester artikkelforfatteren et fraflyttet bjørnehiet.

Bilde til høyre: Ole-Gunner Støen og Morten Kjønstad med peileutstyret.

Bilde under til venstre: Dette skiltet sier noe om bjørnetettheten i Dalarna.

Bildet under til høyre: Sven Brunberg, feltansvarlig for Det skandinaviske bjørneprosjektet, på Tackåsen.

NOTER TIL TEKSTEN

1. Rapport 2010-3 fra Det skandinaviske bjørneprosjektet, Bjørnens status og økologi i Skandinavia.
2. Rapport 2010-3 fra Det skandinaviske bjørneprosjektet, Bjørnens status og økologi i Skandinavia.

Fant ulovlig skutte rovdyr i fryser på hamar.

*Av politiadvokat Henning Klausen,
Hedmark politidistrikt*

Forskere innen rovdyrmiljøet har dokumentert at det årlig forsvinner store rovdyr i Norge. Dyrene felles ikke lovlig og de gjenfinnes ikke døde ute i naturen. Hvor blir dyrene av?

– Politiet i Hedmark har funnet noen av dem. Politiet i Hedmark aksjonerte senhøstes 2008 mot en faglig anerkjent preparant i Hedmark. Det ble tatt et meget stort beslag – flere frysebokser fulle av skinn, skrotter og hele eller deler av en rekke dyrearter.

ØKOKRIM bisto Hedmark politidistrikt med å artsbestemme dyrene i beslaget, og man fant at en rekke av dem er dyr som er totalfredet. Det ble blant annet funnet et bjørnehode, to ulver, ikke mindre enn deler av 54 gauper, 20 jerver, fire kongeørner og en mengde hauker og falker. I tillegg var det lovlig dyr i tallrikt omfang.

Etterforskningen viste at en god del av beslaget var lovlig felt under lisensjakt eller skadefeltingsjakt. Politibetjent Espen Berget ved Stange lensmannskontor var hovedetterforsker på saken,

og han avhørte en rekke jegere på Østlandsområdet for å sjekke ut deler av beslaget.

Ved vurderingen av saken var DNA-analyser av uvurderlig hjelp. Politiet kunne ved hjelp av DNA-basen hos NINA dokumentere at flere av jervene ikke var lovlig felt. Siktete hevdet at han ikke husket hvem som hadde levert jervene til ham for utstopping, men at de var «veldig gamle». Problemet med hans forklaring var at flere av jervene var registrert i live så sent som vinteren 2008, bare et halvår før de lå i en fryser i Hamar. Det var da registrert DNA fra avføring i blant annet Ringebu, Gausdal og Engerdal kommuner.

Preparanten hadde heller ikke fulgt forskriftene fra 2005 om registrering i Rovbasen hos Direktoratet for naturforvaltning. Selv om han hadde drevet en betydelig virksomhet hadde han ikke registrert et eneste dyr.

Artikkelforfatteren tiltalte preparanten for helteri (straffeloven § 317) ved at han hadde mottatt dyr som måtte være ulovlig felt (fem jerver og en kongeørn) og for brudd på viltlovens bestemmelser om registrering av fredet vilt. Han erkjente straffeskyld i retten for kongeørnen og bruddet

på viltloven, men ikke for jervene. Preparanten var meget uvillig til å forklare seg om hvem som hadde levert dyr til ham for utstopping. Selv etter å ha blitt foreholdt konkrete navn var han taus – han ville «ikke angi noen». Beslaget viser seg å ha forgrening mot bjørnesaken fra Trysil i 2008.

Hedmarken tingrett fant ingen grunn til å tro på hans forklaring om opphavet til dyrene. Det ble lagt avgjørende vekt på DNA-registreringen av jervene, og konklusjonen fra forsker Øystein Flagstad ved NINA, om at dyrene hadde vært i live på et ganske sent tidspunkt.

Mannen ble dømt til fengsel i 90 dager, herav 60 dager betinget. Påtalemyndigheten påsto i tillegg at han skulle fradømmes retten til å drive som preparant, men dette ble han frifunnet for under noen tvil. Retten la vekt på at mannen hadde drevet dette som yrke i over 40 år, og at han ikke hadde annen yrkeserfaring. Dyrene som var omhandlet i tiltalen ble inndratt. De deler av det øvrige beslaget som gjelder fredede dyrearter vil bli inndratt i eget inndragningsforelegg. Påtalemyndigheten vil anke over reaksjonsfastsettelsen.

Kriminelle tjener på å tenke grønt og globalt

TEKST: MICHEL MOUTOT, SECURITY CORRESPONDENT, AGENCE FRANCE PRESS

Michel Moutot er «Security Correspondent» for Agence France Press (AFP). Han har tidligere vært korrespondent i Beirut, Sarajevo, Nairobi og New York, og arbeider i dag i Paris med feltet terrorisme og organisert kriminalitet. Miljøkrim har fått tillatelse fra Moutot til å oversette denne artikkelen og benytte den i Miljøkrim

DOHA, 15. november 2010 (AFP) – Mektig internasjonal mafia vender blikket mer og mer mot tyvjakt på elfenben, illegalt fiske og annen «grønn» kriminalitet, mener både politiet og eksperter på området. På grunn av mangelfull kontroll, relativt liten risiko og utsikter til store penger har miljøkriminalitet blitt et trygt mål for kriminelle grupper som normalt har bedrevet mer tradisjonelle kriminelle aktiviteter, som narkotikahandel og utpressing.

– De kriminelle som er involvert i dette, er åpenbart veldig godt organiserte, fortalte lederen for Interpols miljøkriminalitetsprogram, David Higgins, nyhetsbyrået AFP (Agency France Press) fra sidelinjen på Interpols 79. generalforsamling i Qatar. – Miljørelatert kriminalitet krysser internasjonale grenser og jurisdiksjoner hele tiden.

Den 8. november vedtok Interpol enstemmig en resolusjon om å støtte CITES-konvensjonen (The Convention on International Trade in Endangered Species/Konvensjonen om internasjonal handel med truede arter), samt om å bekjempe miljøkriminalitet. CITES' generalsekretær John Scanlon, uttrykte at resolusjonen «sender en veldig sterk melding til de som er ute etter å utarme landene for naturressurser, om at det globale rettshåndhevende samfunn erkjenner at man må jobbe sammen, ledet av Interpol, for å få disse miljøkriminelle bragt inn for rettsvesenet.»

Ifølge Higgins viser resolusjonen hvor seriøst verdens politisamfunn tar miljøkriminalitet, og vi ser frem til støtte fra våre medlemsland på dette området. Den fremhevet også den globale politiorganisasjonen at miljøkriminaliteten «er grenseløs og involverer organisert kriminalitet som drap, korrupsjon, bedrageri og tyveri.»

John Sellar, en tidligere skotsk polititjeneste-

mann som ledet kampen mot grønn kriminalitet i CITES, har håpet lenge på en slik resolusjon: – Folk aner ikke hvor mye penger det er i illegal handel med ville dyr. De tror altfor ofte at lokale snikskyttere går ut og skyter det de finner, mens realiteten er at det eksisterer reelle nettverk av profesjonelle kriminelle som organiserer seg for å drepe og skipe av gårde ville dyr i stor skala. Om terrorangrepene på USA i 2001, uttrykte han: – Vi var i ferd med å overbevise politi- og tolltjenestemenn om betydningen av miljøkriminalitet, men så inntraff 9/11 og vi rykket tilbake et tiår. Først nå begynner vi å komme tilbake på prioriteringslista deres.

Samuel Wasser fra University of Washington i Seattle har sagt at illegal handel med truede arter beløper seg til mer enn 20 milliarder dollar årlig, herunder beslag av elfenben til en verdi av nærmere 20 millioner dollar årlig.

Organiserte kriminelle gjenger investerer formuer, vel vitende om at inntekten ikke ligger tilbake for det man tjener på narkotikahandel – men med langt lavere straff hvis de oppdages.

– Det er store penger involvert, sa Higgins. – Du har grupper og nettverk som leier helikopter for å jakte på elefanter og neshorn i Sør-Afrika. Det viser hvor mye profitt de kan oppnå hvis de er villige til slike investeringer.

I 2005 avlyttet den australske marinen skip med europeisk flagg som fisket patagonsk tannfisk, en kritisk truet og sjelden art som er verdt en formue på det svarte markedet. Til dette sa Higgins: – Den australske marinen fulgte disse folkene fra kysten av Australia halvveis til Sør-Afrika og pågrep dem. Det viser hvor mye penger som er involvert: disse folkene drar gjerne til andre siden av jordkloden for å fiske disse

truede fiskeartene. Og fortsatte: – De kriminelle er interessert i miljøkriminalitet, fordi de ser at øynene til de rettshåndhevende myndighetene er helt andre steder. De fokuserer på menneskesmugling og narkotika. De kriminelle gruppene vet at dersom man smugler narkotika over grensa, så er det stor sjanse for at man blir tatt, men dersom man frakter et par Pangolin (små skjellerte pattedyr) i Asia over en grense, så vil de fleste polititjenestemenn ikke se etter det.

FAKTA

Agence France-Presse (AFP) er et fransk nyhetsbyrå grunnlagt i 1835 av Charles-Louis Havas.

AFP har hovedkontor i Paris og regionale sentra i Washington, Hong Kong, Nikosia og Montevideo. AFP har 4 000 ansatte i totalt 165 land, inklusive korrespondenter og 110 kontorer over hele verden. Byrået selger nyheter på fransk, engelsk, arabisk, spansk, tysk, portugisisk og russisk.

CITES

Convention on International Trade of Endangered Species / Konvensjonen om internasjonal handel med truede arter. Den kalles også Washingtonkonvensjonen og er en multilateral internasjonal avtale mellom land for å kontrollere handel med ville dyr og planter.

(kilde wikipedia)

Rømt oppdrettsfisk

– Nasjonalt fagseminar 2010

TEKST: POLITIOVERBETJENT THOMAS LAURITZEN, ØKOKRIM, FOTO: SHUTTERSTOCK

I følge Riksadvokaten er rømt oppdrettsfisk et alvorlig problem og må i enkelte tilfeller karakteriseres som alvorlig miljøkriminalitet. For å snu en trend med treg og lite effektiv etterforskning av disse sakene satte Riksadvokaten ned en arbeidsgruppe i 2007, som foreslo en rekke tiltak. Et av tiltakene var at ØKOKRIM fikk i oppdrag å arrangere et nasjonalt fagseminar om oppdrettskriminalitet, med formål å samle representanter fra de aktuelle myndighetene for å utveksle kunnskap og erfaring.

I Bergen 23–25 november kunne ØKOKRIM ved førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland sammen med fagkoordinator for seminaret, politioverbetjent Reene Nilsen, ønske 84 deltakere velkommen. Det var et omfattende program med mange foredragsholdere. Her skal bare nevnes enkelte punkter som sto på programmet.

Tekniske krav. Av særlig interesse for etterforskningen av oppdrettsaker var foredragene fra ekspertene til Barlindhaug Consult AS, som redegjorde grundig og informativt om de tekniske sidene ved oppdrettsanlegg og kravene i NS 9415 fra 2009 Tekniske krav til flytende oppdrettsanlegg (som avløser NS 9415 av 1. august 2003). Representantene fra Barlindhaug etterlyste oppdateringen av den såkalte NYTEK-forskriften (forskrift av 11. desember 2003 om krav til teknisk standard for installasjoner som skal nyttes til akvakultur). NYTEK-forskriften viser til NS 9415, og etter at det er kommet en ny versjon av NS9415, gir ikke forskriften lenger tilstrekkelig veiledning. Barlindhaugs foredrag inneholdt gode illustrasjoner av de ulike delene av et flytende oppdrettsanlegg og hvilke elementer som typisk er utsatt for feil og/eller slitasje, som viste de utfordringene som rømmingssikkerheten ved flytende anlegg medfører. Disse illustrasjonene vil kunne være et nyttig redskap i etterforskningen av saker.

DNA-sporing. Andre temaer på seminaret som var av spesiell interesse når det gjelder etterforskningen av rømmingssaker, var Havforskningsinstituttets foredrag om DNA-sporing i forbindelse med rømming av laks fra uidentifi-

sert kilde. Metoden er basert på at man lager en genetisk profil på den rømte laksen og på fisk av tilsvarende størrelse på anlegg i nærområdet. Gjennom å sammenlikne genprøvene kan en ofte «frikjenne» anlegg og samtidig peke på hvilket anlegg og merd den rømte laksen etter stor sannsynlighet stammer fra, slik at en kan rette etterforskningen inn mot dette anlegget. En viktig forutsetning for metoden er at det er snakk om en bestemt rømmingsepisode som ikke ligger for langt tilbake i tid.

Rømt oppdrettsfisk. Når det gjelder spørsmålet om hvilken effekt rømt oppdrettsfisk har, redegjorde Havforskningsinstituttet for sin forskning på hvordan oppdrettsfisk oppfører seg etter en rømming. Instituttet fortalte om spredningsforsk, såkalte «kontrollerte rømminger», der fisken blir utstyrt med sendere. Deretter overvåker og kartlegger forskerne hvordan fisken beveger seg etter at den er sluppet fri. Det viser seg at laksesmolt raskt søker ut av fjorden og går mot havet. Etter ca. et døgn vil en stor del av smolten være et godt stykke fra rømningsstedet og således være utfordrende å drive gjenfangst på. Oppdrettslaks som senere fanges i elvene, er stort sett fisk som er rømt som smolt. Matfisken holder seg lenger i området den slippes ut i. Den svømmer på kryss og tvers i fjorden og bruker lenger tid før den søker ut av fjorden. Det er sjelden at rømt matfisk finner veien opp i elvene. Det er derfor særlig rømt smolt som er problemet, når det gjelder innblanding av gener med villaksen.

ØKOKRIMs biolog Antonio Poleo kunne fortelle at det rømmer et betydelig antall smolt hvert

år. Rømmingssikkerhet ved settefiskanlegg er derfor meget viktig, og det er nødvendig med tiltak for å øke sikkerheten. Et bedre teknisk regelverk for settefiskanlegg, gjennom en NS standard på tekniske krav til settefiskanlegg, ble etterlyst av flere.

KLIF. Klima og forurensningsdirektoratet (Klif) redegjorde for en tilsynsaksjon gjennomført sommeren 2010 i samarbeid med Fylkesmannen, knyttet til forurensning fra oppdrettsanlegg. Oppdrettsanleggene har en plikt til å unngå forurensning som går utover gitte tillatelser fra Fylkesmannen. Under aksjonen ble det funnet flere avvik på internkontrollen hos flere selskaper, men dette medførte ingen anmeldelser. KLIF mener oppdrettsselskapene har for dårlige rutiner når det gjelder å hindre forurensning, og savner en mer konkret kobling mellom miljømål og risikovurdering når det gjelder effekter på havbunnen av forurensning fra oppdrettsanleggene.

Miljørisiko. Det var også foredrag som omhandlet oppdrettsnæringen mer generelt, ikke minst spørsmålet om hvilken miljørisiko som er knyttet til næringen. I sine foredrag hadde Miljøvernforbundet og Fiskeri og havbruksnæringens landsforening (FHL) ulike oppfatninger om dette. Mens Miljøvernforbundet hevdet at oppdrett i åpne merder er en miljøkatastrofe, mente FHL at næringen er miljømessig bærekraftig. Begge representantene tok for seg de ulike utfordringene som næringen står overfor. Problemer knyttet til innblanding av gener, store utslipp i sjøen, oppdrettsfisk som sykdomsspreder, nedgang i villaksstammen, lakselus, forbruk av villfisk og

andre matressurser til foring av oppdrettslaksen, dyrevelferd og oppdrettsfiskens kvalitet ble trukket frem av Miljøvernforbundet som kritiske og akselererende problemer. FHL fremhevet at villaksens nedgang ikke nødvendigvis kan knyttes til oppdrettsnæringen og pekte på overbeskating, forsuring, forurensing, vannkraft og sykdommer, som andre utfordringer for villaksen. Videre viste FHL til at næringen har redusert miljøpåvirkningen, og at det er en betydelig reduksjon av rømmingstallene. (Fiskeridirektoratet kunne opplyse

at de seneste rømmingstallene synes å vise en økning dette året.)

Anmeldelser. Avslutningsvis trakk Hans Tore Høviskeland fra ØKOKRIM frem at det er viktig at forvaltningen anmelder alle alvorlige saker. Selv om det hender at saker blir henlagt, enten på grunn av bevisets stilling eller fordi politiet ikke har ressurser tilgjengelig, eller av andre grunner, er det viktig at miljøkriminaliteten synliggjøres gjennom en anmeldelse, og at forvaltningen

også må påklage henleggelse en er uenig i til statsadvokaten. Høviskeland redegjorde også for at utviklingen går rett vei, og at statistikken fra siste år over påtaleavgjorte saker er svært god. Han viste til at politi og forvaltning må fortsette å utvikle det gode samarbeidet og utveksle erfaringer og kunnskap, slik at vi i felleskap kan løse de utfordringer vi står overfor i disse sakene.

Slik kan et fiskeoppdrettsanlegg se ut.

Sosial dumping

TEKST: POLITIADVOKAT AUD INGILD SLETTE MOEN, ØKOKRIM. FOTO: ARBEIDSTILSYNET

«Erfaringa er ifølge Arbeidstilsynet at mange arbeidsinnvandrere ikkje har dei arbeids- og lønnsvilkåra som lovverket krev. I nokre av døma er brota svært grove og må karakteriserast som lite verdige for arbeidstakarane. Arbeidstilsynet peikar i rapportane på at svart arbeid, kompliserte organisatoriske konstruksjonar og falsk dokumentasjon for å dekkje over alvorlege kriminelle forhold også høyrer med i bildet.» Fra punkt 3.2 «Sosial dumping i Norge» i St. meld. nr. 9 (2005-2006) om overgangsordningar for arbeidstakarar frå dei nye EØS-landa mv.

«Rekruttering av utenlandsk arbeidskraft skal ikke bidra til å fortrenge ledig innenlandsk arbeidskraft eller svekke avtaler og regelverk i norsk arbeidsliv. I denne sammenheng står innsatsen mot sosial dumping sentralt. Gjennomføring og videreutvikling av handlingsplanen mot sosial dumping er viktig for å bevare elementene ved det norske arbeidsmarkedet som bidrar til å gjøre Norge attraktivt for arbeidsinnvandrere: Gode og trygge arbeidsforhold, et godt arbeidsmiljø med gode samarbeidsforhold og høy grad av medvirkning, og konkurransedyktig lønn.» Fra pkt. 12.1 i St. meld. nr. 18 (2007-2008) om arbeidsinnvandring

Hva menes med uttrykket «sosial dumping»

Den gamle Ap-lederen Einar Gerhardsen sa en gang at det viktigste arbeiderbevegelsen hadde oppnådd, var at arbeidsfolk ikke lenger sto ydmyke med lua i handa overfor arbeidsgiveren. Det moderne arbeidslivet i Norge er basert på en lovfesting av rettigheter og plikter for arbeidsgiver og arbeidstaker gjennom arbeidsmiljølovgivningen og tariffavtaler innenfor de enkelte bransjer. Når arbeidstakerne i Norge i dag står overfor sin arbeidsgiver, så er det derfor med lua på hodet og med en skriftlig arbeidskontrakt og arbeidsmiljøloven i handa. Men det er ikke slik for alle. Noen grupper av utenlandske arbeidstakere som søker seg arbeid i Norge, kan være vant med å «stå med lua i handa» i sine hjemland, og finner seg i arbeidsforhold og vilkår som ligger langt under det som normalt gjelder i Norge.

«Dumping» er opprinnelig et handelsrettslig uttrykk som dreier seg om å tilby en vare

i et eksportmarked, til en pris som er under den normale prisen i importmarkedet. «Sosial dumping» dreier seg om å tilby utenlandsk arbeidskraft til en pris som ligger under prisen på nasjonal arbeidskraft. Det vil si at lønn og andre sosiale goder som hører til rettighetene som arbeidstaker, «dumper». Når slike rettigheter «dumper» betyr det at arbeidsgivers kostnader ved arbeidskraften blir lavere, og at profitten blir høyere. Den utenlandske arbeidskraften kan derfor utkonkurrere den nasjonale arbeidskraften, og det kan igjen medføre et press for å senke «prisen» – i form av lønn og rettigheter – på den nasjonale arbeidskraften også. En viktig problemstilling knyttet til sosial dumping er derfor hvilke virkninger en slik «dumping» av arbeidstakerrettigheter kan få, for vilkårene i det norske arbeidsmarkedet som helhet.

Arbeidsinnvandring til Norge er i utgangspunktet ansett som positivt av myndighetene, da dette tilfører arbeidskraft som Norge har behov for. Det er også et viktig prinsipp innenfor EU og EØS at det skal være et felleseuropeisk arbeidsmarked med «fri flyt» av arbeidskraft. Men når slik fri flyt av arbeidskraft medfører sosial dumping er det ansett som et alvorlig samfunnsproblem. Regjeringen uttrykker dette slik i St.meld. nr. 2 (2005-2006) pkt. 3.6:

«Etter Regjeringens vurdering er det sosial dumping av utenlandske arbeidstakere både når de utsettes for brudd på helse- miljø- og sikkerhetsregler, herunder regler om arbeidstid og krav til bostandard, og/eller når de tilbys lønn og andre ytelser som er uakseptabelt lave sammenliknet med hva norske arbeidstakere normalt tjener eller som ikke er i tråd med allmenngjøringsforskrifter der slike gjelder. Sosial dumping er i tillegg uheldig for andre arbeidstakere og virksomheter i Norge, fordi det kan føre til urettferdig konkurransesituasjon med urimelig press på opparbeidende rettigheter og svekket rekruttering til særlig utsatte yrker og bransjer, og fordi seriøse bedrifter kan tape oppdrag og kunder til useriøse aktører.»

I Riksadvokatens årlige mål- og prioriteringsrundskriv fremgår at sosial dumping skal være blant de saker politiet skal prioritere (i tillegg

til alvorlig arbeidsmiljøkriminalitet jf. rundskriv nr. 1/1996):

«Kampen mot såkalt sosial dumping er et viktig satsningsområde for myndighetene. Arbeidstilsynet har gjennom tilsyn og inspeksjoner avdekket uverdige forhold for utenlandske arbeidere i Norge. Tilsynet kan benytte egne sanksjoner mot brudd på allmenngjøringsloven og utlendingsloven. Det er lagt opp til en rask reaksjon ved bruk av slike sanksjoner. Det er bare de alvorligste tilfellene som nå politianmeldes. Politiet må effektivt følge opp de tilfeller som blir anmeldt, både gjennom rask behandling og adekvat reaksjon.»

Myndighetenes tiltak mot sosial dumping.

«Det foreligger ikke eksakte opplysninger om omfanget av problemene med sosial dumping. Det er imidlertid grunn til å tro at arbeids- og tjenesteinnvandringen fortsatt vil være betydelig i årene som kommer. Det er dermed viktig at vi har et godt regelverk og et robust kontroll- og sanksjonssystem som ivaretar de seriøse aktørene og sikrer også de utenlandske arbeidstakerne skikkelige vilkår på det norske arbeidsmarkedet. Dersom vi ikke lykkes med dette risikerer vi å få et todelt arbeidsliv hvor arbeidsinnvandrene jobber mer eller mindre uregistrert og på akseptable lønns- og arbeidsvilkår.» Fra pkt. 1.2 i Ot.prp. nr. 56 (2006-2007) Om lov om endringer i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven.

«Det har vært en betydelig tilstrømming til Norge av arbeidstakere og underentreprenører fra de nye landene i Øst- og Sentral-Europa etter EU-utvidelsene i 2004 og 2007. Etterspørsel etter arbeidskraft og det norske lønnsnivået trekker utenlandsk arbeidskraft til Norge. I henhold til FAFO så har tilstrømmingen gått noe ned etter finanskrisen høsten 2008, men mye tyder på at arbeidskraft fra disse landene er blitt et varig innslag i norsk arbeidsliv, og at arbeidsinnvandrere er blitt en permanent del av arbeidsstokken i mange bedrifter.»

Norske myndigheter har etter EU-utvidelsen i 2004 innført en rekke tiltak for å motarbeide sosial dumping. I St. meld. nr. 2 (2005-2006) om revidert nasjonalbudsjett for 2006, ble den første

handlingsplanen mot sosial dumping lansert. Den omfattet ti ulike tiltak, blant annet:

- endringer i reglene i allmenngjøringsloven og utlendingsloven som ga Arbeidstilsynet og Petroleumsstilsynet mulighet til å gi pålegg og anvende tvangsmulkt og stansning ved brudd på denne lovgivningen (jf. Ot.prp. nr. 92 (2005-2006))
- større fokus i tilsynsvirksomhetene på problemet med at arbeidstakere blir definert som selvstendige oppdragstakere for å unngå norske lønns- og arbeidsvilkår
- innføring av id-kort i byggenæringen, (jf. forskrift 30. mars 2007 nr. 366 om id-kort på byggeplasser)
- et utvidet byggherreansvar i byggherreforskriften (forskrift 03.08.2009 nr. 1028)
- bedre samordning av innsatsen mellom statlige etater i hele landet, herunder samarbeidet mellom tilsynene og politiet

I statsbudsjettet 2009 fra Arbeidsdepartementet ble det vist til at tiltakene har hatt effekt, men at tilsynsmyndighetene fortsatt avdekker at utenlandske arbeidstakere blir utnyttet, og at den omfattende arbeidsinnvandringen har ført til store utfordringer når det gjelder sosial dumping³. Regjeringen lanserte høsten 2008 på denne bakgrunn handlingsplan 2 mot sosial dumping, som omfattet åtte nye tiltak⁴, blant annet:

- innføring av solidaransvar for oppdragsgivere etter allmenngjøringsloven (jf. ny § 13 i allmenngjøringsloven vedtatt ved lov 19. juni 2009 nr. 42)
- innføring av id-kort i renholdsbransjen og vurdering av om id-kort bør innføres i flere bransjer (forslag sendt på høring fra Arbeidsdepartementet 8. mars 2010)
- krav om informasjon og veiledning om rettigheter og plikter i norsk arbeidsliv (jf. forskrift 22.02.2008 nr. 166 om informasjons- og påseplikt og innsynsrett.)
- tiltak mot sosial dumping i landbruket

En kan lese mer om Arbeidstilsynets innsats

mot sosial dumping i Rune Bård Hansen Arbeidskriminalitet, ØKOKRIMs skriftserie, fagbok nr. 19, kapittel 4.6.

Sosial dumping og arbeidsmiljøloven. Sosial dumping kan involvere grove brudd på reglene i arbeidsmiljøloven kapittel 10 om arbeidstid og rett til overtidbetaling, i tillegg til brudd på reglene om krav til arbeidsmiljøet (aml. kapittel 4).

Den dokumentasjonen arbeidsgiveren leverer til Arbeidstilsynet om lønnsforhold og arbeidstid i forbindelse med tilsynet på arbeidsplassen, gir ikke nødvendigvis uttrykk for de reelle forholdene for de utenlandske arbeidstakerne. Dette kan rammes av reglene i straffeloven § 166 om å avgis falsk forklaring til offentlig myndighet. Et eksempel på dette er saken om sosial dumping i forbindelse med utbyggingen av et hotell, som ØKOKRIM etterforsket i 2008-2009 (Engra-saken). Her hadde den bosniske entreprenøren benyttet utsendte bygningsarbeidere fra Bosnia, og deres arbeidstid var på over 60 timer i uken. Her leverte arbeidsgiveren fiktive timelister, arbeidskontrakter og lønns slipper for å føre Arbeidstilsynet bak lyset. (Saken ble henlagt av ØKOKRIM i november 2009, blant annet fordi den bosniske arbeidsgiveren var utenfor rekkevidde for norsk politi og norske domstoler. Bosnia er utenfor EØS og derved ikke med i Schengensamarbeidet.)

Slik fiktiv dokumentasjon medfører særlige utfordringer i etterforskningen av sosial dumping, fordi det kan være vanskelig å avdekke de reelle forhold. Arbeidstakerne kan være engstelige for å forklare seg om de reelle forhold, både ut i fra frykt for arbeidsgiveren og generell mistillit til politi og andre myndigheter, og de mangler gjerne også kjennskap til sine rettigheter etter norsk rett. Her kan informasjon til arbeidstakerne om deres rettigheter, blant annet om solidaransvaret etter allmenngjøringsloven § 13 der dette er aktuelt (se nedenfor om dette), kunne være til hjelp.

Det er også mange eksempler på at uten-

landske arbeidstakere innkvarteres av arbeidsgiver under uverdige boforhold, i strid med kravet til forsvarlig innkvartering i aml. § 4-4 fjerde ledd. Oslo tingretts dom 6. juni 2007 er et eksempel på domfellelse for dårlige boforhold for utenlandske arbeidstakere. Se omtalen av dommen på side 204 i ØKOKRIMs skriftserie, fagbok nr. 19 om arbeidsmiljøkriminalitet, kapittel 6.2.3.

Når det gjelder krav til arbeidsmiljøet ellers, har Arbeidstilsynet gitt uttrykk for at arbeidstakere fra Øst-Europa har dårligere sikkerhetsforhold enn det som gjelder for byggebransjen for øvrig⁵. Spørsmålet om det knytter seg en større sikkerhetsrisiko og flere arbeidsulykker til bruk av øst-europeisk arbeidskraft, er drøftet i FAFO-rapport 2007:3 «Fra øst uten sikring». Her fremgår blant annet at østeuropeiske arbeidstakere oftere settes til farlig arbeid, uten at de oppjonerer. I samme rapport fremgår at en ikke har ulykkesstatistikk som dokumenterer større sikkerhetsrisiko og flere ulykker for utenlandsk arbeidskraft, men at mye tyder på at det her kan være store mørketall, i form av underrapportering av ulykker. Et eksempel på en alvorlig arbeidsulykke med utenlandsk arbeidskraft, er en sak fra 2006 der tre polske arbeidere omkom, og det var grove brudd på HMS-regelverket. Ulykken skjedde på et skipsverft, som er nærmere omtalt i ØKOKRIMs skriftserie om arbeidsmiljøkriminalitet, side 76-77.

Sosial dumping og utlendingsloven. I utgangspunktet krever utlendingsloven § 55 arbeidstillatelse for utlendinger som skal arbeide i Norge, og en forutsetning for tillatelse er lønns- og arbeidsvilkår tilsvarende norsk tariffavtale, jf. § 23. Etter utvidelsen av EU 1. mai 2004 og frem til 1. mai 2009 gjaldt dette også etter utlendingsloven av 1988 for borgere fra de nye øst-europeiske medlemsstatene, som en overgangsordning. I dag kan imidlertid arbeidstakere fra EØS-området ta arbeid i Norge, uten at det gjelder noe krav om arbeidstillatelse. Bakgrunnen for dette er prinsippet om fri flyt av arbeidskraft

innenfor EU og EØS. (Merk at det fortsatt gjelder visse unntak fra borgere fra Romania og Bulgaria, jf. utlendingsforskriften kapittel 19.) Det betyr at utlendingsloven er mindre aktuell enn tidligere i saker om sosial dumping, når det gjelder arbeidstakere fra EØS-området. Når det gjelder arbeidstakere fra utenfor EØS-området, er imidlertid utlendingsloven fortsatt sentral når det gjelder saker om sosial dumping.

I den ovennevnte saken om sosial dumping i forbindelse med ombyggingen av et hotell, hadde den bosniske arbeidsgiveren skaffet arbeidstakerne arbeidstillatelse på uriktig grunnlag, ved å presentere utlendingsmyndighetene for fiktive arbeidskontrakter som ikke viste de reelle lønns- og arbeidsforholdene. Å gi utlendingsmyndighetene slik uriktig informasjon rammes av utlendingsloven § 108 første ledd bokstav c). Strafferammen er seks måneders fengsel.

Utlendinger som er i Norge uten arbeidstillatelse, er i en særlig sårbar situasjon og kan derfor være særlig utsatt for grov utnyttning i arbeidsmarkedet. I en dom 27. september 2010 (Rt 2010 s. 118) avga Høyesterett følgende prinsipputtalelse om ulovlig bruk av arbeidskraft og sosial dumping:

«Ulovlig innvandring og ulovlig bruk av arbeidskraft henger ofte sammen, slik som i foreliggende sak, og har et stort potensial for annen kriminalitet, herunder økonomisk kriminalitet i vid forstand.

Utlendinger som oppholder seg ulovlig i landet, er i en svært sårbar situasjon. Risikoen for å bli utnyttet i arbeidsforhold, er stor. Bruk av ulovlig arbeidskraft undergraver derfor de verdier som ligger til grunn for vår arbeidsmiljølovgivning og den trygghet som skal omgi det enkelte arbeidsforhold.

Bruk av ulovlig arbeidskraft er vanskelig å oppdage. Allmennpreventive hensyn gjør seg sterkt gjeldende ved utmåling av straff overfor næringsdrivende som gjør bruk av arbeidskraft for utlendinger som oppholder seg ulovlig i Norge.»

Domfelte hadde på ulovlig vis ansatt 13 personer som hadde kommet illegalt til Norge, og som var utstyrt med falske identifikasjonspapirer. Saken gjaldt overtredelse av utlendingsloven 2008 § 47 annet ledd bokstav a om å gjøre bruk av arbeidskraften til en utlending uten arbeidstillatelse. (Bestemmelsen er videreført i utlendingsloven 2008 § 108 annet ledd bokstav a.) Lagmannsrettens dom på ett års fengsel ble stående, blant annet fordi det hadde gått lang tid.

Sosial dumping og allmenngjøringsloven. «*Allmenngjøring av tariffavtaler er et viktig virkemiddel for å sikre ordnede lønns- og arbeidsforhold i bransjer hvor det har vært særlig utbredt med utenlandsk arbeidskraft på uakseptable lønns- og arbeidsvilkår. Det er imidlertid problematisk at mange virksomheter ikke etterlever forskriftene, og at vi har manglet tilstrekkelige virkemidler for en effektiv oppfølging av regelverket.*» Fra pkt. 5.1 i Ot.prp. nr. 56 (2006-2007) Om lov om endringer i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven. «*Allmenngjøring av tariffavtaler er det viktigste virkemiddel i norsk rett mot sosial dumping.*» Fra pkt. 5.1 i Ot.prp. nr. 56 (2006-2007). Om lov om endringer i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven.

Allmenngjøringsloven av 4. juni 1993 nr. 58 ble vedtatt i forbindelse med at Norge ble en del av et felles europeisk arbeidsmarked ved ikrafttredelsen av EØS-avtalen i 1994. Formålet med loven er å sikre forsvarlige lønns- og arbeidsvilkår for utenlandske arbeidstakere i Norge (jf. § 1). Av forarbeidene (Ot.prp. nr. 26 (1992-1993) pkt. 2.1) fremgår at en ville forhindre at Norges inntreden i det felleseuropeiske arbeidsmarkedet skulle undergrave det norske systemet med tariffesting av lønns- og arbeidsvilkår. Men det er ikke slik at tariffestede rettigheter automatisk gjelder for utenlandske arbeidstakere. Lovens system er at tariffnemnda kan treffe vedtak om at en tariffavtale skal allmenngjøres, gjennom forskrift. Tariffnemnda består av fire faste medlemmer samt en leder, og skal ha en representant hver fra henholdsvis arbeidsgiversiden og arbeidstakersiden. Allmenngjøring på et område innebærer blant annet at det innføres regler om minstelønn for alle arbeidstakere som utfører arbeid i Norge innenfor den aktuelle bransjen. Allmenngjøring er ikke ukontroversielt. Arbeidsgiversiden og arbeidstakersiden har gjerne ulike oppfatninger av behovet for allmenngjøring. Så langt er det gitt forskrifter om allmenngjøring på følgende områder:

- byggebransjen (forskrift 6. oktober 2006 nr. 1121 om allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge, som erstatter forskrift 21. november 2006 nr. 1292)
- elektrofagene i Oslo og Akershus (for-

skrift om allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Osloregionen, som erstatter forskrift 26.6.2006 nr. 704)

- visse petroleumsanlegg (forskrift 6. oktober 2008 nr. 1123 om allmenngjøring av tariffavtale for enkelte petroleumsanlegg på land, som erstatter forskriften 26. juni 2006 nr. 703)
- verftsindustrien (forskrift 6. oktober 2008 om delvis allmenngjøring av Verkstedsoverenskomsten for skips- og verftsindustrien)
- landbruk (forskrift 16. november 2009 om allmenngjøring av tariffavtale for jordbruks- og gartnerinæringene)

Renholdsbransjen, transportnæringen og hotell- og restaurantbransjen er eksempler på områder der mange mener det er behov for allmenngjøring.

Alle arbeidstakere i Norge er omfattet av reglene i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven, uansett hvordan ansettelsesforholdet er formalisert og hvem som er arbeidsgiver. I den forbindelse kan man være oppmerksom på to viktige poeng som er svært praktisk der utenlandske arbeidsgivere som utfører oppdrag i Norge, benytter utenlandske arbeidere som er registrert som enkeltmannsforetak, og som formelt ikke er ansatt hos oppdragsgiveren:

For det første så er det viktig å være oppmerksom på at ansatte i utenlandske selskaper som utfører et tidsbegrenset arbeid i Norge, er omfattet av reglene i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven. Dette følger av arbeidsmiljøloven § 1-7 og allmenngjøringsloven § 2 og jf. forskrift om utsendte arbeidstakere av 16. desember 2005 nr. 1566.

For det andre så er det viktig å være oppmerksom på at både arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven gjelder uavhengig av om arbeidsforholdet utad er formalisert ved at arbeidstakeren har opprettet et enkeltpersonsforetak og selger sine tjenester gjennom foretaket. Dersom forholdet etter en skjønnsmessig helhetsvurdering i realiteten har karakter av et arbeidsgiver/arbeidstakerforhold, gjelder reglene om arbeidstakers rettigheter. I ØKOKRIMs skriftserie fagbok nr. 19 om arbeidsmiljøkriminalitet, kapittel 6.2.3 kan man lese mer om hvilke momenter som står sentralt i denne vurderingen.

I Engra-saken var det grove brudd på allmenngjøringsloven, ved at de 28 bosniske bygningsarbeiderne hadde en timelønn på ned til 24 kroner timen, mens timelønningen etter allmenngjøringsforskriften skulle ligget på rundt 124 kroner. Arbeidsgivers profitt ved denne underbetalingen kan beregnes til 28 arbeidere x [66 timer x 100 kroner underbetaling] pr. uke, som blir 184 800 kroner pr. uke. Da saken ble henlagt uttalte ØKOKRIM i pressemeldingen at

Arbeidstilsynet avdekker stadig ulovlige og uverdige forhold for utlendinger som utfører arbeid i Norge. Både på egne kontroller og på fellesaksjoner med andre kontrolletater finner Arbeidstilsynet grove brudd både på reglene om helse-, miljø- og sikkerhet, lønns- og arbeidsvilkår og boforhold.

det er lite tilfredsstillende å måtte henlegge en så alvorlig sak om sosial dumping, og at det er grunn til å vurdere om regelverket som skal sikre etterlevelsen av allmenngjøringsloven, bør styrkes ytterligere.

Praksis knyttet til allmenngjøringsloven. Det er ingen rettspraksis på allmenngjøringsloven, med forbehold om at det kan finnes tingrettspraksis som ØKOKRIM ikke er kjent med, og som heller ikke fremkommer ved søk på Lovdata. Det er imidlertid noen eksempler på vedtatte forelegg. Her skal nevnes tre forelegg som alle knytter seg til byggebransjen, og som gjelder overtredelser av aml. § 10-4 (1) om arbeidstid og kravet til minstelønn i allmenngjøringsloven:

- Ved et forelegg fra Vestfold i 2009 ble det ilagt en bot på 75 000 kroner og inndragning på 100 000 kroner. (Bygningsarbeidere hadde hatt 11 timers arbeidsdag og 66 timers arbeidsuke og en timelønn på 25 kroner timen.)
- Ved et forelegg fra Nordre Buskerud i 2009 ble det ilagt en bot på 50 000 kroner. (Saken gjaldt 11 timers arbeidsdag og 66 timers arbeidsuke, og i tillegg unnlatt betaling av overtid ved arbeid utover ordinær arbeidstid.)
- Ved et forelegg fra Gudbrandsdal i 2008 ble det gitt en bot på 15 000 kroner. (Her hadde to bygningsarbeidere hatt opp til 80-timers arbeidsuke, til en lønn på 100 kroner timen.)

Nye verktøy i verktøykassen for strafferettslig sanksjonering av brudd på allmenngjøringsloven. «Flere grunnleggende hensyn taler for å ta i bruk sterke virkemidler i kampen mot sosial dumping, først og fremst hensynet til vern av utenlandske arbeidstakernes lønns- og arbeidsvilkår. Sosial dumping er i tillegg uheldig for andre arbeidstakere og organisasjoner i Norge. Det kan blant annet føre til en urettferdig konkurranse-situasjon med urimelig press på opparbeidede rettigheter og svekket rekruttering til særlig utsatte yrker og bransjer, og til at seriøse bedrifter kan tape oppdrag og kunder til useriøse aktører. På grunnlag av blant annet Arbeidstilsynets funn og vurderinger, mener Regjeringen at dersom vi ikke får bedre kontroll med situasjonen, kan en negativ utvikling på sikt bidra til å undergrave den norske arbeidslivsmodellen med et regulert arbeidsmarked, en høy organisasjonsgrad og et velfungerende trepartssamarbeid.» Fra pkt. 1.5 i Ot. prp. nr. 88 (2008-2009) om lov om endringer i allmenngjøringsloven

I sitatet her tas det til orde for sterke virkemidler i kampen mot sosial dumping. Men ØKOKRIM mener en bør vurdere å følge opp dette med sterkere virkemidler også når det gjelder strafferettslig sanksjonering. Sosial dumping

er et område der lovbyrteren – arbeidsgiveren – typisk gjør en kalkulerende av risikoen for å «bli tatt», opp mot profitten ved å bryte loven. Her har derfor straffetruelsen en klar allmennpreventiv funksjon.

I dag rammer allmenngjøringsloven § 15 bare arbeidsgiveren eller den som i arbeidsgivers sted leder virksomheten. Medvirkning rammes ikke. Det betyr blant annet at den som er oppdragsgiveren – for eksempel en byggherre – ikke vil kunne straffes for medvirkning. Straffeloven 2005 § 15 inneholder imidlertid en ny generell bestemmelse om at medvirkning rammes, når ikke annet er bestemt. Det betyr at oppdragsgiveren vil kunne straffes for medvirkning til overtredelser av allmenngjøringsloven. (Forutsatt selvfølgelig at de subjektive vilkår for straff, eventuelt vilkårene for foretakstraff etter § 27 i straffeloven 2005 når den trer i kraft.) Dette innebærer også at en vil kunne foreta inndragning etter strl. § 34 hos oppdragsgiveren, av den besparelsen vedkommende har oppnådd i form av lavere pris for oppdraget. En slik straffetruelse for oppdragsgiveren vil antakelig skjerpe oppdragsgivernes aktsomhet betraktelig, når det gjelder det å forsikre seg om at deres oppdragstakere som benytter utenlandsk arbeidskraft til å utføre oppdraget, overholder allmenngjøringsloven.

Lovgiver har ellers vært noe tilbakeholden med å pålegge oppdragsgivere sanksjonerte plikter når det gjelder å sørge for at deres entreprenører mv., overholder allmenngjøringsloven. Ved forskriften av 22. februar 2008 nr. 166 er oppdragsgivere pålagt en plikt til å informere entreprenører og leverandører om allmenngjøringsforskriftene, og påse at forskriftene følges. Denne informasjons- og påseplikten er imidlertid ikke straffesanksjonert. Videre ble det fra 1. januar 2010 innført nye regler i allmenngjøringsloven § 13 om solidaransvar for arbeidstakernes krav på lønn etter allmenngjøringsloven. Dette solidaransvaret omfatter leverandører og underleverandører, men ikke den som skal ha oppdraget utført, typisk byggherren («bestiller»). § 13 inneholder en hjemmel for å gi forskrifter om solidaransvar for bestiller «dersom særlige grunner tilsier det», men hjemmelen er så langt ikke benyttet. Det gjenstår å se hvor langt påseplikten og solidaransvaret vil forhindre sosial dumping. Arbeidstilsynets første halvårsrapport fra 2010 viser at det ble gitt reaksjoner for sosial dumping i 1146 saker. Dette tyder på at kampen mot sosial dumping langt i fra er vunnet.

I pressemeldingen i forbindelse med henleggelsen av Engra-saken, oppfordret ØKOKRIM til at en vurderer å gi en slik forskrift om solidaransvar for «bestiller», slik at også byggherren blir stående ansvarlig. Videre oppfordret ØKOKRIM til at en også vurderer andre tiltak, for eksempel

en styrking av byggherrens plikt til å påse at utenlandsk entreprenør følger allmenngjøringslovens regler.

I tillegg mener ØKOKRIM det er behov for å skjerpe strafferammen i allmenngjøringsloven § 15, der strafferammen i dag kun er bøter. ØKOKRIM anser at dette ikke er tilstrekkelig, sett på bakgrunn av de viktige samfunnsmessige hensyn som allmenngjøringsloven er ment å ivareta. Det kan være mange kroner å tjene for en arbeidsgiver – og for en oppdragsgiver som har satt ut oppdrag til denne arbeidsgiveren – ved brudd på allmenngjøringslovens krav til minstelønn. Allmennpreventive hensyn tilsier derfor et strengere straffenivå. I et brev til Riksadvokaten 18. november i år har ØKOKRIM påpekt at strafferammen i allmenngjøringsloven er blitt hengende etter de senere års utvikling når det gjelder strafferammene på miljøområdet, og at ØKOKRIM mener det er viktig å få hevet strafferammen til bøter eller fengsel inntil ett år og fengsel i to år ved grove overtredelser. I brevet påpeker ØKOKRIM at dette også vil innebære at det kan benyttes tvangsmidler, og at det vil ha betydning for foreldelsesfristen. Dersom en får en slik heving av strafferammen, kan det bety en reell forskjell for muligheten til å etterforske og straffe alvorlige overtredelser av allmenngjøringsloven. Dette kan gi et viktig – endog et nødvendig – bidrag i kampen mot sosial dumping.

● ● ●

1. FAFO-notat 2010:24 Evaluering av tiltak mot sosial dumping Underveisrapportering
2. St. prp. nr. 1 (2008-2009) pkt. 2.2.4
3. St. prp. nr. 1 (2008-2009) pkt. 3.1
4. Pressemelding fra Arbeidsdepartementet 7. oktober 2008
5. Se Ot.prp. nr. 56 (2006-2007) pkt. 8.1

orgMILJØkrim

TEKST: POLITIINSPEKTØR INGUNN MANSÅS KJÆRSTAD, POLITIDIREKTORATET

I oktober 2010 holdt FN sin femte partskonferanse mot grenseoverskridende organisert kriminalitet. Møtene holdes i Wien, som er et av FNs fire hovedseter. FN-konvensjonen mot grenseoverskridende organisert kriminalitet administreres av The United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC).

UNODC jobber for å forbedre partenes evne til å bekjempe grenseoverskridende organisert kriminalitet. Kjernefunksjonen er å videreutvikle normer, regelverk og implementering av disse, inklusiv behovet for gjennomføringsmekanismer og styrking av internasjonalt samarbeid. Det jobbes også med utveksling av opplysninger om mønstre og trender, «best practice» med mer. De bistår også land med opplæring og teknisk utstyr.

Hovedtema for UNODC er selvsagt den tradisjonelle organiserte kriminaliteten som narkotika, hvitvasking, menneskehandel og våpen, men kommende trender får også oppmerksomhet. Miljø- og kunst- og kulturkriminalitet har derfor fått plass.

Land som Ecuador, Kina, Egypt og Irak har store utfordringer med å beskytte sine historiske kunst- og kulturskatter. I Mellom- og Latin-Amerika er det blant annet lønnsomt å gå på skattejakt blant «uoppdagede» Inka- bosettinger. Plyndring av utgravningssiter er heller ikke uvanlig. Landene fremmet derfor en resolusjon med forslag om å lage en tilleggsprotokoll til konvensjonen om organisert kriminalitet. I UNODC er konsensus nødvendig for at resolusjoner vedtas. Det så derfor ikke spesielt lovende ut da man på kvelden første dag ikke engang var blitt enige om overskriften. Den store diskusjonen gikk på bruken av «combating offences against cultural heritage» eller «combating transnational organized crime involving cultural property». Til tross for store uenigheter kom vi likevel frem til en resolusjonstekst. Det blir ikke en egen konvensjon mot kunst- og kulturkriminalitet, men det skal utredes i hvilken grad den allmenne konvensjonen mot organisert kriminalitet kan anvendes. Resultatet

finner dere på www.unodc.org.

Norge har jobbet for å få ulovlig, urapportert og ureglementert fiske (UUU-fiske) inn som et tema i UNODC, og ser hvordan det stadig får mer fokus. I år var det tema under ekspertkonsultasjonens agendapunkt for «emerging crimes». Norge fikk støtte fra land som Chile, Indonesia, Australia og Canada. Motstanden kom i hovedsak fra Vietnam og Algerie. Vi vet også at Kina er negativ til at UUU-fiske blir adressert på et internasjonalt kriminalitetsfora. Kanskje ikke så rart når vi vet at de har en del å svare for. Greenpeace International var også representert og holdt et langt innlegg om de negative konsekvensene av UUU-fiske, som for eksempel utarming av naturressursene, menneskehandel, tollsvindel, korrupsjon, dokumentforfalskning, skatteunndragelse og skjulte skatteparadiser.

UNODC jobber med en studie av grenseoverskridende organisert kriminalitet i fiskeindustrien som skal være ferdig i slutten av mars. Utfordringen videre er å følge opp denne rapporten og initiativene slik at vi får igangsatt konkrete tiltak.

Diskusjoner rundt resolusjonstekster kan være en tålmodighetsprøve. Vi var derfor heldige og fikk et kjærkomment avbrekk da Nicholas Cage overraskede overtok podiet. Han holdt et flammende innlegg om barn som er ofre for organisert kriminalitet, både på offersiden og utøversiden som barnesoldater og barnepirater.

FAKTA OM UNODC:

UNODC: Unites Nation On Drugs and Crime

UNODC er en av organisasjonene til FN. De har ca 1 500 ansatte fordelt på 150 land. Hovedsetet er i Wien. Organisasjonen administrerer *United Nations Convention against Transnational Organized Crime* samt tilleggsprotokollene på trafficking, menneskesmugling og våpen.

Organisasjonen har et tredelt virkefelt:

- feltbasert bistand for å øke landenes kapasitet til å bekjempe aktuell kriminalitet
- utarbeide undersøkelser og analyser for å øke forståelsen av kriminalitetsproblematikk samt til bruk i kunnskapsbasert politiarbeid
- normativt arbeid for å bistå medlemslandene i å utvikle nasjonal lovgivning og å ratifisere konvensjonen

Kilde: www.unodc.org

Bildet er tatt i Wien og viser det australske parlament med de greske gudene i forgrunnen. Kilde: Shutterstock.

Lite inngrep – streng straff

TEKST: FØRSTESTATSADVOKAT HANS TORE HØVISKELAND, ØKOKRIM. FOTO: HORDALAND FYLKESKOMMUNE

Selv om en gjør et lite inngrep i et kulturminneområde har Høyesterett nå fastslått at det straffeverdige i første rekke er at en tar seg til rette inne i kulturminneområdet, og ikke hvor stor del av området som inngrepet rammer. Den ferske Høyesterettsdommen viser at kulturminner har et strengt vern. Det er viktig at de har et strengt vern for at vi skal kunne ta vare på våre kulturminner. De er under et sterkt press.

Forholdet var begått på Onarheim i Tysnes kommune. På side 36, i artikkelen «Midlertidig veiarbeid på automatisk fredet grunn» kan en lese mer om hva slags kulturminne det var gjort ulovlig inngrep i.

Saken gjennom rettsystemet. Saken om midlertidig veibygging i strandsonen og over automatisk fredet område ble fremmet for Sunnhordland tingrett i 2007 etter at foreleggene, som Hordaland politidistrikt hadde utstedt, ikke ble vedtatt. Dessverre ble det den gang kun ilagt forelegg for overtredelse av plan- og bygningsloven. Tiltakshaver Bjølve Bruk AS, styreleder og maskinfører ble frifunnet for brudd på plan- og bygningsloven, da tingrettens flertall var enig i at veianlegget ikke falt inn under tiltak som var søknadspliktig etter loven. Påtalemyndigheten anket dommen til Gulating lagmannsrett som i mars 2008 avsa dom der lagmannsretten var enig med tingrettens flertall. Påtalemyndigheten anket lagmannsrettens dom til Høyesterett med det resultat at lagmannsrettens dom med an-

keforhandling ble opphevet i september 2008. Førstvoterende, med tilslutning av de øvrige dommere, bemerket at lagmannsretten ikke hadde tillagt den omstendighet at veien ble lagt over et automatisk fredet kulturminne den vekt det etter lovgivingen skal ha, og kom ellers til at det aktuelle veianlegg var søknadspliktig etter plan- og bygningsloven § 93 første ledd, jf. Rt. 2008 s. 1591.

Overtredelse av kulturminneloven. ØKOKRIM statsadvokatembeter, som hadde aktoert saken i Høyesterett, overtok nå saken. Gulating lagmannsrett opphevet deretter tingrettens dom fra 2007, og saken ble fremmet for tingretten på ny med endret tiltalebeslutning. Nå var det tatt ut tiltale også for overtredelse av kulturminneloven, i tillegg til overtredelse av plan- og bygningsloven som var grunnlaget for de første rettssakene. Grunnlaget for overtredelsen av kulturminneloven var at det var utført utfyllingsarbeid med steinmasser i et kulturminneanlegg. Påtalemyndigheten mente deler av den midlertidige veien var anlagt i det fredete området og resten lå

i sikringssonen til det fredete området. Både tingretten og lagmannsretten kom til at det forelå overtredelse av kulturminneloven samt plan- og bygningsloven. I begge disse instanser ble det lagt til grunn at det automatisk fredete kulturminnet inkluderte en fem meter sikringssone etter kulturminneloven § 6 annet ledd.

De domfeltes anke til Høyesterett ble tillatt fremmet. I Høyesterett påberopte de domfelte blant annet at det ikke var noen sikringssone rundt det automatiske fredete kulturminnet. Høyesterett kom til at det ikke var noen sikringssone rundt dette området og begrunnet det med at når Riksantikvaren i 1993 i brev til Hordaland fylkeskommune avgjorde at det her forelå et automatisk fredet kulturminne, og fylkeskommunen så fastsatte grensene for området, mente Høyesterett det måtte forstås slik at fylkeskommunen har foretatt en særskilt fastsettelse av området for kulturminnet etter § 6 første ledd annet punktum. Når fylkeskommunen fastsatte grensene mente Høyesterett at fylkeskommunen her har benyttet sin delegerte fullmakt etter § 6

første ledd annet punktum. Sikringssonen på fem meter etter § 6 første ledd kom således ikke til anvendelse i denne sak. På den annen side kom Høyesterett til at selv om det ikke var noen sikringssone rundt dette kulturminnet kunne denne lovforståelse ikke hatt avgjørende betydning for domfellelsen etter kulturminneloven § 27, jf. § 3 første ledd. De domfelte hadde erkjent at noe av veien kom inn på området til det automatisk fredete kulturminnet. Og førstvoterende skriver blant annet om dette: «Det er åpenbart at de beskyttelsesbehov som § 3 skal ivareta, tilsier at det er tilstrekkelig for overtredelse av forbudet at det fysiske gripes inn i det vernete området.»

Hvor mye av veien som var lagt inne i det automatisk fredete området, og hvor mye som var lagt i sikringssonen, var ikke avklart gjennom etterforskningen. For Høyesterett var det enighet om at en liten del av veien var lagt inne i det fredete området. At dette ikke var klarlagt nøyaktig skyldtes nok at man tidligere hadde lagt til grunn at noe av den midlertidige veien var lagt i det automatisk fredete område og resten var lagt i sikringssonen, og at man mente kulturminnet også hadde en sikringssone. Når Høyesterett så besluttet det uvanlige, etter ankeforhandlingene å reassumere forhandlingene for å få prosedert straffutmålingen basert på den forutsetning at de tiltalte utelukkende domfelles for overtredelsene av plan- og bygningsloven, ba påtalemyndigheten fylkeskommunene klarlegge ved oppmåling hvor mye av veien som var lagt i det automatisk fredete område, og hvor mye som var lagt i sikringssonen. Etter deres nøyte åstedsbefaring kom de til at nesten hele veien var lagt i kulturminneområdet. Derimot fikk påtalemyndigheten ikke fremlagt denne under-

søkelsen som nå besto av kart, foto og rapport. Høyesterett begrunnet dette blant annet med at hensynet til kontradiksjon ikke var ivarettatt. Dette ville ha vist at nesten hele veien var lagt inne i det automatisk fredete området.

Siden lagmannsretten hadde lagt til grunn en uriktig lovforståelse av det aktuelle kulturminnets sikringssone, fant Høyesterett grunn til å vurdere om dette ville ha betydning for domfellelsen etter plan- og bygningsloven. Lovens § 85 inneholder krav om at et midlertidig anlegg ikke må medføre «vesentlige ulemper for omgivelsene» for at anlegget skal være unntatt fra søknadspikten i § 93. Høyesterett kom imidlertid til at også begrensede inngrep innenfor grensene til et automatisk fredete kulturminne, ville være til slik ulempe. «Også et begrenset inngrep krever undersøkelser og vurderinger som nødvendigvis gjør at kulturminnemyndighetene trekkes inn

FOR HØYESTERETT VAR DET ENIGHET OM AT EN LITEN DEL AV VEIEN VAR LAGT INNE I DET FREDETE OMRÅDET.

ved avgjørelse av om inngrepet kan tillates», skriver Høyesterett. Dette mener jeg er svært viktig. Byggesaksbehandlingen i medhold av plan- og bygningsloven skal blant annet bidra til at forvaltningen får mulighet til å vurdere tiltak til ulike offentligrettslige bestemmelser. Dette kan ikke overlates til utbygger eller privatpersoner å vurdere.

Rettsvillfarelse. De tre tiltalte påberopte også at de måtte frifinnes fordi de var i unnskyldelig rettsvillfarelse. Denne anførsel førte heller ikke frem. Høyesterett viste til at de tiltalte var kjent med at det forelå automatisk vernet kulturminne ved Onarheim kirke, at de var kjent med at spørsmålet om anlegg av midlertidig vei over bøen, slik det opprinnelig var planlagt, måtte forelegges kulturminnemyndighetene, og at de ikke gjorde noe for å avklare den rettslige situasjonen før de begynte å anlegge den midlertidige veien i januar 2006.

I denne saken mener jeg det var opplagt at påberopelsen av unnskyldelig rettsvillfarelse ikke kunne føre frem. Det foreligger jo en streng aktsomhetsnorm innen miljøretten.

Straffutmålingen. Høyesterettsdommen viser hvor strengt vern et kulturminne har. Om dette skriver førstvoterende til slutt i Høyesterettsdommen: «Etter mitt syn er det straffverdige i første rekke det at de tiltalte tok seg til rette inne i området til et automatisk vernet kulturminne og ikke hvor stor del av området som inngrepet rammet.»

Bøtene fra lagmannsretten ble stående og selskapet ble således i dømt en bot på 300 000 kroner, styreleder og entreprenøren ble ilagt bøter på henholdsvis 150 000 og 60 000 kroner. Ved straffutmålingen ble det lagt vekt på at saken var blitt gammel.

Dette var altså sjuende gang saken ble behandlet av en domstol, men denne gangen kom Høyesterett til at ankene kunne forkastes og saken ble rettskraftig.

Midlertidig veiarbeid på automatisk fredet grunn

TEKST: FYLKESARKEOLOG TORE BJØRGO, HORDALAND FYLKESKOMMUNE. FOTO: HORDALAND FYLKESKOMMUNE

Onarheim på østsiden av øya Tysnes i Hordaland var tingsted i middelalderen med tradisjoner tilbake til vikingtid og fra 1100-tallet også kirkested. Onarheimsaken dreier seg om for bygging av en midlertidig anleggsvei i forbindelse med utvidelse av et settefiskanlegg ved Onarheim kirke. Anleggsveien ble bygget over automatisk fredet grunn, uten godkjenning etter plan- og bygningsloven og kulturminneloven.

Bakgrunn for saken. Mellom fylkesveien ved Onarheim kirke og sjøen ble det på 1970-tallet etablert et settefiskanlegg. I 1990-åra var det planlagt utvidelse av fylkesveien fremfor kirken, noe som medførte at Hordaland fylkeskommune i 1993 gjorde en avgrensing av et automatisk fredet område omkring kirken med grense i sjø, noe Riksantikvaren senere sluttet seg til. Dette medførte at ny vei i dette området ikke ble bygget.

I 2005 ble det godkjent en reguleringsplan for et utvidet settefiskanlegg. I forbindelse med utvidelsen av anlegget fikk Hordaland fylkeskommune i desember 2005 til uttalelse en sak om midlertidig anleggsvei over automatisk fredet grunn. Straks over nyttår i 2006 fikk fylkeskommunen telefon om at veiarbeid pågikk i strandsonen i det fredete området. Det ble tatt kontakt med Tysnes kommune, som stoppet arbeidet. Ved befaring påfølgende dag kunne fylkeskommunen konstatere at det var bygget en ca. 40 meter lang vei med påførte fyllmasser like utenfor det automatisk fredete området i grensen mot sjø. Veien ble anlagt før Hordaland fylkeskommune og Miljøvernavdelinga hos fylkesmannen hadde gitt uttalelse i saken.

Senere i januar 2006 var det befaring på stedet med påtalejurist, miljøkontakt hos politiet, representant for Miljøvernavdelinga hos fylkesmannen i Hordaland og representant fra

Kultur- og idrettsavdelinga i Hordaland fylkeskommune. Konklusjonen av befaringen var at det forelå brudd på plan- og bygningsloven og kulturminneloven, og saken ble politianmeldt.

Onarheim som kulturminneområde. Onarheim er kjent som et høvdingsete i forhistorisk tid og var et kult- og tingsted. Siden middelalderen var Olavsgildet en institusjon som tok vare på Onarheim sin funksjon som religiøs, sosialt, juridisk og kulturelt møtepunkt på Vestlandet. Gilder av dette slaget var regulert med egne lover, kalt gildeskrå. Vi kjenner til tre gildelover fra middelalderen i Norge, der den ene er fra Olavsgildet. Seglet til Onarheimsgildet fra et kongehyllingsbrev fra 1344 er i dag motiv for kommunevåpenet for Tysnes og utgangspunkt for fylkesvåpenet i Hordaland fylkeskommune.

Onarheim kirke ble trolig bygd i andre halvdel av 1100-tallet og var sentral også i festlivet og seremoniene knyttet til Onarheimsgildet i middelalderen. Kirken var mellom de største i Sunnhordland og skal ha hatt ytre mål ca 10x20meter. Steinkirken ble ombygd i 1820, men ble revet da ny kirke av plasshensyn ble reist på samme grunn i 1894.

Området ved Onarheim kirke har vært et sentralt sted i Sunnhordland i forhistorisk tid og middelalder. Som tingsted, gildested og kirkested har området nasjonal betydning med stort

potensial for automatisk fredete kulturminner.

Konsekvensene for kulturminnevernet. Den midlertidige veien er i dag fjernet, etter at grunnarbeidene for smoltanlegget i sjø ble avsluttet. Rester etter fyllmasse i strandsonen er fortsatt synlig. Hordaland fylkeskommune som regional kulturminnemyndighet, har hele tiden sett alvorlig på saken i forhold til det definerte avgrensede området for kirkestedet Onarheim med den historie og de tradisjoner området har. Det aktuelle strandområdet har med stor sannsynlighet vært landingssted for reisende til kirken, tingstedet og gildet. Rester av *vorrer* (en rad av steiner på siden av en båtstø) og andre tiltak i strandsonen kan ha blitt skadet som følge av veibyggingen.

Det var svært viktig for kulturminnevernet at påtalemyndigheten fulgte opp denne saken og at de tiltalte ble straffet. Det ville få alvorlige konsekvenser for kulturminnevernet dersom noen kunne anlegge en midlertidig vei over automatisk fredet grunn uten at kulturvernmyndighetene er gitt anledning til å uttale seg før anleggsarbeid starter opp. I tillegg til skjemming, vil midlertidige tiltak kunne påføre skade på synlige kulturminner og kulturminner uten overflatemarkering. Du kan også lese mer om saken i artikkelen Straffet for begrenset inngrep i kulturminnepå neste side (s. 34).

...

Midlertidig veifylling på automatisk fredet grunn.

Kor godt oversyn har vi eigenleg over miljøkriminaliteten?

TEKST: POLITIOVERBETJENT JOHN STARHEIMSÆTER, ØKOKRIM.

I fleire styrande dokument kan vi lese om kor viktig politi- og påtalemakta si motarbeiding av miljøkriminalitet er. Men har vi eit truverdig oversyn over kriminaliteten? Eg trur diverre svaret er nei. So kva skuldast det i so fall, og kva kan vi gjere med det?

Politi- og påtalemakta skal arbeide kunnskapsbasert. Til det treng vi mellom anna enkel tilgjenge til relevant og påliteleg statistikk. Dess betre oversyn vi har, dess betre strategiske og operative val kan vi gjere.

Tidlegare i år vart tre personar skadde, til dels alvorleg, i ei arbeidsulukke på Austlandet. Arbeidstilsynet melde saka til det lokale politidistriktet, som registrerte ho som undersøkingssak (Uluke, teknisk: tak rasa saman). Slik eg ser det, skulle ho ha vore registrert som arbeidsulukke med personskade. Med dette på minnet, har eg freista å sjå nærare på korleis andre arbeidsmiljø saker har vorte registrerte so langt i år. Mykje tyder diverre på at dømet ovanfor ikkje er eineståande.

Kodeverket i straffesaksystemet vårt er delt i ymse statistikkgrupper. Her finn ein mellom anna hovudstatistikkgruppene *arbeidsmiljølova* og *undersøkingssaker*.

Arbeidsmiljølova er delt i:

- - arbeidsmiljølova, ymse
- - arbeidsulukke, død
- - arbeidsulukke, personskade
- - brot på internkontrollforskrifta
- - fare for arbeidsulukke
- - ulovleg overtid
- - yrkessjukdommar

Undersøkingssaker er mellom anna delt i:

- - ulukke, død/personskade
- - ulukke, teknisk

Med atterhald om feil, fordi gjennomgangen er overflatisk og avgrensa til berre nokre få av statistikkgruppene, kan det likevel sjå ut til at fleire saker under *arbeidsmiljølova*, ymse (14 %), ulukke, død/personskade (12 %) og ulukke, teknisk

(31 %), er feilregistrerte dei ni fyrste månadane i år. Truleg skulle fleire av dei ha vore registrerte som arbeidsulukke med personskade.

Andre statistikkgrupper femner òg om arbeidsmiljø saker; til dømes *allmenngjeringslova* og *arbeidsmiljøforskrifta for Svalbard*. Under vegtrafikklova kan det òg løyne seg arbeidsmiljø saker. I fagboka *Arbeidsmiljøkriminalitet* kan vi lese at politiet fleire gonger har oversett at trafikkulukker der arbeidstakarar i transportverksemdar er innblanda, skal sjåast på som arbeidsulukker. Desse sakene skal òg vurderast etter arbeidsmiljølova og dei skal leggjast fram for Arbeidstilsynet før påtale vert avgjort. Kor mange saker det gjeld, er det ikkje mogleg å seie noko sikkert om før ein har undersøkt nærare.

Feilregistreringane gjev sjølvsagt monalege hol i oversynet, både når det gjeld det totale omfanget av saker og saker under den einskilde statistikkgruppa. Vi får òg eit ufullkome bilete av tida som har gått med til sakshandsaming og det er i det heile særns vanskeleg å finne alle saker som i røynda handlar om arbeidsmiljøkriminalitet. I kva mon dette skuldast manglande kunne, slurv og/eller medviten omgåing av krava som mellom anna går fram av rundskrivet frå Riksadvokaten om arbeidsmiljøkriminalitet, er det ikkje lett å ha ei sikker meining om.

Dersom det er slike manglar i registreringane av arbeidsmiljø sakene, kan vi då feste lit til statistikken på dei andre områda innan miljøkriminalitet? Det er diverre nærliggande å tru at det ikkje står særleg betre til der. Kva kan vi i so fall gjere for å tette, eller iallfall minske, disse hola i oversynet?

For å kurere pasienten, må vi stille rett diag-

nose. Til det treng vi all relevant kunne. Eg trur det er trong for ein systematisk gjennomgang av problemstillinga. Tida synest mogen for å setje saman ei arbeidsgruppe med representantar frå etterforskarar og påtalejuristar, IT-kunnige og statistikarar. Oppdraget til gruppa bør være å vurdere systema og rutinane vi har i dag, å meisle ut framlegg om forbetringar av sjølve IT-systema, og å revidere statistikkgruppene. Arbeidet må sjølvsagt sjåast i samanheng med den allereie påbyrja IKT-satsinga i politiet. Vidare kan det være snakk om å lage betre nasjonale rutinar for registrering og å betre opplæringa av brukarane.

...

– Kva kan vi gjere for å tette, eller iallfall minske, disse hola i oversynet?

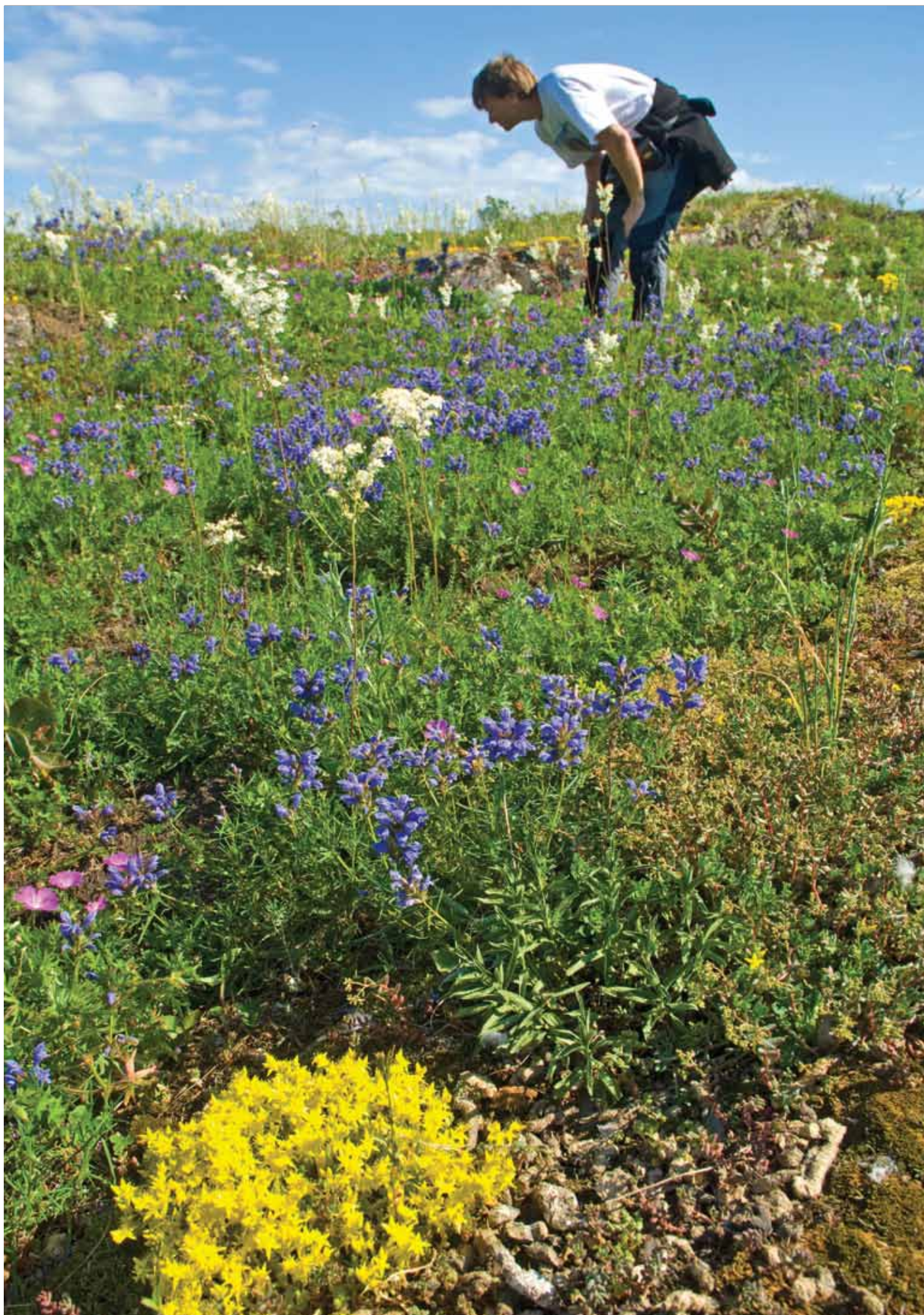

Foto: Kalktørreng med dragehode (blå blomster) på Lindøya, Bård Bredesen, Friluftsetaten.

Oslo politidistrikt

– lite distrikt med stort miljø

AV POLITIOVERBETJENT **BRIAN KRISTIAN WENNBORG**, OSLO POLITIDISTRIKT

Hvis du følger E18 vestover ut av Oslo sentrum, passerer du et lite trebevokst høydedrag på venstre hånd rett etter Bygdøylokket. Ikke mange som suser forbi på motorveien legger merke til Dronningberget, som det heter, men her har man kanskje Norges tettste konsentrasjon av rødlistearter.

Ikke mindre enn 52 rødlistede sopp-, karplanter, og billearter er registrert i denne unnselige skogflekken. Dette fremkom i forbindelse med undersøkelser Norsk institutt for naturforskning (NINA) gjorde på Bygdøy i 2005, på oppdrag for Fylkesmannen og Oslo kommune (Bjøreke et al 2005. NINA rapport 77. Naturverdier på Bygdøy. Oslo). Slike skjulte skatter er det mange av i Oslo for den som er interessert.

Bygdøy er et av Norges aller mest artsrike områder for storsopp og karplanter. I nevnte kartlegging ble det registrert henholdsvis 796 og 747 arter. I tillegg har man her en stor variasjon av vegetasjonstyper over et lite areal, og noen av disse, slik som alm-lindeskog og kalkfuruskog, er ifølge samme rapport klassifisert som truede vegetasjonstyper.

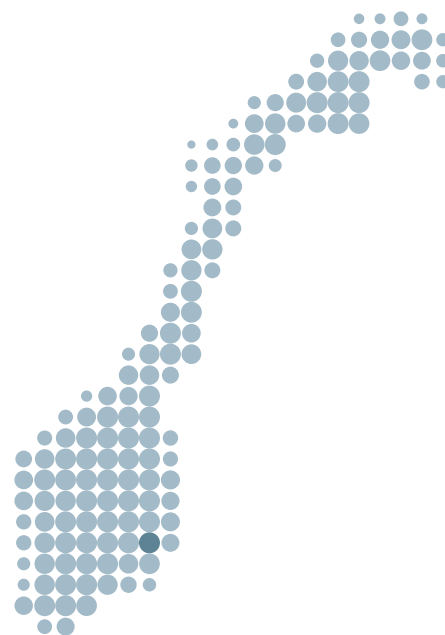
De sommervarme kalkrike områdene ved Oslofjorden er i en særklasse når det gjelder biologisk mangfold, og det anslås at 80 % av artene i Norge finnes her. Det har blant annet med de spesielle grunnforholdene i det såkalte Oslofeltet å gjøre. Oslofeltet er den geologiske betegnelsen på området som strekker seg fra Langesund i sør til Mjøstraktene i nord. Her finner man mer enn 400 millioner år gamle Kambro-siluriske sedimentære bergarter med fossilførende kalksifer. Flere steder, blant annet på Bygdøy og Malmøya kan man se fossiler av trilobitter og brachiopoder i det som har vært avsetninger på den forhistoriske havbunnen. Naturresevatene på Malmøya skal også verne om fugle- og plantelivet, blant annet tolv rødlistede plantearter.

Noen steder utgjør det kalkrike, næringsfattige fjellet leveområde for arter som kun finnes noen få steder, slik som blomsten dragehode. Denne sjeldne arten er påvist i Sveits og Norge, og den største forekomsten er i Osloområdet, noe som gjør den til en norsk ansvarsart. Dragehode er vert for den enda mer sjeldne dragehodeglansbillen.

For mye næring kan også være problem. Høsten 2009 fikk en hageeier hogd busker og trær i en fjellskråning som var regulert til spesialområde naturvernområde, uten å søke plan- og bygningsetaten. Undertegnede var selv på stedet sammen med Friluftsetaten og fylkesmannen, og fikk påvist en stor bestand av dragehode og flere andre sjeldne engplanter. Hogsten i seg selv var ikke problematisk – bortsett fra at også en del av buskene og trærne er spesielle, blant annet svartmispel og geitved, som er vert for andre sjeldne arter – men hogstavallet ble liggende i lengre tid og hindret undervegetasjonen å komme opp, i tillegg til at det tilførte næring til et område med mange sjeldne arter som krever næringsfattige forhold. Da hageeieren ikke fulgte Friluftsetatens pålegg om å fjerne hogstavallet fra verneområdet, måtte Friluftsetaten selv rydde skråningen, en jobb som kom på 60 000 kroner.

Det er i de seneste årene blitt mer bevissthet rundt artsmangfold – vi er jo også inne i naturmangfoldsåret – og Oslo politidistrikt etterforsker flere saker som gjelder inngrep i verneområder. Det er nettopp fragmentering av leveområder som er den største trusselen mot det biologiske mangfoldet. Vi ser det både i strandsonen og langs marka, hvor byggetiltak og privatisering over tid endrer naturforholdene.

Bare en tredel av Oslo kommune er innenfor den såkalte byggesonen, resten er varig vernet som rekreasjonsområde og nedslagsfelt for drik-

OSLO POLITIDISTRIKT

Innbyggere pr 01.01.10: **586 860**

Areal: **454 km²**

(KILDE: OSLO KOMMUNE, UTVIKLINGS- OG KOMPETANSEETATEN)

Statistikk pr. 2009:

Ansatte i politidistriktet: **2 600**

Anmeldelser: **87 559**

Miljøsaker

- Ytre miljø: **78**

- Arbeidsmiljø: **65**

kevannsforsyningen, samt område for jord- og skogbruk. På grunn av den høye befolkningskonsentrasjonen er det imidlertid stort press på miljøverdiene i området.

Gammel skog og gammel bebyggelse. I det følgende vil jeg si litt mer om hva som er vernet i Oslo, hva slags miljø saker politiet her jobber med, hvordan miljøtjenesten er organisert, og hvem vi samarbeider med.

I 2008 og 2009 ble det vedtatt verneplaner for viktige naturområder og sjøfuglområder i Indre Oslofjord, samt utvidelse av noen eldre verneområder. I Oslo kommune er det nå nitten naturreservater, syv dyre- og biotopfredningsområder, fem plantefredningsområder, seks landskapsvernområder, samt en rekke naturminner, som hovedsakelig består av store gamle trær eller geologiske forekomster.

I 2009 trådte også den nye markaloven i kraft, som skal sikre Markas grenser og bevare et rikt og variert landskap og natur- og kulturmiljø med kulturminner. Denne loven skal altså ikke først og fremst verne natur, men også friluftsliv og rekreasjonsområder for befolkningen. Innenfor Marka er det egne naturvernområder og reservater, og Naturvernforbundet har foreslått vern av nye områder etter naturmangfoldloven.

Oslo er en av åtte byer i Norge med automatisk fredet middelalderbygrunn; Trondheim, Bergen, Stavanger, Tønsberg, Skien, Oslo, Hamar og Sarpsborg. Man skulle kanskje tro at byutvik-

lingen i storbyer har slettet det meste av arkeologiske spor, men slik er det ikke. Mye er bevart rett under føttene våre, under asfalten. Derfor er det viktig at fagfolk får mulighet til å gjøre sine undersøkelser før det settes i verk tiltak. Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) har nå i 2010 igjen avdekket at det er gravd i Gamlebyen i Oslo, uten at kulturminnemyndighetene er varslet. Ikke mindre enn tre kommunale etater, to grunneiere og to entreprenører har vært involvert i tre separate tiltak i et område som ikke tidligere er undersøkt arkeologisk, uten at kulturminnemyndighetene ble varslet.

På Byantikvarens gule liste over bevaringsverdige bygninger, anlegg og deler av bygninger er det over 13 000 oppføringer. Kun en liten del av disse er fredet, de fleste er regulert til bevaring.

Birkelunden på Grünerløkka er et godt bevart arbeiderstrøk fra slutten av 1800-tallet, med bygårder, parkanlegg, skole, kirke mv, som ble fredet som kulturmiljø av Riksantikvaren i 2006. Politiet har hittil etterforsket to forskjellige tiltak som har gjort uopprettelig skade på bygninger innenfor det fredede området. Et nytt forslag om fredning av Bygdøy kulturmiljø, som blant annet omfatter kongsgården, folkemuseet og vikingskipmuseet, men også friluftsområdene til lands og til vanns, er på høring.

Av automatisk fredede kulturminner er det verd å nevne steinalderlokalitetene på Ekeberg, hvor de eldste funnene fra den tidligste strandlinjen nylig ble fastslått å være 10 000 år gamle.

Andre kjente landskapsvernområder er Mari-dalen, med Margaretakirkeruinene, og Hovedøya med klosterruinene.

Laksebyen Oslo. Mindre kjent er det kanskje at Oslo har tre lakseelver; Lysakerelva på grensen til Asker og Bærum, Akerselva og Gjersjøelva på grensen til Follo. Presset på villaksbestanden her er stort på grunn av forurensning og annen menneskelig aktivitet.

Av politisaker som angår ytre miljø er det nettopp saker som gjelder brudd på forurensningsloven og havressursloven – i form av ulovlige fiskeredskaper – det er flest av.

Store forurensningssaker, slik som Ren Oslofjord-saken – som gjaldt brudd på tillatelser i forbindelse med mudring og deponering av forurensede masser – krever en større etterforskningsinnsats.

Snaut halvparten av alle miljøsakene som etterforskes i Oslo gjelder arbeidsmiljø, hovedsakelig arbeidsulykker, men i den senere tid også sosial dumping og ulovlig overtid. Det er spesielt alvorlige arbeidsulykker med død eller personskade som er ressurs- og kompetansekrevende. I tillegg etterforskes større ulykker som tradisjonelt ikke regnes som miljøkriminalitet, men hvor miljøgruppa har nødvendig kompetanse til etterforskning og påtale, slik som gesimssaken, hvor deler av en bygning raste ned og tok livet av en forbipasserende kvinne, og togulykken på Sjursøya i våres, hvor tre mennesker omkom.

Bilde til venstre: Planten dragehode (*Dracocephalum Ruyschiana*), rødlistet som sårbar, under hogstavfall på Nordstrand, mai 2010. Foto: B.K.Wennberg.

Bilde til høyre: Utslipp av kjemikalier i Alnaelva juli 2010. Foto: Vann- og avløpsetaten.

Lite område – mye aktivitet. Politiinnsatsen i miljøsaker i Oslo skiller seg noe fra andre distrikter, og det er flere enheter som er involvert. Det er først og fremst Operativ uteleder, Kriminalvakten, Kriminalteknisk avsnitt, Havnepolitiet eller patruljene som rykker ut. Politidistriktet har en egen etterforskningsgruppe for miljøsaker på Finans- og miljøkrimseksjonen, med en gruppeleder og fire etterforskere. Miljøkoordinator er organisert i en fagstab på samme seksjon og bistår også i etterforskningen. Oslo politidistrikt har ikke store geografiske driftsenheter som forutsetter utstrakt lokalt samarbeid, men er delt inn i fem politistasjonskretser, hver med sin miljøkontakt. På sjøen jobber Havnepolitiet på tvers av distriktene i Indre Oslofjord. Enheten er betjent hele året og har en egen miljøkontakt. Nylig ble det også opprettet en miljøkontakt på Kriminalteknisk avsnitt.

Tretti ansatte i forskjellige etater og organisasjoner er tildelt begrenset politimyndighet i Oslo politidistrikt og nabolagdistriktene for å drive naturoppsyn innenfor hvert sitt område. Statens naturoppsyn (SNO) opprettet et Oslo-kontor på

Lysaker i 2008, og i forbindelse med den nye markaloven bevilget Stortinget to nye stillinger til oppsyn i Marka. Det er først og fremst i verneområdene SNO driver oppsyn. Vann- og avløpsetaten sikrer drikkevannsforsyningen for hovedstadens befolkning, noe som innebærer oppsyn med vassdragene fra Nordre Buskerud og Vestoppland til Maridalen. Oslomarkas fiskeadministrasjon (OFA) driver fiske- og krepseoppsyn. De har et eget settefiskanlegg i Sørkedalen og har tillatelse fra fylkesmannen til å forvalte rundt 500 fiskevann og elver i Oslo og Akershus, hvor det fanges inn stamfisk og slippes ut settefisk. Friluftsetaten og viltneimda driver også oppsyn i Marka og på øyene i fjorden, og i tillegg kommer Oslo kommunes eiendommer utenfor distriktet.

Miljøtjenesten i Oslo er i stor grad hendelsesstyrt. Det betyr at politiet samarbeider med tilsynsmyndigheter i konkrete saker og problemområder som oppstår, og kan bare undertaksvis planlegge og prioritere egen innsats på andre områder. Vi har et nært samarbeid med Arbeidstilsynet for en felles prioritering av saker. I forurensningssaker jobber vi først og fremst

sammen med Vann- og avløpsetaten, men også fylkesmannen og Klima- og forurensningsdirektoratet (KLIF). I saker som gjelder produktkontrollen samarbeider vi med KLIF og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Når det gjelder brudd på verneforskrifter og fredningsbestemmelser er det Fylkesmannens miljøvernavdeling og Direktoratet for naturforvaltning (DN) vi har en dialog med. DN uttaler seg regelmessig i saker som gjelder CITES-arter og eksotiske dyr. Tollvesenet og Mattilsynet er også viktige aktører som fører kontroll og håndterer beslaglagte dyr og produkter. Sist men ikke minst, har vi et godt samarbeid med Plan- og bygningsetaten og Byantikvaren i konkrete saker, og i et prosjekt som gjelder sikring av ubebodde bevaringsverdige bygninger.

Fylkesmiljøforum Oslo og Akershus arrangeres på rundgang av politidistriktene Follo, Asker og Bærum, Romerike og Oslo med noen faste deltagere og ellers andre etater og organisasjoner som inviteres etter hva som er på dagsorden. Miljøforum Oslo tok i år opp temaet «varslings tiltak som berører kulturminner».

Spor etter ulovlige gravearbeider i automatisk fredet middelalderbygrunn, juli 2010. Foto: B.K.Wennberg.

Justisfeil ved politiets etterforsking

TEKST: POLITIOVERBETJENT **TUVA BRØRBY**, ØKOKRIM. ILLUSTRASJON: **SHUTTERSTOCK**

«Hva er det som går galt, når det går galt med politiets etterforsking». Spørsmålet ble stilt av politioverbetjent Asbjørn Rachlew som holdt foredrag om justisfeil ved politiets etterforsking under fagdagen på Kripos. Innledningsvis definerte Rachlew begrepet «justisfeil», som «et hvert avvik fra straffesakens optimale utfall».

«Hva er det som går galt, når det går galt med politiets etterforsking?» Spørsmålet ble stilt av Asbjørn Rachlew som holdt foredrag om justisfeil ved politiets etterforsking under fagdagen på Kripos. Innledningsvis definerte Rachlew begrepet «justisfeil», som «et hvert avvik fra straffesakens optimale utfall».

Årsaker og trekk ved justisfeil. Rachlew pekte på flere årsaker og typiske trekk i saker der justisfeil begås.

Etterforskningen er en sentral årsak. Den kan lede til at feil person blir pågrepet, og jo høyere saken går i straffesakssystemet, det mindre er sjansen for at feilen blir oppdaget.

Justisfeilen kan ligge både på et individuelt plan og på et systemisk plan. Rachlew understreket betydningen av å søke etter systemiske årsaker når justisfeil oppdages. Han poengterte at det handler om fag, metodikk, kultur og manglende utdanning, og ikke person. Rachlew mente at det dessverre ofte er et fokus på det individuelle planet fordi man ønsker å finne en synderbukk.

Rachlew mente også at de fleste justisfeil kan korrigeres med begrensede kostnader. Justisfeil kan også slå begge veier, ved at politiet taper viktige bevis på grunn av justisfeil, slik at man ikke finner rett gjerningsperson. Som et eksempel ble garasjedrapet på Skøyen nevnt. Her glemte politiet å filme bilene som stod i garasjen. Uansett er politietaten tjent med en begrepsutvikling mente Rachlew, i forhold til hva som menes med «justisfeil», slik at forståelsen blir mer presis.

Forskning fra USA. Rachlew viste til mye forskning fra USA når det gjaldt justisfeil. Det ble vist til «The innocence project», som er et prosjekt i USA (innocenceproject.org). Ved hjelp av DNA-

teknologien har prosjektet fått omgjort totalt 259 saker der de uskyldige er blitt løslatt. I 40 % av sakene har prosjektet samtidig identifisert den egentlige gjerningsmannen. I åtte av ti saker der feil person er dømt, er årsaken at feil person er pekt ut i vitnekonfrontasjon. I fem av ti saker var det politiets etterforsking som var årsaken til justisfeilen og i 45 % av sakene lå feilen hos påtale. I 35 % av sakene var det skjedd en feil med håranalysen. I 34 % av sakene lå feilen i de sakkyndige bevisene. I 32 % av sakene lå feilen hos advokaten. 22 % av feilene var falske tilståelser. I 19 % av sakene lå feilen i bruk av informanter. I 7 % av sakene lå feilen hos sakkyndige og 1 % av feilene gjaldt DNA bevis.

Vitnekonfrontasjoner. Vitnekonfrontasjoner byg-

HVORDAN ET SPØRSMÅL ER FORMULERT KAN VÆRE NOK TIL Å PÅVIRKE VITNETS HUKOMMELSE.

Rachlew har skrevet en doktoravhandling om temaet. Denne ligger på nettsidene til Universitetet i Oslo (uio.no/bibliotek/duo/rachlew).

ger på Riksadvokatens rundskriv fra 1933, med et vedlegg fra 1974. Rachlew stilte spørsmål ved om dette rundskrivet er oppdatert og spisset nok i forhold til nyere forskning, og hva denne sier om vitnekonfrontasjoner og vitnepsykologi.

Det er mange faktorer som virker inn på vitnet ved gjennomføringen av en vitnekonfrontasjon, og disse er det i følge Rachlew viktig å kjenne til og forsøke å motvirke.

For å unngå å påvirke vitnet, kan man sørge for at den som gjennomfører konfrontasjonen ikke vet hvem den mistenkte er. Denne metoden er kalt «double blind procedure».

Det er også viktig å informere vitnet om at det ikke er sikkert at den skyldige er blant de viste bildene i en fotokonfrontasjon, eller personene i en personkonfrontasjon. Dette for å forebygge påvirkning og spekulasjoner om påvirkning.

I en fotokonfrontasjon er det viktig å vise ett og ett bilde. Da tvinges vitnet til å sammenligne det faktiske bildet av hendelsen i hodet. Gjennomfører man en simultanvisning, er det fare for at man heller sammenligner de fremviste bildene. Det ble også sagt at man ikke skal gjennomføre flere tester med samme person, ved å først gjennomføre en fotokonfrontasjon og så en personkonfrontasjon. Vitnet kan påvirkes av bildene fra fotokonfrontasjonen.

Vitnets subjektive pålitelighet og sikkerhet er to begrep, som i følge Rachlew, bør holdes atskilt. Episodisk hukommelse er en reproduksjon av en hendelse. Hukommelsen kan være feil. Den kan være påvirket, og føre til at den subjektive sikkerheten endres. Hvordan et spørsmål er formulert kan være nok til å påvirke vitnets hukommelse. Forskning viser at ved å forandre ett ord i spørsmålet, ble informasjonen signifikant endret. Et forsøk fra USA viste at tre av fire collegestudenter plukket ut samme person i en personkonfrontasjon, ut fra informasjon de ble gitt på forhånd. Rachlew henviste til etterforskingen av drapet på Olof Palme. Studentene fikk mer og mer informasjon, til slutt like mye informasjon som konen til Olof Palme fikk før hun møtte på politistasjonen og tok ut Christer Petterson i en

personkonfrontasjon. Den siste informasjonen studentene fikk var at personen var alkoholist og at han haltet på det ene benet. Christer Petterson skilte seg da klart ut. Rachlew mente derfor at nøytralitet er et viktig stikkord.

Kroppsspråk. Vitnet kan se etter tegn fra den som gjennomfører foto- eller personkonfrontasjonen, både fra spørsmålene og fra kroppsspråket, som hjelp til å friske opp hukommelsen. Det samme gjelder tegn fra bildene og hos personene i en personkonfrontasjon. Forskning viser at vi har rett i 50 % av tilfellene der vi forsøker å tolke kroppsspråket. Det vil da si at vi tar feil i 50 % av tilfellene.

Vitner kan også la seg påvirke av hverandre, ved at de snakker sammen mellom vitnekonfrontasjonene. Forskning viser også at personer har lettere for å skille mellom andre personer fra samme etnisitet, som at vitner fra Asia skiller lettere mellom andre personer fra Asia. Det har å gjøre med hvor mye man er eksponert for de aktuelle etnisitetene man skal skille mellom.

Det viktig er også viktig for politiet å ha kunnskapen om at mennesker taper over 50 % av hukommelsen om detaljer innen den første timen. Det bør gjøre seg noen utslag i forhold til hvor raskt vi velger å gjennomføre vitneavhør og vitnekonfrontasjoner

De underliggende årsakene. I sitt foredrag redegjorde Rachlew for noen av grunnene til at

hukommelsen virker som den gjør. En av grunnene er at hjernen vår tyr til forenklingsstrategier. Uten dem ville vi blitt handlingslammet, og vi ville ikke klart å skaffe oss oversikt og forståelse for hendelser og sammenhenger. Forenklingsstrategiene byr også på noen problemer. Det gjør at vi som mennesker og da i dette tilfellet politiets etterforskere, risikerer å kun søke etter informasjon som passer vår oppfatning av saken, altså informasjon som støtter opp under den beslutningen som ble tatt tidlig i prosessen. Forskning viser at de første bevisene som samles inn, tillegges mer vekt enn de øvrige.

Hvordan vi da, i vår rolle som politi og etterforskere, stiller spørsmålene og hvilken informasjon som blir gitt, vil ha betydning for vitnets hukommelse og svar. Derfor er det også viktig å protokollere spørsmålene som blir stilt. Den innledende frie forklaringen får naturligvis også stor betydning fordi den er minst påvirket av etterforskeren som gjennomfører avhøret. K.R.E.A.T.I.V-metoden som politiet nå benytter søker å få testet hypotesene, ikke å få de bekreftet.

Rachlew refererte i sitt foredrag til et sitat, som definerte bra tenkning; «bra tenkning er representert av grundige søk for ett alternativ, uten å favorisere ett eller det du har i tankene». Det ligger i vår natur å søke å bekrefte, heller enn å søke å avkrete. Husk å tenke alternativt!

6'6"
6'0"
5'6"
5'0"
4'6"
4'0"
3'6"
3'0"

VIKTIGE DOMMER I MILJØSAKER 2010

(AVGJØRELSE FRA HØYESTERETT, SAMT LAGMANNSRETTS- OG TINGRETTSDOMMER AV PRINSIPIELL BETYDNING)

Høyesterett

«Finneren»

HR-2010-1945-A: 16. november 2010

I et innlegg på Din Side 11. oktober 2009, i kommentarer til en artikkel om plikten til å innlevere kulturgjenstander som man finner, til det offentlige mot finnerlønn, skrev «Finneren»:

«Jeg har selv en runestein stående hjemme i garasjen, det kunne ikke falle meg inn å levere den inn i bytte mot knapper og glansbilder.

For det første fant vi den da vi gravde ut tomte vår, omtrent midt under der kjøkkenet er nå, for det andre venter jeg på en «passende» anledning til å selge den for dens rette verdi til noen som vet å verdsette slikt.

Jeg har prøvd å tyde tegnene selv, via runebøker, men de gir ikke noen mening for meg. Det er ca. 30 tegn på steinen, noen veldig utydelige, og steinen i seg selv er avrundet i kantene, ca. 20 cm tykk og 48x30 cm sett fra den siden tegnene er på. Det eneste jeg har klart å tyde er ordet «HILD», hva nå det måtte bety???

Hvis noen «kjøpere» leser dette kan jeg laste opp bilde av steinen ett eller annet sted og legge linken her. Steinen ble funnet i Ringsaker.»

«Finneren» opplyste også i et senere innlegg at runesteinen var solgt for 20 000 kroner etter at han hadde lagt ut en annonse på E-bay. Hedmark politidistrikt besluttet 9. februar 2010 å pålegge Aller Internett å utlevere IP-adressen og brukeropplysningene bak «Finnerens» innlegg. Aller Internett viste til at dette var omfattet av kildevernet og derfor var opplysninger det ikke var vitneplikt for, jf. straffeprosessloven § 125, og nektet å utlevere opplysningene. Hedmark tingrett besluttet 20. april 2010 at politiets begjæring om utlevering skulle tas til følge, og Eidsivating lagmannsrett forkastet anken fra Aller Internett, som påanket dette til Høyesterett.

Høyesterett kom til at politiets begjæring

om utlevering av «Finnerens» IP-adresse ikke skulle tas til følge. Dommen var ikke enstemmig, idet en av dommerne dissenterte.

ØKOKRIM, som førte saken for påtalemyndigheten i Høyesterett, anførte prinsipalt at «Finneren» ikke faller inn under verken «forfatter til en artikkel eller melding i skriftet» eller en «kilde for opplysninger i det» i straffeprosessloven § 125 første ledd, fordi innlegget hadde et klart salgsmål, og derfor må likestilles med en salgsannonse. Selve ytringen var også en straffbar handling i seg selv, ettersom det dreide seg om et forsøk på å skaffe kjøper til en ulovlig ervervet gjenstand, og falt derved utenfor ytringsfrihetens kjerneområde. Påtalemyndigheten viste også til at kildevernet har sammenheng med redaktøransvaret, jf. straffeloven § 431, og at Din Side ikke har noen redaktør etter definisjonen i straffeloven, og at det heller ikke var foretatt noen forsvarlig vurdering av innlegget før publisering.

Høyesterett sluttet seg ikke til disse synspunktene. Retten la til grunn at innlegg på Din Side underlegges en «samtidskontroll, ved at det sendes en melding til redaksjonen når et innlegg legges ut, og at redaksjonen da kan vurdere innleggenes form og innhold. På denne bakgrunn la Høyesterett til grunn at Din Side derved praktiserte redaktøransvaret, slik at § 125 i utgangspunktet kommer til anvendelse. Videre fant Høyesterett at det dominerende innholdet i «Finnerens» innlegg ikke var en salgsannonse, men kritikken av lovreguleringen av privatpersoners funn av fredede kulturminner. Flertallet konkluderte derved med at Aller Internett kunne påberope seg unntak for vitneplikt etter straffeprosessloven § 125 første ledd jf. femte ledd.

Subsidiært, for det tilfelle at retten skulle finne at «Finnerens» innlegg var omfattet av straffeprosessloven § 125 første ledd, hevdet påtalemyndigheten for Høyesterett at vilkårene for å gjøre unntak etter § 125 tredje ledd, om at viktige samfunnsinteresser tilsier at opplysningene

gis, er oppfylt. Påtalemyndigheten viste her til den betydelige samfunnsmessige interesse i å få tak i runesteinen på grunn av dennes verdi som kulturminne.

Høyesterett var heller ikke på dette punktet enig med påtalemyndigheten. Høyesterett viste her til flere avgjørelser fra Menneskerettighetsdomstolen der den presiserer den betydningen kildevernet har for vern av ytringsfriheten. Spesielt viste Høyesterett til den såkalte «Goodwin-saken» fra 1990, der domstolen uttaler at den langsiktige effekten av unntak fra kildevernet kan bli en såkalt «chilling effect» på praktiseringen av ytringsfriheten. På denne bakgrunn fant Høyesteretts flertall at det ikke forelå tilstrekkelig tungtveiende hensyn for å pålegge Aller Internett å identifisere «Finneren». Høyesterett viste også til Rt. 1993 s. 982, der det ikke ble gjort unntak, fra kildevernet i en sak som dreide seg om å oppklare drap på ulv.

Den dissenterende dommeren som utgjorde Høyesteretts mindretall, var enig med påtalemyndigheten i at kildevernet står svakere utenfor ytringsfrihetens kjerneområde, når en av intensjonene med ytringen er å skaffe kjøper til en ulovlig ervervet gjenstand. Mindretallet uttalte at det er betenkelig – og neppe til kildevernets fremme – at slik form for kontakt med sikte på straffbar handling skal kunne finne sted under beskyttelse av kildevernet.

Straff for begrenset inngrep i kulturminner

HR-2010-1834A: Høyesterett 28. oktober 2010

I en sak om en ulovlig og midlertidig anlagt veg, slo Høyesterett fast at det straffverdige i første rekke besto i at de tiltalte tok seg til rette inne i kulturmineområdet, og ikke hvor stor del av området som inngrepet rammet. Saken kan du lese mer om i artikkelen under Natur og fauna: «Lite inngrep, streng straff», på side 34 i dette nummer av Miljøkrim.

Lagmannsrett

Ulovlig garnfiske – aktsomhetsnormen og rettsvillfarelse

LB-2010-66670: Borgarting lagmannsrett
3. september 2009

En mann hadde satt fiskegarn for fiske av bunnfisk 240 m innenfor fredningssonen ved Brønnøya i Asker kommune. Mannen ble frifunnet av tingretten, fordi retten fant det bevist at det forelå en unnskyldeleg rettsvillfarelse. Tingretten baserte dette på at «det ikke eksisterer noe offentlig tilgjengelig kart som klart viser restriksjonsgrensen, og at merkingen i terrenget ikke er slik at en alminnelig aktsom fisker vil se de med mindre han er helt i nærheten av de.» Retten viste videre til at «selv restriksjonsgrensen fremkommer ved forskrift, og lesing av forskriften krever lokalkunnskap for eksakt fastsettelse.»

Påtalemyndigheten anket over lovanvendelsen. Lagmannsretten, som opphevet tingrettens dom etter skriftlig behandling, jf. straffeprosessloven § 345 annet ledd, viste til at når det gjelder lovgivningen til vern om miljøet, så fremgår det av rettspraksis at det stilles klare krav til plikten til å undersøke nærmere om en handling eller virksomhet er lovlig eller ikke, jf. Rt. 2002 s. 1069 og Rt. 1992 s. 8. Lagmannsretten uttalte at «A var som en erfaren fisker kjent med at det generelt gjelder restriksjoner for garnsetting», og konkluderte med at tingretten hadde lagt til grunn en for mild aktsomhetsnorm når den fant at det ikke kunne legges tiltalte til last at han ikke foretok undersøkelser om det forelå noen slik reguleringsgrense og hvor den eventuelt gikk.

Ulovlig bygging i strandsonen

LG-2009-205383: Gulating lagmannsrett
26. august 2010

En hytteeier ble idømt en bot på 35 000 kroner for forsettlig ulovlig oppføring av en redskapsbod på ca. 15 m² i strandsonen, mens en annen hytteeier i samme sak ble idømt en bot på 40 000 kroner for grovt uaktsom oppføring av en grillhytte på 20 m² i strandsonen, jf. pbl. § 110 første ledd nr. 3, jf. § 93 første ledd bokstav a. Kommunen ble tilkjent 6 000 i erstatning fra hver av de to domfelte for kommunens arbeid med saken. Begge bygningene var satt opp få meter fra strandlinjen i et område som i kommuneplanen var avsatt til LNF-område. De tiltalte hevdet

i saken at det var tale om bagatellmessige brudd på plan- og bygningsloven, og at det er forutsatt i forarbeidene at det bare er alvorlige lovbrudd som skal politianmeldes. Lagmannsretten viste til at det var snakk om grove overtredelser av loven, og at en derfor ikke fant grunn til å drøfte disse anførselene nærmere. Saken er omtalt i Miljøkrim 1/2010 i artikkelen «Aksjon strandsone» av politiadvokat Hallvard Gardshol Bjørndal.

Fengselsstraff for ødeleggelse av stakketufter

LG-2009-113472: Gulating lagmannsrett
14. oktober 2010.

En stakketuft er rester fra tidligere landbruksdrift og var et sted der høy eller torv ble oppbevart for vinterforing av dyr. Den typiske utformingen er at det blir gravd ut en sirkel på jorden som sørger for drenering, mens foret ble plassert i midten opp til en stokk. Saken gjaldt ødeleggelse av to stakketufter, og andre stakketufter i området viste seg ved arkeologiske undersøkelser å stamme fra 1100- eller 1200-tallet. Stakketuftene var registrert som automatisk fredede kulturminner. Grunneieren foretok nydyrking i området, og i den forbindelse gikk stakketuftene tapt. (Entreprenøren som hadde utført arbeidene vedtok et forelegg på 250 000 kr for sin medvirkning.)

Lagmannsretten fant at bonden var klar over stakketuftene, at det var forsettlig når de gikk tapt. Han var også domfelt tidligere for tilsvarende forhold. På denne bakgrunn fant lagmannsretten at det forelå særdeles skjerpende omstendigheter, slik at forholdet var omfattet av kulturminneloven § 27 annet punktum. Når det gjaldt straffutmålingen hadde Lagmannsretten følgende prinsipielle kommentarer:

«Det har vært en klar utvikling over tid at det å bevare kulturminner eller sikre den informasjon de kan gi før kulturminnet fysisk må vike, har blitt viktigere. Konflikten mellom den enkeltes behov for å utnytte egen eiendom og samfunnets verneshensyn, er velkjent. Stakketufter er gjerne lite synlig, men vil kunne gi verdifull informasjon om fortidig levesett og vegetasjon, bl a ved tekniske undersøkelser av frø man finner ved utgravning. Det er ikke opp til den enkelte grunneier å vurdere verneverdien, og allmennprevensjonen blir da fremtredende for å forhindre at blant annet økonomiske motiver fører til at kulturminner går tapt.» (Når dommen ble gjort betinget, var det på grunnlag av at saken var blitt tre år gammel. Lagmannsretten var enig med påtalemyndigheten i at det i utgangspunktet ville vært grunnlag for en ubetinget fengselsstraff.)

Tingrett

Bot for vindsurfing i fuglefredningsområde

10-051642MED-LIST:
Lister tingrett 18. juni 2010

Lister tingrett avsa 18. juni 2010 en dom med en bot på 4000 kr for overtredelse av naturvernloven § 14 annet ledd, og § 9 jf. § 10 og §§ 21-24 jf. Kongelig resolusjon 28. august 1987 om fredningsbestemmelser for Nordhasselvika fuglefredningsområde i Farsund. Personen hadde drevet vindsurfing i området Steinsvika i en periode på ca 2 timer. Forskriften for Nordhasselvika nevnte ikke brettseiling direkte, og spørsmålet for tingretten var om brettseilingen hadde medført en forstyrning av fuglelivet slik at det ble rammet av forbudet i forskriften mot «enhver form for unødig forstyrrelse av fuglelivet». I vurderingen av om aktiviteten er unødig forstyrrende på fuglelivet viste tingretten til at det dreier seg om utøvelse av brettseiling under ekstreme forhold av særlig kyndige seilere noen få ganger i året i et verneområde med internasjonal vernestatus (Ramsar). I vurderingen av om forstyrringen var «unødig» og den interesseavveiningen som her må foretas, uttalte tingretten at det er klart at hensynet til brettseilerne må vike for behovet for vern av sjøfugl i området. Tiltalte hadde vindsurfet i Steinsvika vitende om at det var et fuglefredningsområde, fordi seilforholdene her under spesielle værforhold er de beste i Norge, men var uenig i vernemyndighetens tolkning av forskriften, og hadde «tatt en bevisst sjangs på at hans forståelse av forskriften var den riktige». Tingretten viste også til Rt. 2002 s. 1069 hvor det sies at i vurderingen av om en rettsvillfarelse gjør selve handlingen forsvarlig, er spørsmålet om grunneier lojalt har innrettet seg etter fredningens formål.

Fengselsstraff for hummerfangst med ulovlig redskap

10-112768MED-RØMS: Romsdal tingrett
13. oktober 2010

En mann hadde hatt stående i sjøen til sammen 21 teiner uten påbudt fluktåpning, jf. forskrift av 22. desember 2004 nr. 1878 om utøvelse av fisket i sjøen § 99 jf. § 33a, der det er påbud om en sirkelformet fluktåpning med minst 60 mm diameter på hver side av hummertainer og en sirkelformet fluktåpning på 80 mm i krabbeteiner.

Da Kystvakten etter et anonymt tips foretok

kontroll av fiskebåten der tiltalte var i ferd med å løfte inn teinene, hadde teinene stått ute i 3–4 uker, og det var totalt 22 hummer og noen krabber i teinene. Fisket fant sted i den perioden det er lovlig å fiske hummer, og det var heller ikke påstått at tiltalte faktisk hadde fisket hummer under minstegrensen. Saken gjaldt derfor bare fiske med ulovlig redskap.

Tingretten viste til at hensynet bak reglene, som er å verne hummerbestanden ved å redusere muligheten for at det fiskes hummer under minstemålet, tilsier at det reageres strengt mot denne type overtredelser. Videre viste tingretten til at ulovlig fiske av hummer synes å være et

økende problem, og at allmennpreventive hensyn tilsier en streng reaksjon.

Det er ikke tidligere rettspraksis om tilsvarende forhold, men aktor hadde fremlagt tre forelegg på ulovlig fangst av 7–15 hummer, der det var gitt bøter på fra 15–20 000 kr. Under henvisning til at tiltalte hadde fisket over flere uker med et betydelig antall teiner, og under henvisning til de sterke allmennpreventive hensyn, ble straffen satt til 15 dagers fengsel, samt bøter på 15 000 kr. I tillegg ble det inndragning av teinene til en verdi av til sammen rundt 40 000 kr. (Aktors påstand på inndragning av deler av verdien av fiskebåten med 10 000 kr ble ikke tatt til følge.)

LESERINNLEGG

Ellen Hambro, direktør for Klima- og forurensningsdirektoratet:

Politiet må prioritere miljøkriminalitet. I 2007 sørget kontrollørene til Klima- og forurensningsdirektoratet for at salget av et leketøy – Bindeez-perler – ble stoppet. Perlene inneholdt et stoff som ligner det narkotiske stoffet GHB. Vi ble klar over dette da vi fikk meldinger om at flere barn hadde fått i seg stoffet ved å spise perlene. Vi krevde umiddelbart perlene trukket fra markedet, og vi anmeldte importøren. Dessverre har politiet ikke prioritert denne saken. Nå er den foreldet og henlagt. Det er vi svært lite fornøyd med.

Vi i Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) har et stort ansvarsområde – vi skal kontrollere alt fra utslipp fra oljeplattformer til leketøy. Det er heldigvis ikke så ofte at sakene vi arbeider med medfører akutt helsefare. Men her var det snakk om personskade – og attpåtil på grunn av et produkt som var rettet mot barn. De ulovlige og farlige perlene førte til at små barn falt i koma og endte på sykehus.

Våre kontrollører er mye ute i felt for å sjekke at miljøkrav følges. Vi finner mange mindre, men dessverre også en del mer alvorlige brudd på regelverket. Alle ansvarlige aktører plikter å forholde seg til og etterleve regelverket. Når vi avdekker brudd på regelverket legger vi press

på de ansvarlige for å få dem til å rette avvikene. Her benytter vi ulike virkemidler for å sikre etterlevelse av regelverket, blant annet tvangsmulkt. De mest alvorlige brudd på regelverket anmelder vi til politiet.

Vi har stort sett god erfaring med politiets oppfølging av våre anmeldelser av brudd på forurensningsloven. Imidlertid har vi opplevd at anmeldelser av brudd på kjemikalie- og produktregelverket ikke har blitt prioritert og fulgt opp rundt om i politidistriktene. Dette bekymrer oss. Saken vedrørende Bindeez-perlene er en av de mest alvorlige miljøkrimsakene Klif har arbeidet med på mange år, og vi er avhengig av at politiet gjør sin del av jobben dersom vi skal unngå ulovlige varer i hyllene. Straffeforfølgelse er viktig av allmennpreventive grunner – importører og forhandlere må få et klart signal om at så alvorlige brudd på miljøregelverk møtes med straff.

Vi er svært skuffet over at denne alvorlige miljøkrimsaken ikke har blitt prioritert og fulgt opp av politiet, og vi forfølger derfor saken videre overfor politimyndighetene. Vi har informert Riksadvokaten, og vi er kjent med at de har bedt Oslo statsadvokatembete om å undersøke politiets håndtering av denne saken nærmere. Vi vil fortsette dialogen med politi- og påtalemyndigheten for å sikre et godt samarbeid og at slike alvorlige saker blir fulgt opp i fremtiden.

Illustrasjonsfoto fra Shutterstock

NYE LOVER OG FORSKRIFTER

Endringer i viltloven (i kraft fra 1. oktober)

Ved lov 17. september 2010 nr. 57 ble viltloven § 26 endret ved at det ble gitt en ny hjemmel i § 26 nr. 8 for Kongen til å gi forskrifter om adgangen til åtejakt. (Bestemmelsen trådte i kraft 1. oktober, men det er ikke gitt slik forskrift.)

Endringer i naturmangfoldloven § 17 og rovviltforskriften om utvidet adgang til å felle gaupe og jerv i nødverge (i kraft fra 1. oktober)

Hovedregelen om avliving av rovdyr for å beskytte husdyr er etter naturmangfoldloven § 17 annet ledd annet punktum at eieren eller den som opptrer på vegne av eieren kan avlive vilt «under direkte angrep». Ved lov 17. september 2010 nr. 57 fikk nødvergebestemmelsen i naturmangfoldloven § 17 et nytt tredje ledd som går ut på at dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn over tid har vært klart over bestands-

målet, skal Kongen gi forskrift om adgang for eieren eller den som opptrer på vegne av eieren, til å avlive jerv, gaupe eller bjørn «når avliving må anses påkrevd for å fjerne en umiddelbar og betydelig fare for skade på bufe, tamrein og gris». (Forskriften skal oppheves dersom bestanden over tid har vært under bestandsmålet eller ekstraordinære bestandmessige forhold tilsier det, jf. tredje punktum i tredje ledd.) Lovendringen trådte i kraft 1. oktober 2010.

Fra samme dato fikk rovviltforskriften (forskrift 17. september 2010 nr. 1277) en ny § 13 a om avliving av vilt, som gir hjemmel for å avlive jerv og gaupe på vilkår som nevnt i den nye bestemmelsen i viltloven § 17. For bjørn er bestandsmålet ikke nådd, og den utvidede adgangen til å avlive vilt ved nødverge omfatter derfor bare jerv og gaupe.

Avliving og forsøk på avliving skal straks meldes til politiet.

Ny § 17 a i naturmangfoldloven om avliving av rovdyr i rovdysikkert hegn (ikke i kraft)

Ved samme endringslov er det samtidig gitt en ny § 17 a i naturmangfoldloven med regler om adgang for eieren eller den som opptrer på vegne av eieren, til å avlive rovdyr som befinner seg i rovdysikkert hegn, når avliving må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på produksjonsdyr eller hund. Det kan i forskrift gjøres unntak for spesielt truede arter eller spesielt truede bestander av enkelte arter. Bestemmelsene i § 17 a er ikke satt i kraft.

Byggesaksforskrift for Longyearbyen

(i kraft fra 15. juni 2010)

Det er gitt en ny byggesaksforskrift for Longyearbyen (nr. 1262), som gir nærmere angitte bestemmelser i plan- og bygningsloven tilsvarende anvendelse på Svalbard.

Knut A. N. Rørholt begynte 1. november i år på Miljøteamet i et vikariat for John Starheimsæter (frem til 28. februar 2011). Rørholt gikk ut av Politihøgskolen i 1989. Han kommer nå fra Kragerø politistasjon, Telemark politidistrikt. Han har, i tillegg til å ha tjenestegjort ved Kragerø politistasjon, tjenestegjort i Oslo politidistrikt og Utrykningspolitiet. I 2009 var han hospitant ved ØKOKRIMs miljøteam og i år har han gått på Politihøgskolens miljøkurs.

John Starheimsæter er innbeordret til Politidirektoratet, seksjon for politiberedskap og krisehåndtering i tiden fra 1. november i år til 28. februar 2011.

MATERIELLFRIST MILJØKRIM 1/2011:

10. MARS

Tidligere nummer av Miljøkrim finner du på
www.miljokrim.no

Returadresse:
ØKOKRIM
Pb. 8193 Dep
0034 Oslo

B

NORGE

I NESTE NUMMER

KAN DU LESE OM:

BRUKTHANDELLOVEN
OG HUMMERFANGST

SMÅKEBIT PÅ ARTIKKELEN OM BRUKTHANDELLOVEN

Handel med brukte gjenstander er en velkjent arena for omsetning av tyvegods. Muligheten som naturlig ligger i brukthandelkonseptet, ved å kunne kjøpe en brukbar gjenstand til en lav pris, kan medvirke til at kundens skepsis til opprinnelse og historikk blir senket. Dette gjelder ikke minst ved omsetning av kunst- og kulturminneobjekter og antikviteter som kan være unike ut fra hvem kunstneren er eller det kan være knyttet til lokalhistorie eller samlerinteresse. I Ot.prp.nr 61 (1998–1999) gjengis fra Justisdepartementets høringsuttalelse: «...at det er viktig å halde på

avgrensninger og kontroll med brukthandelen, blant annet fordi det går føre seg ei ikke lita omsetning av tjuvegods i denne verksemda»

Ved en så omfattende handelsvirksomhet, og med de fallgruver som er til stede, er det derfor viktig, ikke minst for politiet, å være klar over reguleringene som fins i Brukthandelloven og Brukthandelforskriften og hvilke krav som settes til den handlende.

*Vi ønsker våre lesere en
god jul og et godt nytt år!*